

VÁCZ VÁROS TÖRTÉNETE.

IRTA :

KARCSÚ ANTAL ARZÉN,

*a sz. ferenczendi vácsi kolostor főnöke, kiérdemült rendtartományi tanácsos, a
magyar történelmi társulat rendes tagja.*

NEGYEDIK KÖTET.

A szabadságharctól az újabb időkig.

(1848—1861.)

VÁCZ, 1882.

NYOMATOTT SERÉDY G. SIKETN. IPARINT. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

„Nescire, quid antequam nascereris, acciderit,
est semper esse puerum.“

Cicero.

A szabadság-harotól az újabb időkg. (1848—1861.)

1848. jan. 4-kén, a tevékenységeért dicsérendő *Drágffy Sándor* tanácsbéli úr a rábizott 70 rendbeli ügyek állapotáról jelentményét beadta. — A nmlgú httö-tanács intézvénye (1847. 42,625.) folytán arról kívántatik a mgye útján e tanács részéről tudósítás fölterjesztetni, hogy a vagyontalan gyermekekre nézve milyen itt a szokás? Erre 25-kén azon jelentés végeztetett tétetni, hogy az ily gyermekek a két város közös pénztára terhével a két város hatósága által felkarolva neveltetnek és láttatnak el az uradalmak befolyása nélkül. És ekkor épen 7 ily gyermekről gondoskodott itt a két város. — A febr. 11-ki ülés 339. sz. a. ügyiratából az tűnik ki, hogy a gőzhajók érkezéseit ekkor taracklövessel volt szokás jelezni; de erre hatóságilag az engedély kiadva nem volt.

A nmlgú m. kir. httö-tanácsnak kiadott kegyes intézvénye, miszerint a rendes és első-bíróságú hatósággal felruházott tanácscsal ellátott községeknek és azoknak, melyekben országos-vásárok tartatni szoktak, jegyzéke fölterjesztetni rendeltetik, a főszbíró által, vgye. rendeletnél fogva, e város tanácsával közöltetvén, ez febr. 25-kén teki *Párniczky Ede* főszbíró úrnak megjelenteni végezte, miszerint P. Vác város rendezett és első bíróságú hatósággal felruházott tanácscsal emberi emlékezetet haladó idő folytán ellátva volt, mit a tek. ns. vgye ezen város részéről 1840-ben a tisztelt vgyhez terjesztett folyamodványban felhozott adatok tekintetbe vétele mellett elismervén, nemcsak azt, hogy *P. Vác város tanácsa a rendezett városi tanácsok közé tartozik*, az 1840. nov. 26-kán kelt 6762. sz. a. közgyűlési kegyes végzése szerint elhatározta, de egyszersmind ugyanazon folyamodványban tett kérés szerint, *ezen városi tanácsnak a csődökbeni bíraskodhatást is kegyesen kimondotta*, mely folyamodvány és kegyes vgyei végzés melléklése mellett jelentés tétetvén, ebben megemlítették, hogy e város kebelében évenként négy országos vásár tartatik.

A helyi szeglő-társaság a vagyonbukott *Szalay Kristóf* fűszerkereskedő ellen keresetet indított meg, hogy a vagyonnal lefoglalva levő s a bukottnál, mint a nevezett társulat pénztárnoka s számadójánál őrizet alatt létező társulati számadásokat, iratokat s az Eszterházy-sorsjegyet, mint sajátját kiadatni kéri. E keresetlevél márc. 20-kán a kellő utasítás mellett *Pálik Mátyás* tömeg-gondnok úrnak

kiadatott. — *A gőzhajó-állomás, az előbbinek megszüntével, a lépcsőzettől kezdve három ölnyi távolságban jelöltetett ki*, úgy hogy a lépcsők a vízfordás miatt szabadon hagyassanak. Ezen intézkedés *Bodendorfer Gyula* úr mint ügynök jelenlétében a tanács által is jóváhagyott e hó 24-kén. — *Makay Imre* bíró úr ápril 3-kán előadja, mikép a „nemzeti őrsereg” alakíthatása tekintetéből azon egyének összeírására, kik, mint nemzetőrök fegyvert fogni tartoznak, küldöttséget kellene rendelni s e részben célszerűleg intézkedni. *Végeztetett:*

„Ő fölsége kegyelmes királyunk f. é. márc. 31-ről kelt legkegyelmesebb leiratánál fogva, azon terhes körülmények, melyek a nemzeti őrsereg rögtöni kiállítását kívánták, elhárítva lévén, és mivel annak kiállítása a javaslatban volt nemzetőrségről szóló tveikk 8-dik §-sa szerint különben is eszközzésbe lenne veendő, nehogy ennek mellőzésével, és az annak módja szerint kihirdetni szokott törvénynek vétele előtti foganatba vételével e részbeni eljárás hiányos legyen, addig is, míg az e tárgyban hozott törvényeknek foganatba vétele elrendeltetnék, és ennek folytán a fegyvert fogni tartozó nemzetőrök összeírandók lennének, a városi belrendőrség főtartására szükséges, a városi minden rendű és rangú lakósokból álló egyének összeírása elrendeltetik.”

A tanács május 3-kán *Suhajda János* úrnak, ki a m. kir. egyetemhez az egyházi jogtan előadására ideiglenesen meghivatott, ezen óra hivatalától a fölmentést megadta. — *Schädl Jakab* (Szalkay) irnoknak arról, hogy ő, miután *d'Este Ferdinánd-ezredtől*, mint kadet-őrmester végleges elbocsátást nyert, ezen városhoz 1841. febr. 4-kén irnokul főlvetetvén, ekkorig mint első irnok és kiadó a rábízottakat serényen és pontosan teljesítette, magát becsületesen viselte, és *nemzeti őrseregbe sorozott helybelieket* kezdet óta jelenig a hadi gyakorlatokban feltűnő sikerrel oktatni serénykedett, e hó 5-kén bizonyítványt adott ki.

Az előadó főjegyző szóval előterjeszti, mikép ezen városi tanács előtt folyamatba tett perek, melyek már végítélettel befejeztettek és annak idején azoknak az úriszékhez főlbebezésök megengedtetett, minthogy az úriszék hatósága már megszüntetve lenne, és az 1848. 11. t.-cikk §-sa szerint, oly perek, melyek eddig az első bírósági hatalommal ellátott rendezett tanács által az úriszékre vitettek főlbebb, ezután egyenesen a vgyei tvszékre fognak főlbebeztetni; úgy véli azért, mikép ama bizonyos perek a hivatolt tveikk folytán egyenesen a vgyei tvszéknek lennének átadandók. Aminthogy május 19-kén bővebb megvizsgálás végett oda leküldetni végeztettek. — A hanyagságával magát annyira megbélyegzett s mindenkinél bizalmatlanságot gerjesztett *Heuzer János* városi hadnagy végre jun. 8-án hivatalától főlüggesztetni határoztatott s helyébe ideiglenesen *Kovács János* alhadnagy, ennek helyébe pedig *Schädl Jakab* irnok urak kineveztettek, a vgynek ezen eset további intézkedésig felterjesztetvén. Hivatali iratai *Suhajda János* tanácsnok úr által zár alá vétetni,

mellette kezeskedő nejének (szül. *Lóczy Teréz* asszonynak) ingatlan birtoka tilalom alatt tartatni végeztetett.

A *jun. 16-ki* ülésen *Makay Imre* bíró úr előadja, miszerint a haza szükségei fedezésére a városi lakosoktól beszedett 553 frt és 34²/₅ krt az illető helyeken kézbesítette. — A 670. sz. a. ügyirat szerint, a helybeli nemzetőrségből mérsékelt karhatalom is szokott igénybe vétetni. — A *jun. 24-ki* ülés 694. sz. a. ügyirata szerint, miután az 1848. 9. tcikknél fogva, a *földesúri hatóság megszüntetett*, a peres ügyek a vgyei tvszékre terjesztendők fel, melyek előbb ama hatósághoz tartoztak. — A tanács *jul. 11-én* arról, hogy *Drágffy Sándor* úr 1846 máj. 6-tól a jelen időig e városnak tanácsnoka lévén, tiszta jelleme, törvényes biráskodása, a közigazgatási viszonyok ismerete és szilárd erélye által a városi közönség bizalmát és szeretetét kiérdemelte legyen, bizonyítványt adott ki néki. — A *nemzetőrség elrendezése és föleskettetése is az 1848. 22-ik tcikk értelmében a hatóságok kötelességei közé tartozván*, ennél fogva a már összeírt őrség föleskettetése a jövő vasárnapra határozatott el, *Makay Imre* bíró úr oda hivattván föl, miszerint a káptalan- váczí hatóság egyetértésével és a nemzetőrség tisztjei összehívásával — az ünnepély elrendezésében lehető-legcélszerűbben intézkedjék, mint ez a *jul. 18-ki* ülésen előfordul.

A haza védelmére kiinduló nemzetőrség díjazására, fölszerelése és a szükségesek beszerzésére 2000 pftnyi kölcsön fölvétele *aug. 3-án* haladéék nélkül elrendeltetik, valamint az is, hogy e pénzüsszeg a főpénztárnok úr által külön leendő kezelendő s a melyből csak bírói utalványra fog kiadni pénzt. — A helybeli molnár-céh tagjai a jó egyetértés és felebaráti szeretet igen megható bizonyítványát adták az által, hogy az alvidékre a nemzetőrségben menendők hátrahagyott vagyonairól közmegyezéssel hozott, 6 pontra terjedő szép intézkedéssel gondoskodni akartak, s annak megerősítéseért a városi tanácshoz folyamodtak. Mit is ez *9-ki* ülésén nagy dicsérettel hagyott jóvá. — *Schädl Jakab* úr, Vác és környéke nemzetőrségének hadnagyává neveztetvén ki és segédtsíztévé, irthoki állásáról iratilag leköszönt; úgy szintén *Suhajda János* egyetemi tanár úr is *Makay* bíró úrhoz menesztett levelében letette tanácsnoki hivatalát.

Rács Antal úr a helybeli nemzetőrség 4-dik százada kapitányának kérelmére, a város a nemzetőrség részére két dobot rendelt meg. — A helyből kiindított önkénytes nemzetőrség díjaztatása és leszállítása, nemkülönbén fölszerelése által szükségelt és összeszámítás szerint 2000 pfrtra terjedt költségek földözése közteherviselés alapján behajtandó lévén, ilyképen birtok- és jövedelemaránylag a kivetés, tanácsí befolyás mellett, azonnal megtörténendőnek, és mivel a kiadások kölcsön után földöztek, annak viszzatérítése tekintetéből a föntebbi összegnek azonnali beszedése *aug. 11-én* elhatározatott. — Az előbbi, *aug. 9-ki* ülésén tett számítás szerint a helybeli nemzetőrökkel gőzhajói alkalommal az ország alvidékére leszáll-

litott körvidéki nemzetőröktől szállítási járandóság fejében összesen 387 pfrtok bevételén, *Krenedits György* főpénztárnok úr utasított, hogy ezen összeget a nemzetőrségi pénztár bevételei közé sorozza.

Miniszter-elnök úrnak f. évi aug. 27-ről 3057. sz. a. kelt levele, melyben a városi közönséget az iránt szólítja fel, hogy az önkényes nemzetőrség vezérével, *Ivánka Imre* őrnagy úrral egyetértve, oda működjék, hogy a vitézek az elszállásolásban és élelmezésben fogyatkozást ne szenvedjenek, fölolvastatott. — Ugyanazon okt. 27-ki ülésen Pest vgynek f. évi okt. 18-kán kelt kisgyűlési 6658. sz. a. végzése következtén, tudósítás tétetni rendeltetik, mikép *Váczi 1235 gyalog és 33 lovas nemzetőr vagyon, kik tisztekkel ellátva és osztályozva lévén, Bobory György parancsnoksága alatt teszik nemzetőri szolgálataikat.* — *Vajzer József* polgármester úr által azon jelentés tétetett, miszerint a csizmadia-céh 20, az ácsok 10, *Hoffmann gyógyszerész* úr szintén 10 pfrtkat és *Farkas Zsigmond* 20 krt adtak a haza védelmére. Ezen összeg nov. 10-kén az ellenség pusztítása által megkárosított debeliács-i magyarok fölsegitésére fordíttatni végeztetett.

Olvastatott dec. 5-kén az itt beszállásolt 49-ik honvéd-zászlóalj őrnagyja *Egerváry* úrnak f. é. nov. 24-ről kelt 13. sz. a. hivatalos levele, melyben fölkéri e város hatóságát, mikép a helybeli lakósok az ujoncok által eladni szándékolt öltözetek, fegyverek stb. megvételeitől eltiltassanak, és a zászló-alj részére szükséges alkalmas fogház kijelöltessék. Erre nézve megtétettek az intézkedések. — A lakosok a hon védelmére teendő adakozásokra felhiva lévén, e célra 84 frt s 20 kr. gyűlt be ppénzben, mely összegből 74 pfrt a honvédelemre, 10 frt s 20 kr. pedig ismét a föntebbi károsultak fölsegitésére fordíttatott. — *Makay* bíró úr a dec. 29-ki ülésen az eredeti nyugta bemutatása mellett jelenti, miszerint a helybeli polgároktól begyűlt 40 frt s 20 krt megint a föntebbi károsultak részére az országos rendőri hiválnak adta át.

1849. A haza vészterhes körülményei között már Görgey Arthur fővezérre sem lehetett többé teljes bizalommal tekinteni, noha az ő serege volt a nemzet hadi erejének a lelke, magva. *Igen súlyos gyanut vont ő magára Váczi is*, midőn itt a bizalmát bíró főbb tisztjei tanácsából a maga neve alatt két okmányt hirdetett ki német nyelven. Ezek egyike jan. 4-ről a hadsereg és vezérének nyilatkozata volt a hazához és annak kormányához. Ez különben pártütés volt az ország kormánya és képviselte ellen. A másik, e hó 6-ról keltezve, Görgey szózata volt a hadsereghez. (V. ö. Kerékgyártó: Magyarország történetéből, 1840—1849. 512—513. l. Horváth M. II. 239.) — *Kossuth Görgeyt a váci nyilatkozvány veszélyes ösvényétől bárátságosan óva inté, írja Horváth M. (II, 257.)* — Jan. 14-kén G. főhadiszállása már Selmecen volt; e napon Kossuthtól pénzen kívül

levelet is kapott, melyben szemrehányást tett ez neki a váczi kiáltványokért.

Hg. Windischgrätz Alfréd cs. kir. fővezér hadserege részére, ennek Váczon történt beszállásolásakor a helybeli telkes gazdaktól elvett és levágott 64 darab szarvasmarha árának az ezt szorgalmazó gazdák részére leendő kifizettetése végett, noha Babarczy Antal kir. biztos ő mlga f. é. jan. 18-ról kelt folyamodványban már megkérte, minthogy azonban erre mindeddig határozat nem érkezett, a marháit vesztett gazdaság pedig a részére kiszámított 8069 frt s 38 kroat. v. p. n. sz. b. sürgetné, tisztelt kir. biztos úr egy újabb folyamodványban még egyszer megkérte, végeztetett febr. 1-jén. — Tek. Madarassy László első alispán úr f. é. elnöki jk. ny. 84. sz. a. a hazai kamara-javak ideiglenes kormányzója részéről tett azon jelentésre, mikép P. Vác városa az ott tanyázó cs. kir. katonaság javára, a megürült püspöki uradalom igás ökrei közül 4 darabot f. hó 27-kén rögtön lefoglaltatott, és el is vitetett oly kijelentéssel, hogy a még fönmaradt 32 igás marha is hasonló célra készen tartassék, — oly rendeletet bocsátván ki, hogy miután a nevezett uradalomnál, az úrbér megszüntetése után, a gazdasági munkák folytatására, az említett igás marhákra elkerülhetlen szüksége van, Párnicsky Ede főszbíró úr az említett város részéről célba vett foglалást szigorú felelet alatt bírólág eltiltsa E rendelet hozzá alkalmazkodás végett ugyanazon febr. 6-án az irattárba tétetni végeztetett.

Drágffy Sándor úr hivataloskodása óta ezen évi febr. 7-ig rábizott 70 hivatalos ügy mikép-állásáról e hó 9-kén jelentését beadta, mely az ő serény munkássága dicsoronájául tündöklik. — Járási főszbiró *Párniczky Ede* úrnak f. évi jan. 28-ról kelt alispáni illetőleg kir. biztos *Babarczy Antal* ő mlga rendeletére következett határozat nyomán ide átküldött hirdetményére, melyben rendeltetik, mikép: „Minden kincstári, akár katonai, akár kamarai épületek kapui és korlátjai, tekintve a színeket, az előbbi állapotba helyezettessenek vissza; továbbá, hogy azon épületeknél, legyenek azok sóházak vagy harmincadok, élelmezési táruk, kamarai vagy alapítványi pénztárak stb. az előbb is divatozott szokás szerint, a császári kétfejű sas, szívében Magyarország cimerével, helyreállíttassék. — Az előljárók oda munkáljanak, hogy a nép felizgatott kedélye lecsillapittatván, a közrend és béke mielőtt biztosítva s megszilárdítva legyen. — Folyó évi jan. hóban *Makay* biró úr által kiadott utalványra hg. *Windischgrätz* ő főmlga táborának helybeni beszállásolása alkalmával, kir. biztos *Széekely József* úr meghagyásából, jár. főszbiró *Párniczky Ede* úr által letartóztatott, és így felsőbb parancsra, *Filó Pál* részéről 250⁴/₈, *Bolgár Antal*ról 85¹/₈ és *Czuczor Pál* részéről 56³/₈ pozsonyi mérő zab kimérettetvén, erről febr. 14-én a nevezettek bizonyítványt kértek, a mit meg is nyertek.

Nevezett bíró úr bemutatja 6 darabban azon jegyzékeket, melyekből kitűnik, mikép a január hóban itt beszállásolva volt cs.

kir. katonaság részére a város által mily és mennyi termények és élelmiek szolgáltatottak ki, és pedig 1849. jan. 13-kán az itt volt kir. biztos által láttamozott a) jegyzet szerint: 17,443 adag kenyér, 7936 részlet zab, 3 széna-adag 8 fontos és 6989 ily adag 10 fontos. — Ugyanakkor láttamozott b) jegyzet szerint: 170 adag kenyér, $3\frac{1}{2}$ mázsa szalonna, 2 mázsa 90 font hús, 79 akó és 9 itce bor, 26 akó s 6 pint, $2\frac{1}{2}$ meszszyel pálinka, $97\frac{1}{2}$ öl fa, 6 szál gyertya, 384 adag széna, 191 mázsa szalma, ebből ismét 157 köteg. — Ezen évi jan. 31-kén láttamozott s Székly József kir. biztos által hitelesített c) jegyzet szerint: 14,490 adag kenyér, 2 mérő fa-szén, 800 font hús, 8 akó bor, ismét 396 és $\frac{1}{2}$ pint bor, 15 akó pálinka, $53\frac{3}{4}$ öl fa, 506 szál gyertya, $5631\frac{1}{2}$ adag széna, 8556 adag zab, $50\frac{8}{10}$ mázsa szalma, ebből ismét 20 köteg és 150 adag. — Ugyanazon kir. biztos által láttamozott d) jegyzet szerint: 64 ökör, vagyis 196 mázsa s 65 font hús, 10 mázsa és 90 font fagygyú. — Ezen évi jan. 12-én kiadott s a kir. biztos által is láttamozott e) elismerő irat szerint átdatott 14,600 kenyér-részlet. — Tek. Párnicsky Ede főszbiró úr által ezen évi jan. 14-kén kiadott f) utasító irat szerint, a cs. kir. hadsereg részére zabot és kenyeret szállított szekerek elé fogott marhák számára kiadatott 400 adag széna. E hatrendbeli eredeti jegyzet febr. 14-kén a tanácsülés által az irattárba tétetni rendeltetett.

Krenedits Antal úr vállalkozó társai nevében előadja, mikép ők a helyben beszállásolt katonaság, úgy az előfogatok részére a városelöljárói utalvány mellett és ugyan az első jegyzet szerint, a cs. kir. katonaság számára kiadtak 2244 zab-, $1915\frac{3}{4}$ széna- s $1047\frac{3}{4}$ szalma-adagokat, az előfogatok számára 300 adag szénát. Mivel ezen f. évi jan. 21-től febr. 1-ig sajátjokból kiadott termények árát követelni akarnák annak helyén, bizonyító iratot kértek kiadatni, mit a febr. 14-ki ülésen meg is kaptak.

Cs. kir. tábornagy hg. Windischgrätz Alfréd ő nmlga, budai főhadiszállásán f. év és hó 11-kén kelt s ide egy magyar és egy német példányban átküldött kiáltványa ily tartalomban febr. 14-kén felolvastatott: „Mult évi nov. 13. és dec. 13-ról, és f. évi januárról szóló hirdetményeimben Magyarország minden lakóit kitűzött feladatomról, mely a béke, rend és törvényesség helyreállításában áll, tudósítottam. Tapasztaltam is meglegédeccsel azon jó sikert, mely felszólításaimra mindenütt mutatkozott. Csak egyes helységek, gaz bujto-
gatók által elámitottak, Kossuth-féle felszólítások, parancsok s határozatok terjesztése által kíséretik az óhajtott béke és rend meg-
varását. Magyarország lakói! láttatok, hogy azon feltételnél fogva, miszerint hihetőleg nagyobb az eltévedteknek és elcsábítottaknak, mint a valódi pártütőknek száma, kegyelmi bánás gyakoroltatott, ennekutána azonban, ha valaki megkísértendené a „debreczeni dülő-párt“-hoz szítani, töle parancsokat elfogadni, azokat terjesztetni, avagy vele akármiszerű összeköttetésbe állani és a községek felizgatni,

az ilyen többé engedelkenységre számot nem tarthat, és őt szükségkép a felségsértés büntetése érendi.

„Különféle irányban seregeket küldök, melyek parancsnokai pallosjoggal ellátvák; a kinél *Kossuth-féle felszólítás*, vagy pártjától eredett akárminő iromány, levél, hirlap stb. fog találatni, rögtönítéleti eljárás alá esend, szintúgy az is, ki fegyvert eltitkol, vagy a népet engedetlenségre ingerli, minden postaigazgató vagy tiszt, aki ollyas Debreczenből keletkezett irományt, levelet, felszólítást elfogad, vagy tán még odább is szállít, kötéllel fog büntettetni.

„Végtevére még a *budai és pesti s kiváltképen az ó-budai zsidókat intem*, hogy minden akármi néven nevezendő, a felségsértő Kossúttal és az u. n. honvédelmi bizottmánynyal, és a párttűt országgyűlésseli egyetértéstől őrizkedjenek, mert bizonyos tudomásomra esett, hogy a párttűtök által többnyire épen az izraeliták használtatják magokat kémekül és szállítókul, valamint a hamis és balhireket is terjeszteni ők igen igyekeznek, hogy ez által félelmet és bizodalatlanságot gerjesszenek. Azért minden izraelitáért, a ki a főnemlített vétek miatt hadi és rögtönítélet által elítéltetik, azon zsidó község, melyhez tartozik, 20,000 pftrnyi birsággal fog büntettetni.“

E kiáltvány egész terjedelmében a jkönyvbe igtattatván, a magyar és német példány a közönség mihez alkalmazása végett a városház kapujára kifüggesztetni rendeltetett. — A váczí püspöki uradalom részéről, *Széky József* kir. biztos úr meghagyásából, jár. főszbiró *Párniczky Ede* úr által letartóztatott zab, a helyben szállálólva volt cs. kir. katonaság részére 3059 adagban, 382 $\frac{2}{3}$ pozsonyi mérőt téve ki. f. évi januárban valóságosan kiméretvén és a katonaság által felhasználtatván, e körülmény a zabot kiadta uradalomnak e részben formálható és tehető igény s keresete biztosítására febr. 23-kán jegyzékbe vétetni rendeltetett. — A márc. 2-ki ülésen előfordul, miszerint a magyar tábor részére 10 hordó ser szolgáltatott ki és ama táborban 9 vasas hordó odaveszett. — A sok tábori hadi terhek szállítási költségei fődözésére a város fődő *Cseh András* kan. úrtól 200 pfrtot vett föl. — Ugyszintén a márc. 6-ki ülés szerint, a rendkívüli kiadásokra a város *Argenti Döme* orvos-tudor úrtól 600, és *Krakovitz Ferdinánd* szintén orvos-tudortól 800 pfrtokat vett kölcsön.

Waiszkopf János úr, cs. kir. nyug. kapitány a városi tanács előtt márcz. 21-kén megjelenvén, kérte, mikép az általa már oly sokszor szorgalmazott honvédi kórháznak fizetetlenül maradt 2212 frt s 5 kr-ra ppénzben menő költségei valahára fizettessenek ki. Mire végeztett: E két város részéről, e tárgyban a tek. vgyre f. é. és hó 2-kán tett felterjesztésre, melyben előadatott, mikép a kérdéses honvédelmi kórháznak minden költségei fedeztettek az országos pénztárból; így azon költségeket, melyek országos természetűek, Vác város közpénztára, mely már úgysis az elviselhetetlenségig terhelve van, lakosai pedig a legnyomorultabb állapotban léteznek, nem fizetheti, — így a tek. vgye a kérdéses költségeknek a kir. kincstárból

vagy ennek ezúttal nem eszközölhetése esetére, a tek. vgye pénztárából leendő kifizettetését lenne kegyes kieszközölni, és illetőleg elrendelni, — mindekkorig mi határozat sem érkezett, — ezen két város pedig a tek. vgytől függvén, mindaddig, míg onnét e részben határozatot nem nyerend, maga hatalmával az adózók közpénztárával nem intézkedhetnek.

Különben pedig ez idő viszonyaiban a város legjobb akarata mellett sem fizethetne; mert nyomasztó állásánál fogva csekély hitele lévén, kölcsönre alig számolhat. Amennyire pedig a fizetést kölcsönpénzzel kívánná megtenni, kölcsönre szintén osztrák bank-jegyeket nem kaphatván, a magyar bankjegyeknek az illetők részéről el nem fogadásával ismét csak a közpénztár károsodnék. Egyébiránt a Pesten volt városi küldöttség jelentése szerint, ezen felterjesztett ügy, az alispáni hivatal ígéreténél fogva, ismét felterjesztetni fog, általa a kellő helyre. Addig is tek. alispán úr azt jelentette ki, hogy a vgynek pénze nem lévén, nem fizethet; a vállalkozók szintén, ha a város pénztárában pénz nincs, várakozásra utasíttatnak. Megkereső kapitány úr hát ismét csak várakozásra hivatik fel.

Olvastatott Pest vgye azon irata *ápril 4-én*, melyszerint a fő- és alszbirák oda utasíttatnak, hogy a kerületeikben létező, minden, a tulajdonos által nélkülözhető gabonát és takarmányt gyorsan összeírják és bejelentsék; ugyszintén ez ideig a cs. kir. katonaság által egyesektől nyugtatvány nélkül kiszolgáltatott terményeket is jegyezzék össze és azt, hogy mikor és mely katonaság által vitettek el, írják össze, hogy azokra a nyugták kiadathassanak. Összseíratni rendeltettek a cs. kir. katonaság által netán okozott egyéb károk is és a kiszolgáltatott előfogatok. Mindezek teljesítésével az ülés alatt többen bizattak meg. — A városi pénztárban néhány száz frtnyi magyar bankjegyek lévén, melyekkel, minthogy folyamaton kívüliek, a napi kiadásokat földözni nem lehet, kölcsön fölvételét határozta el a tanács. — A városi közpénztár megvizsgáltván, abban összesen 3634 frt 29²⁰/₄₀ kr. találtatott; a múlt évi 845 frt 11⁸/₄₀ krnyi maradvékot a f. é. bevétellel összevetve 13008 frt 44¹⁰/₄₀ krt téssen; az összes bevétel 13853 frt 55¹⁸/₄₀ kr., a kiadás pedig 10284 frt 57²⁰/₄₀ kr, és így a pénztári állás 3568 frt 57³⁸/₄₀ kr. — A városi gyántár ezen évi márc. 21-kén megvizsgáltván, az összes bevétel tesz 6374 frt 94⁶/₁₂ krt, a kiadás pedig 6290 frt 17⁸/₁₂ krt. Eszerint a pénztárban kellett volna lenni 84 frt 76¹⁰/₁₂ krnak, volt pedig ott csak 42 frt 50 kr.

Makay Imre bíró úr bemutatta azon 200 pár csizma átadásáról szóló nyugtát, melyek *Schlick* főtábornok ő nmlga által a tanácshoz intézett levele következtén készíttetek. — A 2-dik cs. hadsereg helyben márc. 29. — ápril 3-kig szállásolván, ezen természetnyek szolgáltattak ki: 633 mázsa és 40 font széna, 383 mázsa és 26 font szalma; 94 öl fa, 71 font és drb gyertya, 277 akó és 31 itce bor s 1344 előfogati menet. Ezen utóbbi által a marhatartó gazdák szer-

fölött terhelte, ismét határozattá lön, mikép a marha nélküli földbirtokosok helyettesítéssel e terhet viselni szintén köteleztetnek. — *Windischgrätz* félkörben táborozott Pest körül, s *ápril 9-kén* 34-dik hadi tudósításában azt mondá, eltökélve van ezen helyzetben várni be azon erősítéseket, melyek e pillanatban minden oldalról közelednek Magyarország felé. Segélysürgetéseire az udvar *Wohlgemuth* tábornok alatt újabb hadtestet indított segedelmére a Duna balpartján. A kormány-elnök és vezéreink azt végezvén, hogy hadaink Pestre mindaddig ne vonuljanak be, míg azt az ellenség önkényt el nem hagyja, seregünk a szorongatott *Komárom* fölmentésére indítottatott. Eszerint *ápril 9-kén* *Damjanics* Veresegyházára, *Klapka* pedig *Csomádra* és *Dunakeszire* nyomult. *Aulich* és *Asbóth* a *Czinkota* és *Keresztúr* melletti kedvező állásból tüntetéseket intéztek az ellenségnek rákosi táborára. *Görgey* hadteste *Gáspár* alatt *Fóton*, *Mogyoródon* és *Dunakesziben* maradt tartalékul. *Windischgrätz* az *isaszei csata után* *Ramberg* hadosztályát *Balassagyarmatról Vácra* vonta vissza, mely 7 zászlóalj gyalogság, 8 sz. lovasság, és 27 ágyúból állott s vezérlete, *Ramberg* betegsége miatt, *Götz* tábornok kezében volt. Ezen erő ellen indult meg *ápril 10-kén* *Damjanics* és *Klapka* hadteste. Vezéreink terve az volt, hogy míg *Damjanics* homlokban, *Klapka* hátban támadja meg az ellenséget, mely így kényszerítve lesz a fegyvert letenni. De egybevágó működés hiánya miatt a cél el nem éretett, D. a hibát *Klapkára* toltá, ez pedig *Damjanicsot* okozta, ki a támadást nagyon is tüzesen kezdte meg. D. az ellenséget igen előnyös állásában, *Vác déli oldalán fekvő Gombáspatak vonalánál és a Hétkápolna melletti dombokon, d. e. 9¹/₂ órakor* támadta meg. Legélénkebben folyt a harc a *Gombáspatak* hidjánál. Az igen jeles *Wáza*, sőt a 9-dik h. z.-alj is hátrálni kényszerült az ellenség kartács-tüze elől, a lengyel-legió *Wysóczky* alatt pedig épen megtagadta a szolgálatot. Végre a 3-ik, 9-ik és a *Wáza* egymással mindig vetekedő zászlóaljak küldettek tűzbe. A 3-ik z.-alj parancsnoka *Földváry Károly* alezredes alatt két ló ellövetvén, a zászlóval kezében gyalog állott vitézei élére, kik a 9-dik z.-aljtól támogatva, a kartács-zápor dacára, szuronysegezve vették be a *Gombás* hidját. A legerősebb pontot elvesztett ellenség *Kl.* hadtestét is föltünni látván, a városon át vonult vissza, hol utcai harc fejlett ki, melyben *Götz* is elesett s a mieink kezébe jutott.

Az ellenség *Vác*zon túl még három állásából kiveretve, éjjeli 11 óráig *Szalkára* hátrált. Veszteségünk 150 ember, az ellenségé 160-nál több és 300 fogoly; azonkívül 3 ágyu s teljes hadi szertár, több ezer mérő gabonával terhelte hajó stb. jutott birtokunkba. *Kitüntek a váci ütközetben*: a nem rég tábornokká lett *Nagy Sándor*, *Wysóczky*, *Knezics*, *Kis Pál* és *Leiningen* ezredesek, *Czillich* és *Kökényesi* alezredesek, és mindenek fölött *Földváry Károly*, kit ezentúl a tiszti-kar a „legvitézebb magyar harci“-nak címezett, s kit a vezénylő tábornok a masodrendű érdemjellel kívánt feldiszittetni. *Görgey* őt dandárpa-

rancsnokká akarta kinevezni; de a hős férfiú szerény lévén, csak azon kedvezést kérte ki magának, hogy mindig a 3-ik zászlóalj hőseinek élén maradhasson. Görgey Götzöt a legnagyobb katonai ünnepélylyel temettette el az alsóvárosi sírkertben, hol maig is sírjára nagy gond fordítatik.

Az ütközetről szóló tudósításában azt mondta hadserege vitézeiről: *„Büszkén tekinthet elárult s sanyargatott édes hazánk e hű fiaira, kiknek hősies lelke és erős karja képes leend a valódi szabadságot kivívni és a hont nagygyá és boldoggá tenni.”* Görgey e csatáról Napoleon-féle stylben beszélt, gyönyörű szózatot intéztéztvén ápril 10-ről katonáihoz, melyben a többi közt így szól: *„Örömmel, büszkeséggel nézek bátor szemeitekbe, csodálattal szemlélem kitűrésteket a háború nehézségeiben, s ki nem mondható dicsérrel hajlom meg vitézségek előtt, mely nagy őseitekre méltó tettekkel a magyar nevet örök időkre felmagasztalandja, és titeket a világ legbátrabb seregei közt első sorba teend.”*

Az isaszegi és vácsi csaták híre nagy aggodalmat okozott Bécsben, hova azok híre ápril 13-án jutott el, úgyszintén az olmtüzi udvarban is. Mivel a Vácznál megvert ellenség a Garan hidjait mindenütt elrontotta, Rétság, Oroszin és Ipolyságon át Lévának tartottak hadaik, hogy egyesülve indulhassanak Rév-Komárom felmentésére. (V. ö. Kerékgyártó i. m. 574—577. l.) — De lássuk tovább a városi jkönyvet!

Vukovics Sebők országos biztos úrnak e város birájához adott szigorú meghagyása következén, ápril 22-én határozatba ment, miszerint az ujonc-állítás 37 számig kiegészítették s a kormány-elnök szózata a nép tudomására eljuttattassék. — A közpénztár kimerülve lévén, az összesen kiállított 29 ujonc díjainak kifizetésére a kórházi pénztárból 600 pft vétetett. — Olvastatott Pest vmegye teljhatalmú kormánybiztosa Batta Sámuel úrnak nyílt rendelete, melyben közhirrre tétetik, mikép e vgynek tiszti-kara f. hó 25-kén Kecskeméten együtt létező és általa kinevezett bizottmány által egészen ujonnan alakíttatni fog. Továbbá meghagyatik, mikép a még hátralévő ujoncok azonnal kiállíttassanak, azon honvédseregi ujoncok pedig, kik még az ősszel föltételeesen hazaeresztettek, összeírassanak és feljelen-tessenek. Addig is pedig, míg további rendelet tétetik, az elüljárók felügyeljenek, hogy az ilyenek a községből ki ne menjenek. A foly- nos szolgálattételre felállítandó védsereg (Guerilla) szükséges lévén, felszólíttatnak a hű érzelmű honpolgárok, mikép a hazának a rabló ellenségtől megtisztítására abba minél számosabban lépjenek.

A főnlévő adók behajtása keményen meghagyatik. Szigorúan tilalmaztatott, hogy míg az ellenség Pest városából ki nem űzetik, addig oda élelmi szerek ne vitessenek. Ennélfogva a kellő forgalom végett minden pénteken rendes hetivásárok fognak Czepléden és Dunavacsán tartatni. Végre a megye minden polgárai különbség nélkül felszólíttatnak, hogy a vitéz magyar seregek által megfutamított ellen-

séget kiirtani, a haza iránti fő kötelemöknek tartásák. Mi okvetlen meg is történik, ha a községek lakosai ily esetekben tömegestől fölkelve, úzóbe veszik az ellenséget; mert már többször tapasztaltatott, hogy az egyszer megszalasztott zsarnoki rabló csapatok a legkisebb erőttől is megrémülnek és elhánnyják fegyvereiket, míg ellenben a tőlök félőket rabolják, ütök, verök, gyilkolják.

A képviselői közgyűlés, május 14-kén a Kecskeméten tartandó Pest vgye tiszujítására egyhangúlag *Csúzy Zsigmond*, *Drágffy Sándor* és *Bogányi József* urakat választotta meg e hó 11-kén, kik mint bizottmányi tagok *Makay Imre* városi főbíró és *Medrey István* főjegyző urakkal, a nevezett helyre igazoló irattal ellátva leküldettek. — A főpénztári hivatal részéről tett előterjesztvény szerint az összes kiadás 41,150 frt s 58 kr-ra, a bevétel pedig 32,743 frt s kr-ra rúgván, a városi közkölségek fejében kivetendők lennének 8407 frt s 51 kr, mint ez a május 19 ki ülésen felhozatik. — Folyó évi május 17-kén Vác város közönsége részéről tartott „függetlenségi ünnepély“ alkalmával népgyűlésileg tökéletesen fölszerelve kiállítandókul megajánlott 12 ujoncokra megkivántató kölségek megszerzéséről a végből láttatván jónak intézkedés tétetni, minthogy a pénztár azt viselni jelen helyzetében elégtelen, az ujoncok további tartása a közönség nagyobb megterheltetésére szolgál. Az erre hiányzó összeg, miután az összes kiállítási és felszerelési kölség kiszámítva lesz s az egyes adakozások betudva, kölcsön útján felvételni rendeltetett jun. 1-én. Egszermind határoztatott, hogy a kölcsön-összeg még a jelen évi adóírás alkalmával kivetessék. — E célra jun. 2 kán 300 pfrt kölcsön felvételni rendeltetett. — Pest városának összeágyúztatása által kárt szenvedettek fölségítésére a város közpénztárából, ennek szűk volta miatt, csak 20 pfrtot ajánlhatott.

A lakosok közül többen azt kérvén, hogy a városi tiszujítás azonnal megtartassék, erre az ülés azon nyilatkozatot tette, mikép az csak a két város egyesítése után lesz eszközölhető. Hogy pedig ez minélelőbb megtörténhessék, bizottmányi tagokul *Drágffy Sándor* tanácsnok, *Medrey István* főjegyző és *Meiszner Ferencz* urak nevezettek ki, meghagyatván nekik, hogy az egyesítési kérdés eldöntését annyira sürgecsék, miszerint az a f. évi sept. 11-kéig befejeztethessék. — Előadatott jun. 9-kén, mékép *Wohlleben*, *Kuntz* és *Becker* nyugdíjas őrnagyok a németekkel szövötközve, Váczról eltávoztak; ennélfogva addig is, míg a kormány máskép nem rendelkezik, vagonaik zár alá vételét a vácsi térparancsnokság elrendelte. Végzés: A nevezett nyugdíjas katonatiszteknek az osztrákokkal szövötközése bizonyosnak lenni állittatván, felsőbb meghagyás következtében, vagonaik zár alá vétettek s ez a belügyminiszteriumnak bejelentetett. — E hó 13-kán Kovács János városi főhadnagy úr ama 12 ujonc fölszerelése és tartásáról tett jelentését bemutatta. — A honvédek számára adakozás útján bejött fehér- és ágyiruha-neműek a papnőveldébeni kórházi gondnoknak adattak át.

Argenti Döme orvos-tudor úr gyöngye testalkata, gyakori betegsége, régi mellbaja, tüdőkórja és vérköpési bajainál fogva azon esedezik, mikép a gyöngye egészségének ártalmas nemzetőri szolgálattól mentetnék fel. Minthogy a hasonló bajokban szenvedők csak a fegyvergyakorlásoktól mentethetnek fel, miktől a múlt év utolsó negyedében többen fölmentettek, a többi könnyebb nemzetőri szolgálat alól pedig nem, mit a nevezett folyamodó maga helyett más által is eszközölhet, kérelmének hely nem adathatik, mikép ez a 19-ki ülésen előfordúl. — A 100-dik honvéd-zászlóalj őrnagya, *Liptay* úrtól vett megkeresés folytán, annak részére több vas- és rézedények kölcsön-kiszolgáltatása kívántatván, ezek térítvény mellett kiadatni rendeltettek. — Az ujon állított 12 ujonc díjai kifizetéséről nyugtát városi hadnagy úr bemutatván, az a hadfogadó-hivatalnak kézbesíttetni rendeltetett. — Pest város hadi főparancsnoksága a p. és k. városok részéről tökéletesen felszerelve kiállított 12 ujoncot átvévén, jun 5-kén kelt, ez iránt megküldött halás köszönete felolvastatott.

Vécsey helybeni térszázados a polgári hatóságot, az ezt illető ügyekben mellőzve, különféleképp bosszantván az ez iránt tett jogi sérelmek okmányi kimutatása mellett a hadügyminiszterium elé terjesztetni rendeltettek. — *Jul. 6-kán* előfordult, miszerint a csász. hadseregek részére a helybeliektől összesen 64 darab marha elvitetvén, oly végből rendeltetett ez a főszbiró úrhoz fölterjesztetni, hogy e tekintetben a megye határozatát kieszközölni igyekeznék.

És itt már eljutottunk a 2-dik nagy váczy ütközet előadásához. *Görgei Arthur* előhada, testvére *Armin* őrnagy alatt *julius 15-én korán reggel érkezett Vácra* s miután az ott tanyázott orosz csapatok, *Bebutoff* tábornok mozlim lovas ezredét, rövid csatározás után *Kisujfalura* kergette, a *Gombás-pataknál* fogott állást. Erre *Rüdiger* a *Hatvan* és *Aszód* körül állott 3-dik orosz hadtestből 8 zászlóaljat, 70 lovasszázadot és 32 ágyút rendelt ki *Sasz* tábornok alatt, ki előőrseinket a dukai hegyről elkergeté és délben a *Hétkápolnánál Görgey Armin* és *Nagy Sándorral* ütközött össze. A magyarok a sződi szőlőktől és a dukai hegyről elverték a kozákokat. D. u. 3 órakor *Leiningen* alatt már III. hadtestünk is részt vett a csatában. Az ellenség nagyszámú lovassága megtörte ugyan császárs-huszárezredünk erejét, de ütegeinktől oldalba fogatván, tetemes veszteséggel visszarobogott. A kölcsönös ágyúzás késő estig tartott, midőn *Sasz* hadait *Szód* mögé visszavonta. Este *Pöltenberg* hadteste is megérkezvén, G. egész serege *Vác* körül volt összpontosítva.

Ő ekkor nem határozta el magát az azonnali elvonulásra, hanem *jul. 16-kán* délig várta az oroszok támadását, de hiába, mert *Paskevics* készüléket tett oly túlnyomó erő egyesítésére, mely képes legyen teljesen tönkretenni a magyar sereget. G. d. u. 4 órakor ér-

tesülvén az orosz hadsereg nagyobb részének Sződ és Hartyán közt megtörtént összpontosításáról, most már eltökélte magában, hogy az éj beálltával elvonul, és Losonczon át Tokaj felé veszi útját. A visszavonulás fődőzése sorshuzás által a legjobb, a Leiningen alatti III. hadtestre bízott. Pöltenberg hadteste éjjel Rétság felé megkezdé az elvonulást, mi azonban a sereghez csatlakozott polgárrendű menekülők sok százra menő szekerei miatt a város éjszaki szélén lévő hidnál annyira gátoltatott, hogy *jul. 17-kén viradatkor* csak a VII. hadtest érte el Katalint és Szendehelyt, a többi pedig, u. m. az I. hadtest nagy része, Görgey Ármin hadosztálya és a III. hadtest Vácson szorult.

Paskevics viradatkor egy kozák hadat és egy dsidás ezredet küldött Vác ellen erőszakolt kémszemlére, s mivel Nagy Sándor azon hibát követte el, hogy hadteste elejének elvonulásakor előőrseit is visszavonta, a kozákok a Duna partján a városba törhettek s 4 ágyut elfoglaltak. De Görgey Ármin legyőzvé a menekülni törekvők szekerei által gördített nehézségeket, rendet hozott osztályába, s ugyanakkor a vasut tájáról benyomuló Leiningennel egyesülve az oroszokat kiverte, 3 ágyut visszavett, s a Gombás-pataknál fogott állást. Paskevics Rüdiger hadtestét küldvé az elvonuló magyarok üldözésére, *Leiningen is harcolva vonult Rétságig*, hol Pöltenberg segítségével lévén, az oroszokat visszanyomta, a helységet felgyújtotta, és így az üldözésnek véget vetve Vadkertre huzódott.

Veszteségünkről csak annyit tudunk, hogy az ellenség 1 ágyut és 2 zászlót zsákmányolt, és hogy a váczi kórházakban (püspöki palota, papnövelde, kolostorokban stb.) 130 sebesültünk maradt; de tekintve, hogy az oroszok vesztesége 146 halott és 303 sebesültre tétetett, a mi veszteségünk is tetemes lehetett. Az erőfeszítés Görgey fejsebét is annyira elmérgesítette, hogy csak *jul. 20-kán* kezdett ismét részt venni a hadi munkálatokban. *Jul. 18-kán* Pöltenberg, ki e napon a visszavonulást fődőzte, Vadkert felett a *Lókos-pataknál* Anrep tábornok 28 lovas-százada és 8 ágyuja ellen kemény harcot vivott. Balassagyarmatnál Nagy Sándor maradt hátvédül. Báró Rüdiger e napon megszüntette hadtestének további előnyomulását, s *Chru-leff* ezredes alatt csak 3 lovas századot és 2 ágyut küldött hátrálónk nyomába, mégis mivel a hátvéd utócsapatakban vaklárma támadt, hogy jönnek a kozákok, és ez többi hadainkra is elterjedt, fáradt honvédeink már éjjel előtt fölverettek nyugalmokból s nagy rendtelenségben futottak Losonc felé, hol csak *jul. 19-kén* szedethettek rendbe. Hogy a magyarok Vácznál az orosz sereget könnyebben áttörhessék, e hó *13-kán Perczel* is megindult Szolnokról 2 hadtestével. De *jul. 16-kán* az határozottatott, hogy csak a lovasság tegyen diverziót az oroszok működési vonala felé. E lovasság azonban vajmi lassan haladt előre, u. m. *jul. 17-kén* Nagykátáig és *20-kán* Fényszaruig (V. ö. Kerékgyártó Árpád i. m. 685—688.)

Findura Imre úr így írja le röviden *Fényes* után e nevezetes

ütközetet: „Komárom bevétele után G. ismételve Vác felé huzódott s az itt állomásozó oroszokat Hatvan és Hort környékére terelte. A találkozás jul. 16-kán volt Vácson, s míg *Sasz* tábornok, ki a *Bebutow* hg. csapatait is vezette, Vác városának kifosztogatását elrendelte, a magyarokat Nagy Sándor fedezte. Ekkor volt ama nevezetes epizod, hogy Görgey skarlát-piros attilában lovagolva, elvitette ütegeit s a honvédek öntestökkal takarták el az ágyukat, mi által lehetetlenné vált, hogy Windischgrätz főhadserége mögött a magyar hadtest tömörülhetett volna. (Fényes: MO. geogr. szótára IV. köt.) Görgey *Wellent* megverte s *Aulich* Windischgrätznek állotta el útját, kinek az u. n. Vác mellett vívott szabadságharcban nem kis érdeme volt. (V. ö. Findura J. Vác története rövid előadásban, Budapest 1875. 21. l.)

Megemlítendő itt, hogy a muszka-hadsereg fővezére kijelenté Váczt, miszerint, miután e város a nevezett sereget nem úgy fogadta mint védőjét, hanem ellene támadó állást foglalt, népfelkelést is rendezvén, elhatároztatott, hogy midőn az ágyú háromszor eldördül, azonnal elkezdődik a nép öldöstetése, teljes kifosztása s a város elhamvasztása! Hogy e vérfagyaláló jelenetek elmaradtak, a borzasztó katasztrófa be nem következett, ezt az oly igen megrémült nép a maig is élő (Budán), áldott lelkű *gr. Zichy Hippolyt* alsóvárosi plebános és kanonok úr ö mlgnek köszönte, a ki csak nagy, *térdelve* tett esengései, könyörgései és rimánkodásaival alig birta megengesztelni *Konstantin* főhget és *Paskievics* fővezért, kik aztán ama nagy katasztrófát *tíz órányi* rablással cserélték fel.

A *harmadik váci csatát*, a melyben az oroszok, mikép említők, *Rüdiger* tábornok alatt egész napon *Nagy Sándor* és *Leiningen* honvédtábornokokkal Vác mellett verekedtek, s a midőn *Görgey* Vadkertig hátrált, több író (mint Horn, Schütte, Beckné) hibásan teszi jul. 16-ra, mert az 17-kén történt. (Ld. Horváth M., *Kérékgyártó Árp.*, *Pesty Frigyes* stb. műveit.) — Helyén látjuk itt fölemlíteni, miszerint ntdő *Tegő Izaiás* atya, a sz. ferenczrendi váci kolostornak, a szabadságharc idején főnöke, tehát kor- és szemtanú, a „*Szegedi Lapok*“ érdemes és derék szerkesztőjének, *Kutassy József* úrnak, buzdítására, a neki sajátos, jóízűen élcelő humoristicus és népies nyelven, „*Sárhegyi Pál*“ néven azon idők élményeit megírván, mint igen érdekes leírás, a nevezett lap tárczájában „*A muszka-hadjárat idejéből*“ cím alatt megjelent az 1873. év 47—56. számokban márc. és ápril hónapokban. Ezen érdekes Naplótöredék kedélyes lelkületű írója akkor a szegedalsóvárosi híres, utóbb a kecskeméti s jelenleg ismét a szeged-alsóvárosi ferenczes kolostorban lakik mint aranymisés rendi pap, kiről e mű utolsó kötetében a maga helyén bővebb életrajzot fogunk adni.

Az orosz csapatoknak 1849-ki szabadságharcunkban történt szerepléséről és gyászos invasiójáról most 31 év múlva (1880. évben) jelent meg, az orosz hadügyminiszterium levéltárának hivatalos ada-

tai nyomán, *Oreusz Iván* által összeállítva a hivatalos tábornokari leírás. A „*Vasárnapi Ujság*” több részletet közölt e műből s az általa közöltekből, mint bennünket közvetlenül érdeklőt, adjuk a *váczi csata leírását*. A ki a hivatalos orosz hadi tudósításokat csak egykissé ismeri is, e leírásból azonnal észreveheti, hogy az orosz seregek Vác alatt kudarczot vallottak. Elesetteik és veszteségeikről hallgatnak s beismerik, hogy nem tudták a Görgey vezérelte honvédsereget a déli seregtől elvágni. Megerősíti ezt az is, a mit az orosz mű Görgey visszavonulásáról alább mond:

Érdekes ezen első találkozásnál a két fővezér tévedése. G. azt hitte, hogy az orosz sereg jóval kisebb számú mint az tényleg volt. Paskievics meg meggyőződve volt, hogy a magyar sereg kétszer oly nagy, mint valójában. Egyébként P. úgy vélekedett, miről Miklós cárt is értesíté, hogy *a háboru sorsát nem csatározás, hanem manőverirozással lehet s kell eldönteni*. De bármikép mesterkedett is, az a terve, hogy Görgeyt elvágja a déli seregtől, dugába dőlt, s bár Görgeyt több ízben komoly veszedelem fenyegette, mégis szerencsésen, és éppen akkor lépte át a Tiszát, mikor az oroszok a jobb parton megtámadni akarták. Paskievics e másodszori kudarcát is az alája rendelt tábornokra háritotta s ily értelemben tudósítá a császárt, ezúttal *Cseodájevet* állítván bünbakul. — Lássuk már a híres váczi csatát a nevezett orosz forrás után!

A magyar hadsereg *jul. 13-kán* hagyta oda Rév-Komáromot s Vácznak vette útját. Vác nyugoti részével közvetlenül a Duna balpartjára támaszkodik, keleti részét a budapest-pozsonyi vasút keríti, mely jobbadán magas töltésekkel bir. Az országotat, mely végig visz az egész városon, nem messze a várostól kis csermely szegi át, mely bár jelentéktelen, de oly magas és meredek partok közt van ágya, hogy a tüzéség és a társzekerek csak az egyetlen fahidon mehettek át rajta. Ezen körülménynek meg volt a maga következménye. Vácztól délkeletre *Duka* és *Haraszt* közt jelentékeny magaslat fekszik (ez a csörögi szőlőhegy), ennek déli lejtőit szőlő fedi s át-szegi a *Hartyánból* Vácra vivő út; e magaslatnak éjszaki lejtői pedig egybeolvadnak a Gombás-patak völgyével. Ez a patak a Dunába ömlik s rendes viszonyok közt vize igen csekély, de akkoriban csak néhány helyen volt gázolható. Különben e patak völgyét éjszokról a vasutig nyúló s részben szőlővel beültetett magaslatok zárják el.

Jul. 15-kén a előrsöt vezető *Görgey Ármin* Vácztól éjszakra összeütközött *Bebutow* hg. előrseivel, melyek az *Ejüb* aga vezérlete alatt álló muzulmán ezredtől fedeztetve Újfalura huzódtak. Görgey Ármin üldözve az oroszokat, átment a városon s a Hétkápolnánál foglalt állást; mindjárt melléje telepedett Nagy Sádor hadteste is. *Bebutow* csak *Hartyánig* üldöztetett, hol azután megállapodott s Újfalu felé küldött előrsöket. Ezen üldözés alkalmával a magyarok 5 halottat s 2 foglyot vesztek, míg az oroszoknak nem volt vesz-

teségük (?). *Rüdiger* gr. értesülván az ellenségnek Vác felé nyomulásától, meghagyta az előcsapat vezérének, *Sasz* tábornoknak, hogy hagyja Gödöllőn gyalogságát s lovasságával meg könnyű tüzérségével egyesüljön Bebutovval. A 3-dik hadtest főereje, *Paskievics* rendelte értelmében, Aszód táján kezdett összpontosulni. E mozdulatok közben, reggeli 9 órakor Bebutowtól jött az értesítés, hogy az ellenféltől szorítottatván, Ujfalunak megyen.

Ezt hallva *Rüdiger*, haladéktalanul Ujfalunak indítja *Offenberg* báró vezérlete alatt a 3-dik lovas divíziót első dandárával, meghagyva neki, hogy alkalomadtán támogassa az előcsapatokat; egyuttal *Sasz* újra értesítettett, hogy csak lovasságával megjen Bebutow segítségére. *Rüdiger* úgy okoskodott, hogy ha csupán lovasság működik, nem fejlődik ki időnek előtte a döntő ütközet. *Sasz* úgy látzik nem fogta fel e parancs értelmét. A buzgóságtól és attól a vágytól tüzeltetve, hogy súlyos csapást mérjen az ellenfél előcsapatára, Haraszt felé nyomul összes csapataival. Előőrsei dél körül találkoztak a magyar előőrsökkel, melyek azonnal főerejükhöz tértek vissza. *Sasz* értesülván, hogy a magyarok állást foglalnak Vác előtt, nem intézett kémsemlét, nem ügyelt az ellenfél nagy számáról szóló hírekre, hanem vágdatva vezetvén lovasságát és tüzérségét a haraszi szőlőkön (ezek alatt is a csörögi szőlők értendők) keresztül, kinyargalt a Vácra délre eső tisztásra. Vigyázatlanságáért keservesen lakolt. Alig értek ki a csapatok a szőlőből, a magyarok erős tüzeléssel fogadták. A dőni üteg, melynek a magyarok ellen kellett volna működnie, egy negyedig se bírta magát tartani, mialatt körülbelül 20 embert veszített; hasonló veszteség érte a lovasságot is. Látván, hogy nyílt helyen nem tarthatja magát csapata, *Sasz* a szőlők mögé vonult.

A magyarok tulnyomó számukon kívül még állás dolgában is fölényben voltak. A centrumot és a jobb szárnyat védte a vasúti töltés, mely sok helyen az ágyúk fölállítására is igen alkalmas volt, a balszárny pedig védetve a Gombás-pataktól, a gyalogságot fedező magaslatokon volt elhelyezve; tovább a magaslatokon álló tüzérség szintén képes volt működni a Vác előtti tisztásra kibukkanó ellenség ellen; s végre már harmadszor verekedtek e tájon, tehát a lőtávolságot jól ismerhették. A Saszt ért lecke nem volt elégéses arra, hogy támadó kedvét elvegye; mihelyt két ezredből álló gyalogsága megérkezett, a támadást megújította. A szőlők közti uton haladt a tüzérség, a kremencsugai ezred, a lovasság pedig nyílt téren az utóbbinak balszárnyán. A gyalogság előtt csatár-láncban vonultak a vadászok s elérve a szőlőt kerítő árkot, a jobbra a szőlőkön át az alekszapolszky, balra további rendeletig ott maradtak. A magyarok most is, mint előbb, a Duna s a vasút közt voltak elhelyezve, melynek töltései mögött állottak lovasság védelme alatt az ágyúk, míg hátuk mögött a távolban jelentékeny lovas és gyalogcsapatok látszottak.

A magyarok várták a csapatok megjelenését, s alig bukkant

ki a harmadik hadtest főütege a szőlőkből, midőn szinte az egész vonalból ágyuzással fogadták. A golyók és gránátok az utat seperték, melyen a tüzéség haladt; egyébként nagyobb kárt okoztak a gyalogságban, mint a tüzéségben, mert az utóbbinál egyetlen löporzacsokot sem szakítottak fel. Három óra körül, jóllehet az ellenfél erősen tüzelt, az orosz ütegek kiérték a defiléből s a szőlők előtt foglalva állást, válaszolni kezdtek a magyarok ágyúinak. Azonban helyzetük még így is szerfölött kényes volt; a síkságon elhelyezett 24 ágyújuk működött 86 fedett ágyu ellen. Minthogy az egyik magyar üteg igen nagy károkat okozott, Sasz tábornok rohamot intézett ellene az alekszapolszky-ezred két zászló-aljával; azonban e zászló-aljak találkozáva a magyar lovassággal, kényszerültek karrét formálni s megállni, bár a legpusztítóbb tűznek voltak kitéve. Sasz látva, hogy a kísérlet ismétlésétől sem várhat sikert, visszarendelte őket előbbi helyükre, a tüzéséghez.

A csata szinte javában folyt, midőn háromnegyed-négykor megjelent Haraszton *Offenberg* báró, ki útközben magához vevé *Bebutow* csapatát is. Látván, hogy Sasz (többen Zássz-nak is írják) tulnyomó számú ellenféllel kötött ki, szükségesnek találta az előhad támogatása végett nagyszámú lovasságát a szőlőktől balra elhelyezni, s magasabb rangú lévén, átvenni a csapatok vezérletét. Midőn a lovasság az ellenséges harczzvonal balszárnya ellen nyomult, *Bebutow* hg. muzulmánjai, támogattatva a 15. és 46. sz. dóni ezredektől, fényes rohamot intéztek a magyar jobb szárny ellen s viszszaeszerítették az ellenük küldött 1-ső huszárezredet; de e siker nem tartott soká, mert az ütegek keresztttüze mihamar gyors visszavonulást parancsolt.

Hogy a magyar tüzéség gyilkos tüzelése némileg paralizáltassék, *Offenberg* meghagyta a 6-dik könnyű lovas ütegek, hogy szállja meg a magyar hadállás előtt emelkedő kis magaslatot s ámfiladis tüzet adjon az ellenfél tüzéségére. A mariupolszky huszárezred két eskadronját támogatott ágyúk alig érték el a mondott halmot, már is oly erős keresztttüzzel fogadtatának, hogy pár lövés megtétele után vissza kellett vonulniok. Félőtkor megérkezett a 3-dik hadtest parancsnoka, *Rüdiger* is, tudtára adván Sasznak, hogy a kezdett csata egyáltalán nem helyes, de egyuttal belátta, hogy az ütközet heve nem engedi a csapatok visszavonulását, s különben is sok veszedelemmel járna. A gyalogság s a tüzéség, miután a két órai heves tüzelés következtében súlyos veszteségeket szenvedett, szinte képtelen lett volna nagyobb veszteség nélkül hagyni oda állását s átvonulni a háta mögött levő szorulaton s az ellenfél is könnyen észrevehette volna a csekély haderőt és tulnyomó erejével állandóan üldözhetett volna, minek következménye csak rossz lehetett volna, minthogy e napra orosz részről a gyalogság erősítést nem várhatott. Hogyan hatott volna e veszteség a csapatok hangulatára? Az első valamire-való összzetűzés és — vereség!

Ezeknek tekintetbe vételével *Rüdiger* elhatározta, hogy utolsó

csepp vérig védni fogja a hadállást. Mindenütt jelen volt s buzditott, kísérete céltáblát képezett az ellenséges ágyuknak; lovását megölte egy ágyugolyó, s az osztrák császár szárnysegéde *Langenau* könnyű sebet kapott. A magyarok visszavervén a jobb szárnyat támadó orosz lovasságot, koncentrálták a tüzelést a gyalogságra s a tüzésre. A csatának a beállott sötétség vetett véget, de a magyarok tulnyomó erő mellett sem nyertek sokat, mert csupán ágyúzásra szorítkoztak, ez pedig soha sem vezet döntő eredményre; egészen más lehetett volna az eredmény, ha Görgey belevonja gyalogságát és a lovasságot is!

Páskevits értesülvén a csatáról, nagyon megharagudott. Sasztól elvette a parancsnokságot s egyszersmind kénytelen volt letenni ama terveiről, hogy Görgeyt elcsalva Vácztól, a saját főerejére vezesse; különben attól is tartott, hogy ha Görgey támad, apránként teszi tönkre az orosz sereget. Ezért történt a rákövetkezett éjjel az orosz csapatoknak gyorsított előnyomulása. Mint tudjuk, *Görgey július 17-én* elvonult Vác alól, minek következménye az lett, hogy kerülő utakon kellett keresnie az egyesülést a déli sereggel s itt is folyton kitéve az oroszokkal való találkozás lehetőségének. Mindamellet az az eredmény sehogys volt inyére *Paskevicznek*. Az ellenség, melyet tönkre akart silányítani, nemcsak hogy kisiklott, sőt hadműveleti vonalát is fenyegette. (Ld. a „*Váci Közlöny*“ 51. számának mellékletét, 1880. decz. 26-kán.)

Záradéku megjegyezzük itt, mikép *Vargyas Endre* a „*Magyar szabadságharc története 1848—1849-ben, a magyar nép számára*“ című, Budapestén *Mehnernél* 2-dik kiadásban 1879. évben megjelent igen érdekes, képekkel illusztrált művében a 673—675-ig ezen híres váci csatát szintén jól adja elő, ott Görgeyt a csata hevében az égő hidon vezényelve tünteti föl sikerült fametszetben. Ő a hidon, mikép már említők, biborszín tábornoki öltönyében, megállván, a gránát- és golyózápor daczára rendezte az ágyúk átmenetét. Közéleben 8 gránát esett le s a hid három helyen kezdett égni. De bátorságát semmi sem volt képes megingatni. Ezen jelenet a magyar forradalom egyik legnagyobb szerű jelenete volt. Veszteségünk mintegy ezer fogoly s csupán a váci kórházakban hátramaradt 130 sebesültünk; az oroszok vesztesége 146 halott s 303 sebesült. *Páskevics* úgy számított, hogy Görgeyt Vácznál teljesen megsemmisíti. Ha beváltja *Haynau*, a mit ígért *Páskevicsnek*, miszerint, ha Görgey Vác felé veszi útját, ő a Duna balpartján fogja üldözni s egyenesen körmei közé hajtja, — bizonyára úgy is lett volna. Hanem *Haynau*, hogy magát *Paskevicznek* alá ne kelljen rendelni s legyőzetésünk dicsőségét az osztrák fegyvereknek szerezhesse meg, igyekezett minél meszszebbre maradni az orosz főerőtől. P. viszont vonakodott neki támogatásra lenni. Így hozta ezt magával a vezérek dicsvágya! jegyzi meg *Vargyas* i. m. 675. lapján.

Lássuk már a városi jkönyv után az érdekesebb események s közügyeket! — *A magyar sereg július 17-kén történt kivonultával* az orosz hadsereg vonulván be ezen városba, az összeütközés miatt a városi cselédség is félrevonult ijedtében. Azonban a helyét becsülettel megálló *Berinkei Pál* hajdú itt dicséretes kivételt tesz, s ezen szép hűségéért a városi hatóság 8 ezüst frttal határozta őt e hó 21-kén megjutalmazni. — *Vác városában ezen évi júl. 17-kén az orosz és magyar hadsereg közt volt csata alkalmával* megsebesült és gyógyítás végett a városháznál hagyott, azonban gyógyíthatlanoknak és agyonszúrandóknak talált 6 ló e hó 22-kén nyilvános árverés után a legtöbbet ígérő *Rakiczky Márton, Krakovetz Mátyás és Gyetvai Mihálynak* összesen 80 frt 38 kron eladatulván, ezen összeg a városi pénztárba befizettetni rendeltetett. — Pestről Kecskemétre a hadsereg részére tenni rendelt fuvarozás alól a vácziak fölmentése tárgyában a két város részéről küldöttség járt Pesten $1\frac{3}{4}$ napig.

Babarczy Antal országos főbiztosnak júl. 25-ről kelt levele e hó 29-én olvastatott, melyben a cs. kir. hadsereg részére szükséges élelmiek utánszállításának megkönnyebbitése végett Vác város bíráját is felszólítja, mikép itt oly fuvarosokat, kik Pestről Kecskeméig állandóan szállítandanak, lehető legnagyobb számban, készfizetésért szerezni iparkodjék. A 25—30 mázsa terhet szállítónak napi díja 6 pfrt, az üresen visszajövőnek 4 frt, a kevesebb terhet vivők fizetése pedig aránylagos leend. A nevezett főbiztos Vác városától legalább is 20—30 szekeret remélt kiállítani; a városi batóság azonban csak 12-tőt állíthatott ki; mert a téli napokon keresztülvonult osztrák sereg részére a lakósoktól 74 darab szarvasmarha vitetett el, s a most legközelebbi orosz sereg beütésével nemcsak a városnak két lova, két ökre, két kocsija és szekere, hanem számosak marhái és kocsiai is minden megtérítés nélkül lefoglaltattak, a gazdák takarmánya elpusztíttatott, a lakosság a több órai rablással nagyon megkárosíttatott s ezért a gazdák a gabonát is mindeddig be nem hordhatták.

Cserkúty József tanácsnok úr, *Danielis* ezredes és főintendáns urnak rendelete következtn, *Strausz* pesti kereskedőnek e város kebelében, a Vadass-féle raktárban letéve volt 1000 mérő gabonáját a hadsereg könnyebb élelmezése tekintetéből lefoglalta és abból júl. 16-kán 265 mérőt fölméretett s a váczai molnároknak kiadott, meghagyván nekik, hogy azt reggelig megőröljék; másnap, vagyis kedden reggel, az orosz tábor a magyarokat megtámadta, s midőn ezek a városból kivonulni kezdtek, a muszka sereg a magtárban levő gabonát lefoglalta s az ottani ezer üres zsákot, a malmokban volt 265-nek kivételével elvitte. Ez alkalommal a nevezett kereskedő azt kérte, hogy a 265 pesti mérő gabonának ára meghatározatván, az bizonyos idő alatt neki kifizetessék. Méreje 11 vfrtban állapíttatván meg, a 265 pesti mérő rozsbuzaért összesen járó 2915 vfrt befizetésére a köv. 1850. év első napja tüzetett ki. — Vác város lakosai

jan. febr. és márc. hónapokban a csász. katonaság itteni szállásolása és átvonulása alkalmával, utóbb pedig jul. 17-én az orosz sereg beütésével vagyonuk, élelmi czikkeik, ruházatuk s marháikban tetemes kárt szenvedvén, hogy mindezen károk följegyezve orvoslás végett felsőbb helyre fölterjesztethessenek, a negyedekbeni összeírásra a hatóság kebeléből *aug. 6-kán* többeket kiküldött a tanács, összeíratván az oroszok által a szőlőhegyeken okozott károk is.

A város pénztárában néhány százas magyar bankjegy lévén, nehogy ezek, mint e vidéken már nem értékesíthetők, teljesen hasznavehetetlenek legyenek, a balassa-gyarmati nagy vásárra elvitetni rendeltettek *aug. 20-kán*. — E hó 29-kén Kovács János városi hadnagy úrnak arról, hogy *f. évi jul. 13-kán az orosz hadsereg parancsnokának intézkedésére, annak előcsapata Vác városában megjelent és jul. 15-kén reggel ismét kivonult, 17-kén pedig a magyar sereggel csatározva a városba ismét bejött*, — bizonyítvány adatott ki. — Tek. *Varga Soma* ur Pestmegye főszbirájának rendelete folytán *aug. 30-kán* kihirdettetett, miszerint a *Kossúth-bankjegyek érvénytelenek* s ki azokkal fizetni vagy elfogadni bátorzkodnék, szigorúan megbüntettetni fog. — *Lederer* cs. hadnagy úr a fegyverek beadását elrendelvén, ennek 24 óra alatti eszközzése *Regele Károly* városi segédhadnagyra bízott *sept. 2-kán*. — A központi főszbiró tek. *Varga Soma* úr, a Kossúthféle magyar bankjegyeket beszedetni s átadatni parancsolván, ennek eszközzése *Guoth Gábor* adószedőre ruháztatott.

A csata alkalmával helyben elmaradt s összeszedett hadi szerek, hogy azok iránt a további intézkedés megtörténhessék, összeíratni s a lajstrom tek. *Madarassy László* első alispán úrhoz fölterjesztetni rendeltetett. — Ugyancsak ezen alispánhoz a városi hatóság folyamodványt intézni határozott az iránt, hogy a helybeli katonai kórodák kitisztogatási roppant költségeit a várostól elhárítani kegyeskednék. — A nevezett központi főszbiró úr, *sept. 5-kén* d. u. 3 órakor a tanácssteremben megjelenvén, a városi hatóság jelenlétében meghagyta, mikép megtartás, hozzáalkalmazkodás, fölvilágosítás és tudomás végett a jegyzőkönyvbe ígtattassék és ugyan:

a) A hatóság részéről kiadni szokott útlevelekről, a marhák eladására nézve kiadandó tanúsítványok és marhákról rendes jkönyv vezetessék. — b) A függetlenség emlékére a város részéről ajánlott 12 ujonc felszerelési költségei pótlására tanácsilag fölvetetni rendelt 300 pfrtok fölvételeitől a tanácsot eltiltja. c) Budapest ágyuztatása alkalmával megkárosult lakosok fölsegítésére összegyűjtött, később azonban az oroszoknak a városbai beütése alkalmával károsodott váci lakosok között kiosztatni rendelt pénzből Kossúth-jegyekben volt 74 pfrtokat átvévén, 5 pkr. a város pénztárába fizettetett. Mire nézve a pénztárnokság oda utasítandó, hogy ezen 5 pkr. számadásába bevételezze. — d) Ki oka annak, hogy az imént c) pont alatt említett adakozási összeg a pénztárba annak idejében be nem fizettetett és

igy a szerencsétlen megkárosodott lakósok között ki nem osztathattott? a nyomozást ebben magának föntartja.

„e) A városi tanács a közgyámokkol oda törekedjék, mikép az árvákat illető és ezeknek nem csekély kárukkal hátramaradt kamatok hova-előbb beszedessenek, hogy így az árvák a részökre jární kellő kamatokra nézve annak idejében mindenkor kielégíttethessenek. — f) A gyámtár vizsgálja alkalmával kitünvén, mikép a *Zadubán* árvákatillető, a terhek kifizetése után megmaradott 421 vřrt s 13 krból álló örökségi összegből vagyongezelő tanácsnok *Cserkúti* úr 115 přrtot Kossúth-féle bankjegyekben megsemmisített, illetőleg eny nyível az árvákat megkárosította. Ennélfogva oda utasittatik az árvák kárára hanyagúl eljáró vagyongezelő tanácsnok, miszerint ezen összeget folyó pénzben az árvák tárába 14 nap alatt fizesse be, s erről a tanácsot felelőssé tette. — g) A városisi főpénztárnok 1848-ra beadni kellett számadását maig sem adván be, oda utasittatik, hogy azt három hét alatt a tanácsnak beadja.

„h) A pénztárak megvizsgálása alkalmával tapasztalt rendetlenség mellőzése tekintetéből, nehogy t. i. a pénztárnok egy, az adószedő szintén egy más csomó utalvánnyal álljon elő. a mi zavarokra és és visszaélésekre adna alkalmat, oda utasittatik az adótárnok, mikép a közadót az egyes lakósoktól beszedvén, azt a főpénztárba fizesse be és semmi, — az előfogati és levelezési díjaknak az adóbai betudásával eszközölni szokott letisztázását kivéve, — a főpénztárnok köre és köteleességéhez tartozó részletes kiadásokat ne tegyen. — i) A tanács által elrendelt és folyó sept. hóban megtartatni kívánt tisztujítást felfüggeszti és a közönséget a tisztviselők választásától eltiltja jelenleg. Nehogy azonban a megürült tanácsnoki székek be nem töltése miatt valami hátramaradás történjék, *Korber Károlyt* tanácsnoknak kinevezi, miről ez szokott módon értesítendő, felesketendő és hiválába bevezetendő lészen. A megürült másíik tanácsnoki állásra nézve intézkedését föntartja. A kinevezett tanácsnokra nézve, kinek fizetése a mai naptól járand, a főpénztárnok-ság oda utasittatik, hogy annak tanácsnoki illetményét a maga idején a többi tanácsnokok sorában adja ki.“

Korber K. tanácsnok ur sept. 7-kén föleskedtetvén, székét elfoglalta. A városi főpénztár, adó- és gyámtár megvizsgálását pest-megyei főszbiró tek. *Varga Soma* ur aláírásával, tek. *Bubla Ágoston*, mint helybeli p. váczi uradalom helyettes főtisztje, *Ribiánszky József* ezen uradalom ügyésze és *Prunner Antal* urak „előttem“-ezésével el látott és erősített három rendbeli jegyzék bemutatattván, azok egész terjedelmőkben felolvastattak és ugyan :

a) *A főpénztári*: „1849. évi sept. 4-kén P. Vác főpénztára alólirt főszbiró által megvizsgáltatván, ezen vizsgálat a következőkben jegyeztetik föl: A múlt 1848. évi napló mutatása szerint, az ugyanazon év jan., febr., márc., április, május, jun., jul., aug., sept., hónapokban a bevétel összesen tesz 31,987 frt 15¹/₂ krt, s ugyan-

azon évi dec. havi bevétel 12,272 frt $29\frac{1}{2}$ krt. Az 1849. évi napló szerint, ezen évi jan.—aug. bezárólag s a folyó sept. bevétel tesz összesen 26048 frt $41\frac{1}{4}$ krt. Az 1848. s 1849. évi bevételek összege 70,308 frt $26\frac{1}{4}$ kr. A múlt 1848. évi napló szerint, az ezen évi kiadás jan.—nov hónapokban tézsen 30,924 frt $44\frac{5}{40}$ krt összesen; ugyanezen évi dec. kiadás 90,75 frt $54\frac{1}{4}$ krt. Az 1849. évi napló szerint, az ugyanezen évi kiadás jan.—aug. és a folyó sept. hóra tesz összesen 25,543 frt $20\frac{16}{64}$ krt. Az 1848. és 1849. évi kiadások összege: 65,543 frt $59\frac{2}{64}$ kr. Azonban e kiadás összegéből levonandók azon 252 frt s 5 krok, melyek a városi tisztviselőség deputatum-váltsági járandóságában e naplónak f. évi jun. 28-kán 110-dik tétele alatt kiadásba hozott 757 frt 48 krobban bennfoglaltatik, de valósággal le nem fizettettek, s így a kiadások közt nem állhatnak, miszerint levonván ezen összeget, vagyis a 252 frt s 5 krt, tézsen valósággal a kiadások összege 65,291 frt $54\frac{2}{64}$ krt, vagyis a bevételi összeg, mint föntebb, tézsen 70,368 frt $26\frac{1}{4}$ krt, a kiadási pedig 62,291 frt $54\frac{2}{64}$ krt, melyet levonván a bevételi összegből, kell a pénztárban lenni 5016 frt s $32\frac{14}{64}$ krnak.

Találtatott pedig készpénzben, és pedig Kossúth-féle pénzjegyekben 900 frt, nyugtatóványok és utalványokban, melyek alulírt főszbiró által ez alkalmmal „*Láttam*“-oztattak; összesen pedig 18 darabban találtattak 3704 frt 10 kr. A készpénz és nyugtatóványok meg az utalványokba foglalt összegek összege 4604 frt 10 kr. v. cz., kellene a pénztárban lenni, mint föntebb, 5016 frt $32\frac{14}{64}$ kr. v. cz. Mely összegnek, mint pénztári hiánynak készpénzbeni kipótlására, a számadó utasítottatott, oly megjegyzéssel, hogy annak valósággal lett eszközléséről a városi tanács alulírott főszbirónak 14 nap alatt jelentést teend. Egyébiránt föntebbi, Kossúth-féle jegyekben talált készpénzi összeg alulírott főszbiró által ez alkalommal átvétetett. Végre megjegyeztetik, mikép a múlt 1848. évi napló is ez uttal alulírott főszbiró által aláíratott. Költ Vácson, mint föntebb. *Varga Soma* mk. főszbiró. Elöttünk: *Bubla Ágoston* mk. mint helybeli P. Váci Urad. hely. főtiszt., *Vajzer József* mk. plgrnstr, *Prunner Antal* mk. aljegyző.

b) *Az adótári.* P. Vác város adótára alább irt napon megvizsgáltatván, a vizsgálat következőkben jegyeztetik fel: „Az összes vgyei, hadi, házi és városi szükségí bevétel tézsen 1437 frt $54\frac{22}{40}$ krt pp., melyre találtattak: készpénzben 172 frt $32\frac{4}{5}$ kr., utalványokban, melyek összesen 38 darabban találtatván, alulírt vizsgáló főszbiró által ez úttal „*Láttam*“-oztattak, 1294., összesen találtatott készpénzben és utalványokban 1421 frt $59\frac{4}{5}$ kr. pp. a kellónél kevesebb 15 frt 55 kr. pp., mely hiánynak azonnal készpénzbeni pótlására utasítottatott a számadó. Megjegyeztetik, hogy a föntebbi 172 frt $32\frac{4}{5}$ krból 172 frt 30 kr. Kossúth-féle magyar jegyekből állván, $2\frac{4}{5}$ kr. pedig rézpénzben lévén, a Kossúth-féle jegyeket a vizsgáló főszbiró kezéhez vette. Költ Vácson sept. 3. 1849. *Varga*

Soma mk. főszbiró. Elöttünk: *Bubla Ágoston mk.*, mint föntebb. *Ribiánszky József mk. P. Vác urad. ügyész. Prunner Antal mk. aljegyző.*

c) *A gyámtári.* P. Vác város gyámtári pénztárának vizsgálása. A tőke és kamatbevétel tesz 8805 frt 55⁶/₁₁ drt, kiadás 8508 frt 95⁸ drt, mely összeget a bevételből levonván, kell a pénztárban lenni 296 frt 60 drnak, találatott pedig 287 frt 50 kr. készpénz, tehát a kellőnél 9 frt 10 dral kevesebb, mely hiányt a számadó okadatolni nem tudván, annak letételére utaltatott s ezen összeget azonnal le is tette. Megjegyeztetik, mikép a pénztárban talált készpénz magyar 10-es és 5-ös bankjegyekben létezik a gyámtárban, mit alulírott főszbiró kezeihez vett. Költ P. Vácson sept. 3. 1849. mint föntebb. — A hiányzó összegek pótlására utasítottak azonnal az illető számadó tisztek.

Pest vgye központi főszbirája, tek. *Varga Soma* úr sept. 7-kén déli 12 órakor a tanácsteremben megjelenván, *Bubla Ágoston* p. urad. főtitzt, *Ribiánszky J.* p. urad. ügyész úrak jelenlétökben, a két város részéről *Serédy Károly* bíró, *Makay Imre* bíró, *Cserkúty József*, *Drágfy Sándor*, *Korber Károly*, *Guoth Gábor* tanácsnokok, *Medrey István* fő-, *Prunner Antal* aljegyző, *Karabatz Antal* kápt. városi jegyző, *Kovács József* hadnagy, *Pauer János* és *Thier Ferencz* urak is jelenlétén, — ez alkalommal a fönttisztelet főszbiró által előadott, f. évi sept. 7-ről a 11. sz. a. kelt levél következő tartalomban felolvastatott, és ugyan:

„Püspök Vác Város Tanácsának! Azon idő alatt, mig tisztí vizsgálatomat ezen város kebelében folytatám, több vétkes ténynek jöttem nyomába, mit Urunk és Királyunk törvényes kormánya alatt elnézni annyit tenne, mint büntársul a pártütökhöz csatlakozás világos jeleit adni. — Folyó évi *jul. 22-kén* közös Üllés határozata, mellyben a lakosok által felfogott katona- és egyéb lovak beszederése rendeltetik ell, következményében fajúlt nem szabados tényné, mert azok sem a katonai parancsnokságnak át nem adattak, sem rülük sehol jelentés nem tétetett. A feljelentés ugyan gazdasági jkönyvük bizonyosága szerint elhatároztatott, de csak sept. 2-kán, akkor t. i. midőn *Lederer Ferencz* Császári hadnagy Ur sept. 1-ső napján e kérdéses lovak átvétele végett megjelent, a ténynek felsőbb helyen tudását kétségkívülivé tette. Nevelí a beszámítást azon körülmény, hogy épen azon lovak letartóztatásával, mik a város használatában huzamosb ideig voltak, a felfogó egyén azon bebizonyított törvényes szándéka hiúsított meg, miszerint az, azokat a Császári Katonaságnak volt átadandó, s ejtetett a törvényes Kormány és álladalom tulajdonán szánszándékos sértés. Ezen tény indítója s fő részese, a vizsgálati iratok szerint. P. Vác Város birjája, *Makay Imre.*

„Másik szomorú ténynek törvényes tanács Üllésük f. évi 281. és 322-dik számai vezettek nyomára. Amott a törvényes kormány

párthiveinek vagyona rendeltetik lezáratolni, miben *Drágfy Tanátsnok* fő részes; emitt t. i. 322-dik számban ugyan ezen tanátsnok több jeles s általam is eléggé ismert tulajdonai mellett arról is kér magának bizonyítványt, hogy az *ellenséges osztrák hatalomnak nem hódolt*. — Ugyan azért felséges Urunk és Királyunk egyik fő tisztviselője által kegyessen rám ruházott tisztemnél fogva, *P. Vác Város bíráját Makay Imrét és tanácsnokát Drágfy Sándort, hivatalaiktól ezennel felfüggesztem, javaikat azonnal összeírni, zár alá venni rendelem, és ezek végrehajtására Korber Károly, Pruner Antal s Medrey István urakat kiküldöm, jelentéseket bevárván.*

„Ennek következtén az üresedésbe jött helyek betöltésével a tanáts ideiglen így alakittatik meg: Főbíró *Serédy Károly K. Vác Város* mostani bírája, ki a vész perceiben sem hagyta el népét, melynek gondviselése rábízott; ki nemes feladatát közméltánylat szerint hiven betölteni mindig tudta s akarta is. Polgár Mester *Vajzer József*, tanátsnokok: *Cserkúti József, Palik Mátyás, Korber Károly, Pruner Antal, Pauer János*, főjegyző: *Medrey István*, aljegyző: *Thier Ferencz*. Megjegyeztetvén, mikép az ujonnan kinevezett tisztviselők fizetése mai naptól számittatik, s *Pruner Antal* tanátsnok egy úttal a rendőri ügyeket is viendi, *Vadass Pál* a gyám-ügyek pontosabb kezelése által ugyis egészen igénybe vétetvén. Meghagyom végre, mikép a volt tisztviselők kezi közt lévő iratok s általuk netalán kezelt összegek a mai naptól számítandó 14 nap alatt beadassanak, mert különben a törvény rendelte eljárás szigorúságát érzendik. *P. Vác 1849. sept. 7-kén. Varga Soma m. k. fészbíró.*“

Erre végeztetett: Minek felolvasásával ujonnan kinevezett bíró *Serédy Károly, Pruner Antal, Pauer János* tanácsnokok és aljegyző *Thier Ferencz* urak azonnal feleskedtettek s *Serédy K.* bíró úr a pecsétet átvette. Egyébiránt e rendelet, illetőleg kinevező levél, egész terjedelmében jkönyvbe ígtattatik; a főpénztári és kamarási hivatalok pedig oda utasittatnak, mikép az ujonnan kinevezett hivatalnokoknak járandó fizetéseiket e mai naptól számítva annak idején kifizessék; — aljegyző *Thier Ferencz* úrnak főszbíró úr által szóval kijelentetvén, mikép az aljegyzőséghez lévén a levéltárnokság is kötve, azt hiven kezelni főkötelessége leend.

Az ujon kinevezett főbíró úr *sept. 8-kán* előterjeszté, hogy mivel neki mindenkor felelősnek kell lenni, azért kiki a rábízott tisztet pontosan és serényen teljesítse. Hogy pedig a város épületei jó karban tartathassanak, azok évnegyedenként gondosan megtekintendők és vizsgálándók lesznek. — A mezei rendőri ügyek vezetésével megbízott *Pruner Antal* urnak, mint mezei rendőri kapitánynak, az öt illető 100 pfrnyi fizetés évenként kiszolgáltatni rendeltetett. — A városi közpénz-, úgy az adótár is egészen üres lévén, hogy a fizetetlenül maradt többrendbeli utalványok, rendes járandóságok kifizetése eszközöltethessék, 4000 pfrnyi kölcsön fölvétele elhatározott. — *A püspöki lakba beszállásolándó cs. kir. utászkar-eszredbeli*

katonaság számára megkívántató 300 nyoszola, szalmazsák, vánkös, lepedő, pokrócz és székek kívántatván, ezek előállítására a városi lakosság negyedenként járandó küldöttség által felhivatni végeztetett.

Heuzer János a már annyiszor sürgetett számadásokat ekkor sem adván még be, *sept. 14-kén* elzáratása ismét elrendeltetik, így kényszerítettven azok elkészítésére. — *Pruner* aljegyző úr jelenti, mikép a *váci káptalan* 200, *Soós József* sz. széki jegyző 40, *Pajer Mátyás* kasznár 10, *Benedek Ágost* ispán 10, *Suhajda János* lelkész által 5, összesen 265 pfrt kezeibe letétetven, ezen összeget az orosz sereg bevonulásával megkárosult lakosok részére kenyérvásárlás végett *Vajzer* plgmstr úrnak átadta. — Mikép e *hó 16-kán* főbíró úr jelenti, a város jelen szükségéi fődözésére *Argenti Döme* orvos-tudor urtól 300, a káptalantól pedig 720 pfrtok vétettek föl kölcsön. — A muszkák által okozott károk összeírásával foglalkozók, valamint azok is, kik a cs. kir. katonaság okozta károk följegyzésével bizattak meg, ismét megintettek az összeírási jegyzékek benyújtására. — *Gouth Gábor* adószedő úr jelentvén, hogy magyar bankjegyekben 20,600 pfrtja lévén együtt, ezen összeggel Pestre leküldetni rendeltetett, hogy azt az illető helyen nyugtatvány mellett átadja.

A városi tanács *Medrey* urat Pestre küldte le, hogy ott a városnak kölcsönvételi szükségét, 1000—3000 pfrtig, kihirdetés végett az újságba tegye, az illető vállalkozónak fáradsága jutalmul minden 100 frttól egy frt ígértetvén. A másik mód a szükségések fedezésére pedig az volt, hogy a tavalyi adókiivetés szerint az most duplán történnék, olyképen, hogy a jelen legnagyobb mennyiségben fizetett adó boldogabb jövőre leszámítás útján az akkori adóba betudassék. — *Madarassy László* első alispán ur megkéretni rendeltetett, mikép a lakosok a sűrű előfogatokat már nem győzván, a város e nyomasztó terhén könnyítendő, a közeli helységekből abba előfogatokat rendelni kegyeskedjék. — Felhozatván *sept. 25-kén* mikép a katonakaszárnyává fordított nagy és magas szobákból magánosan álló, a nagy szeleknek kitett s így nagy fűtést igénylő püspöki lak, a katonai kórodává alakított papnövelde, kegyes- és sz. Ferenczrendiek kolostorai, deficientia-épület, városi kórház, s a polgári házakba beszállásolt katonatisztek, a parancsnok szállása és az őrházak, s a többi nem csekély számú katonaság részére a bekövetkezendő téli napokon eszközlendő fűtésre, a kaszárnya és kórodába mintegy 2000 ölfá szükségeltetik. Minthogy fadolgában a lakosság már most is fölakadást látna, miután tüzelőt pénzért sem kaphat, nehogy a katonaság e részben annak idején szükségét szenvedjen, e körülménytek *Körmöczy János* jár. főszbíró úrnak oly kéréssel jelentessék be mikép annak útján azt méltóztatnék kieszközölni, hogy Vácra a mondott szükségre, tüzi fa mielőbb, midőn még a szállítás eszközölhető, eljuttassék. Ha ez ugyanis nem fog történni, úgy nemcsak a katonaság, hanem még az egyes városi lakosok is a legnagyobb szükségben leendnek.

E főszbiró úr fölhívására arról tétetik jelentés, mikép *Szalkai Jakab*, ki a cs. kir. osztrák katonai szolgálatból, mint őrmester kilépven, P. Vác városánál 9 évig irnokoskodott, a nemzetőrségnek a múlt évben történt felállításával az őrnagy mellé segédtsiztül neveztetett ki, f. é. ápril hó elején a Vácotti cs. kir. katonaság által elfogatott, elvitetett és csak most e napokban jött elő. — *Czvián Alexandrinának* 409. elnöki számmal hátírt visszazárt folyamodványára tek. *Körmöczy János* jár. főszbiró úrnak arról tétetvén jelentés, mikép ezen városi tanács azt tudja, hogy *Czvián Bazil* f. é. jul. 17-kén Görgey vezérlete alatt Vácson volt magyarok által elfogatott és elvitetett; hallomásból azt is tudja, hogy magával 4000 pfírtot vitt el és a mint a hir szárnyal, csakugyan *agyonlővetett*. Annak pedig, hogy a császári orosz hadseregbeliek által házából holmik idegenítették el, ezen városunk plgrmstre, *Vajzer József* úr tanúja volt; azonban mily értékűek voltak azok, nem tudhatni. A háznál ez úttal vizsgálatot tett, e végre megbízott tanácsai küldöttség szóbeli jelentése szerint az, hogy a háznál pusztítás történt, csakugyan tagadhatatlan, de a bolt és szobák jelenlegi állapotából az, hogy ott 6000 pfírtre menő kár okoztatott volna, ki nem tűnik. Egyébiránt az özvegynek ez úttal van birtokában egy piacon helyezett émeletes (ennek helyén most az új Sipos-féle ház diszlik) és a Dunaparton egy földszinti háza s 2 szőlője, boltja türhető, szobái pedig jó állapotban vannak.

Ujhelyi József, a váci révkorcsma-haszonbérő részére, arról mikép a tavaszkor, e korcsma közelében volt cs. kir. osztrák hadseregéből előőrsön állott katonákra a püspöki lakhoz tartozó kertből a magyarok mintegy négyszáz ágyúztak, f. évi jul. 17-kén pedig a csónakban volt s a szigetségbé sietett váci menekülőkre hatszor ágyúztak az oroszok, bizonyivány adatott ki. — A városi tanács ő fölsége *Ferencz József* iránti hódolatát az egész város nevében tanusítani akarván, végeztetett: I. Ferencz József osztrák császár és magyar király ő fölsége közelgő névnapjára a városház s a város főbb utcái kivilágíttatni rendeltettek. — Jár. főszbiró tek. *Körmöczy J.* úrhoz: a) A városnak a katonai kórházak ellátása terhetől leendő kieszközlése tárgyában tudósítás; c) a helyben beszállásolt katonatiszt urak, kórház és kaszánya részére megkivántató, mintegy 600 öl fának Vácra leendő szállításaért is folyamodvány; továbbá d) nehogy a közönség, főleg a katonaság és kórház a húsban hiányt szenvedjen, az iránt is megkéretett, mikép a város ily aggodalmas helyzetében a tek. vgynek kegyes intézkedését kieszközölni méltóztatnék. Ezek tudomásul jkönyvbe ígtattatni végeztettek.

Krenedits Antal 2-dik szószóelő előadá, mikép a városnak naponként növekedő szükségei földözésére kölcsön határoztatván felvételni, Pesten talált egy bizonyos egyént, a ki föltételek mellett a város részére hajlandó lenne 50,000 pfírtot szerezni. A városnak csak 30,000 frtra lévén most szüksége, szerzési díjúl az illetőnek 1,200

frtot ajánlott meg. — A városnak a tek. vgyhez rendkívüli szükségei fődözésére megkivántató pénzösszeg kölcsön-adása tekintetéből benyújtott folyamodványára tek *Madarassy László* első alispán urtól kamatfizetés nélkül hat hétre küldött 2000 pfrt a város részéről fölvetett az *okt. 22-ki* ülés szerint. — *Vadass Pál* gyámnok úr pesti hivatalos útját bejelentvén, azzal, hogy a kincstár részéről a vgye útján Vác város által a cs. katonaság részére kiszolgált természetményekre 6000 pfrt előlegeztetett, *nov. 3-kán* oda utasított *Krenedits* főpénztárnok úr, miszerint ezen összeget nevezett gyámnok úrtól átvévén, azt a kórházi szükségekre fordítsa. — Gyámnok úr egyszersmind jelenti, mikép ezen összegből a kórházi személyzetet f. évi aug. sept. és okt. hónapokra illető járandóságot *Stoklaszsa Ferencz* kórházi parancsnok úrnak kifizette, vagyis 898 frt 41 $\frac{1}{2}$ krt pénzben.

Főszbiró *Körmöczy János* úr elnöklete alatt ülés tartatván *nov. 6-kán*, kijelentette, hogy azok, kik hivatalaikról lemondani szándékoznak, ezt most jelentsék ki. Aztán a városi bel- és kültanácsot megerősítette ezen *nov. 6-ki* ülésen, meghagyván, mikép birói stb. üresedésbeni állomásokra, közbizodalomnak örvendő egyéneket jelöljenek ki, s hozzá a vgyenél eszközendő megerősítés végett terjesszék föl. — A kijelölés a birói, tanácsnoki, főpénztári s kültanácsi hivatalokra e hó *8-kán* megtörténvén, az ez évi fizetési járandóság jegyzékével a nevezett főszbiró úrhoz fölterjesztetett. — Hogy a püspöki palotában, a sz. Ferenczrendiek kolostorában és az elaggott papok épületében a város részéről a cs. katonaság számára adakozásból összegyűjtött ágyak s ágyneműek iránt a város, mint tulajdona iránt teljesen biztosítva legyen, egy bizottság küldetik ki a nevezett épületekbe, melynek feladatává tétetett a számadó katonatiszektől az átadottak összeirási jegyzékéről nyugtatványt adatni ki.

Ruczmozer Ferencz tanácsnok *nov. 9-én* már elhaltnak említetik. — A helybeli katonai parancsnokság arról, hogy Vác városában a magyar vagyis *Kossuth-féle bankjegyek megsemmisítését tárgyaló rendelet* P. Vác városához tek. *Varga Soma* főszbiró urtól f. évi aug. 29-én étkezett, mi dobszóval a városba kihirdtetetett, a beszédett jegyek előbb tek. *Varga Soma* úrnak, később pedig Pesten a téparancsnokságnál adattak be, összesen 45,619 frt s 50 kr; most legujabban 10 nap előtt közhirre tétetett ismét, mikép a magyar jegyek beadására f. évi *nov. 11-ke*, mint utonlsó határ-idő tüzetik ki. Mire ismét bejött 2038 frt s 13 kr. mely összeg a városi adópénztárban vagyon letéve, *nov. 13-kán* iratilag értesítettvén, tudomásul jegyzékbe vétetett. — *Pruner és Pauer János* urak a biró által oly végből voltak Pestre leküldve, hogy ott a városnak esendő pénzt felvegyék, s most *nov. 28-kán* jelentik, mikép P. Vác városa kapott ugyan 4800 pfrt s 7 krt, de tek. alispán úr a legközelebb, a város által a katonaság részére megvétetni rendelt pokróczokra kölcsönzött 2100 pfrtkat lefogta, és így készpénzben bemutatják a 2700 pfrt s 7 krt.

A *dec. 1-jén* tartott tanácsülés 651. sz. a. ügyiratában említették először az „*accisa*“ vagyis a fogyasztási adó. — Hogy a város a hivatalos rendeletekre nézve kellő tudomást szerezzen, az ezeket leghamarább közlő „*Pester Zeitung*“-ot járatni elhatározta. — Träxler András úrral oly szerződést kötött a város, hogy az *dec. végeig* 450 mázsa szénát, 5 vrt s 30 krjval számítva mázsáját, *Meissner Ferencz* első szószóló ur pedig 400 pesti mérő zabot 5 vrt s 36 krjval a város részére január közepeig beszállíttasson, annak részére biztosság okáért, a „*Theresianum*“-ban szemeltetvén ki bérleti hely. — A város az ujságlapban kihirdetni határozta, miszerint az 1000—30,000 pfrtig felveendő kölcsönért a hitelezőt az egész városi közönség 1.000,000 pfrtnyi értékkel biztosítja, a *dec. 5-ki* ülésen. — A váci katonai parancsnokság által e hó 6-kán meghagyatik, mikép tegnapi napon a bankjegyek a városban elégettetvén, ha még ilyenek itt találhatnának, azok beadására a lakosok felszólíttassanak.

Özveggy *Czvián*-nő arról, hogy férje a magyarok által elfogatván, általok agyonlövetett (mert alattomban az oroszokkal cimborált), két árvája maradt s az orosz sereg által megkárosíttatott, bizonyítványt kért kiadatni. — Első alispán úr azon ígéretet nyilatkoztatta, hogy mihelyt csak lehetséges, a város az ő szükségeire a kir. kincstárból 20,000 pfrtokat kap majd kölcsön. — *Schwartzner Ferencz* orvos-tudor úr, e városban mint orvos akarván működni, magát a tanács figyelmébe ajánlotta. — *Guoth Gábor* adószedő úr bemutatja *dec. 29-kén* azon szarvasmarhák mennyiségét, melyek a váci lakosoktól *Windischgrätz* fővezér hadserege részére elhajtattak s levágattak, melyekért a kifizetett összeg 8040 frtkat s 28¹/₂ krt. tevén vpénzben.

A „*Magyar Hírlap*“ jelöltetvén ki felsőbbileg hivatalos lapul, annak járatása a *dec. 30-ki* ülésen elhatároztatott. — Ezen évben a gátló viszonyoknál fogva kevesebb tanács-ülések tartathatván, az ügyiratok száma, ide nem tudva a gazdászati jkönyvben foglaltakat, csak 779-re megyen.

1850. *jan. 4. ülés* szerint, a város a katonaság miatt rendkívül sok kiadásokkal terheltetvén, a katonai kiszolgáltatások után már 81,000 pfrtnyi követelése volt a kir. kincstáron. — Tek. *Friebeisz Rudolf* főszbíró úr meghagyása folytán, a városi tanács a helyben felállítandó 7 emberből álló csendőrség (Gens d'armerie) részére szükségrendő lakás kibérlésére s mindenneli felszerelésére felhivatván, a nevezett csendőrség részére az *elaggott papok épületében* szemelt ki egyelőre *jan. 5-kén* lakást, a berendezést egy bizottságra ruházván. — Nehogy az úrbri adózások megszüntetése folytán keletkezett kedvezményekre nézve a köznépben tévfogalmak s ezekből rendetlenkedések eredjenek, felsőbb parancs folytán, intézkedett a városi hatóság, miszerint az „*Oktatás a földnépekhez*“ című művecske 480 példányban

kinyomassék s aztán a városi lakosság közt szétosztassék. — Felsőbb felhívásra, báró Haynau Gyula cs. kir. tábornoknagy úr alapítványa javára a városi tanács 20 pfírt ajánlott meg a közpénztárból.

E hó 11-kén pligrnstr úr jelenti, mikép Pestről a vgye pénztárából a város részére, a katonai kiszolgáltatások költségei pótlására 400 pfírtot kapott. — A felállítandó csendőrség részére, a város felszóllíttatván, a tanács 12-kén a közpénztárból 10 pfírtot ajánlott meg. — Ekkor 10 hajdú, 2 kisbírója s 5 őrnök volt e városnak. — Amint a szóri 252 öl fűrészelt s 73 öl rőzse-fa felosztási lajstroma mutatja, ekkor 43 fertályos, 90 félhelyes, 12 három fertályos, 13 egész helyes, 2 öt fertályos, 1 hét s 1 kilencz fertályos gazda volt P. Vác városában, kik összesen 210⁵/₈ ölet kaptak ama fából. — Báró Haynau Gyula hadi főparancsnok felhívása (1849. dec. 10) következtén, a megcsónkúlt cs. kir. és honvéd harcosok számára gyűjtendő nyugdíjra P. Vác városában 47 fírt s 15 kr. gyűlkezvén össze, ezen segélypénz tek. Friebeisz Rudolf főszbirónak átadatni végeztetett e hó 26-kán. — E város még 99 volt honvédet leendő besorozás végett Pestre szállítani köteleztetvén, meghagyatott, mikép e hó 27-kén reggeli 11 órára a városházán megjelenjenek, mi az illető szülőknek tudtul adatott s kötelmökké tétetett.

A nevezett főszbirótól érkezett felsőbb rendelet folytán, föl-jelentetni határoztatott e hó 30-án, miszerint vámszabadalmi utak e város határában léteznek és ugyan hidak: a verőczei úton egy fahid, nagy kőhid, spinyéri úton egy fahid, Kis-Vácson a haranglábnál egy kőhid, a dézsma-utcában egy fahid, Rákóczy-utcában 1 fahid, a főutcán a Theresianum előtt egy csatorna (mely 1876-ban beborítottatott s az itt létezett sz. János szobra a sz. Rókus-kápolna kertjébe helyeztetett át). Továbbá: a városon kívül 2 fahid az országút mentén, a sz. János-utcában 2 fahid, a főutcán a sz. Jánosi kőhid, a duna-melletti sz. jánosi kőhid, a dunarév melletti kőhid, cédulaház melletti kőhid, sz. Rókus-kápolna előtti fahid, csörgi-réti fahid, a szóri vámnál egy fahid, gombhidi fahid, hattyúutca végén egy fahid, urasági kőkertnél egy fahid, malomutcai fahid, a pesti vámnál két kőhid, egy nagyobb és egy kisebb, összesen 15 fa- és 9 kőhid; azonfölül a kövezett utcák. A vámjövedelemre nézve pedig a hivatalos jelentésben kiteendő, mikép a város az uradalomnak a kir. haszonvételekért (u. m. vám, serház, rév, helypénz, mészárszék, korcsma, országos és heti-vásári jogért) évenként 8000 vfrtot fizet, ebből a vámra 2000 vfrt esvén. Ambár a város ezen kir. haszonvételekért 18,000 vfrtot kapna, azonban a zavaros időkben szenvedett károk miatt az albérlőknek a város tetemes összeget elengedett, a főntebbi 18,000 vfrtnyi jövedelemből a vámra 4,500 vfrt esvén, miből az uradalomnak fizetendő 2000 vfrt levonatván, marad 2500 vfrtnyi jövedelem, mi az utak és hidak föntartására is elégtelen. A szabadalom birtokosainak kötelességök ezek jó karban tartása.

Aziránt: vajjon e tulajdonosok átengednék-e a vámjövedel-

meket az állam kezelése alá? előbb az uradalomhoz nyilatkozat végett kérdés intézendő. — Az uradalomnak a városhoz intézett fölszólítása következtén, az ahhoz mellékelt cs. kir. kincstári rendelet értelmében, a város az uradalomnak járó s az általa birt kir. haszonvételekért még fönlevő tartozásának két hét alatti lefizetésére, executió útján leendő behajtás fenyegetése mellett szorgalmaztatván, a kir. kormánybiztos és főispán urak a hozzájuk intézendő folyamodványban megkéretni rendeltetnek, miszerint a számtétel alkalmával kimutatott követelések kielégítésére előlegezni méltóztatnék bizonyos pénz mennyiségét, hogy az uradalomnak a városi követelését kifizetni lehessen.

Kovács János hadnagy úr f. évi jan. 28-kán Vác város részéről kiállított 33 honvéd besorozása végett Pestre leküldetvén, febr. 1-jén jelenti, mikép 17-ten besoroztattak, egy nem lévén honvéd, haza bocsáttatott vizsgálat nélkül, 15-en pedig mint alkalmatlanok visszaküldettek. Az ezek tartásukra fordított 178 frt 45 krt a közpénztárból kifizetni kérte, mely összeg neki meg is térítettett. — *Serédy* bíró úr jelentése szerint, ekkor már néhai tanácsnok *Cserkúty (Czeck) József*-nek tudva volt adósságai meghaladták a 11,000 vfrtot, minél fogva az utána maradott ingó s ingatlan vagyona bírói zár alá vétetni rendeltetett. — *Prunner Antal* tanácsnok úr jelenti, mikép néhai *Cserkúty* tanácsnok vagyona összezerítván, annak értéke az aktívákkal együtt 12068 frt 21 krra megy, a szenvedő terhek 12845 frt 39¹/₇ krt tesznek, s így a vagyoneértéki állás a szenvedő terhek által 777 frt 18⁴/₇ krral fölöztetik! — A 155. sz. a. ügyirat szerint, az úrbériség megszüntével a szomszédok elsőbbségi joguk is a vételre nézve megszűnt.

E hó 24-kén főszbíró úrnak ilyen tudósítást adott a városi hatóság: „*Folyó hó 22-kén városunkban dühöngött rendkívüli nagy szélvész az egész városban tetemes kárt okozott, és ugyan a városban található majd minden épületeket, úgysszinte a malmokat és hajókat összerongálván, az elszegényedett lakosságot még nagyobb inségbe döntötte!*“ — A városnak a katonaság részére már kiszolgáltatott élelmiekért járó 20,000 pfrtnyi összeg előlegezésékepen a cs. kir. budai fő-fizető-hivatalnál kiadatván, az a főszbíró úr elnökleite alatti gazdaszáti ülés által megálapítandó arány szerint fog a követelők közt kiosztatni. — A városi bel- és kültanács meghagyta a főpénztárnoknak, hogy senkinek saját utalványára a főpénztárból pénzt ki ne adjon, hanem ezt csak a tanács tudta és akaratával kiadott utalvány folytán tegye.

Tek. *Friebeisz R.* főszbíró úr rendelete folytán jelentést kellvén arról tenni a vgyre, hogy a forradalom alatt e város területén kik és mikép estek annak áldozatul, márc. 17-ről a tanács azon tudósítást tette e tárgyban, mikép az itteni lakók közül *Czvián Bazil* boltos és segédje *Murát Péter* lettek a szerencsétlen áldozatok, kik is a múlt évi jul. 17-kén a forradalmi sereg főnöke által elfogatván lakásukon és lovas őrizet kíséretében a városon keresztül a menekülő forradalmi sereg után hajtattván, végre, amint hallomásból tudomásra

esett, Biharmegyében *agyonlövettek*. Ugyanazon napon itteni lakos *Klempai János* lovas őrizet kíséretében, szinte a városon át, a menekülő forradalmi sereg után hajtatott, ki miután mindeddig vissza nem tért, valószínűleg Czvián és társa sorsára jutott. E véráldozatokon kívül még egy bizonyos *sz. endrei korcsmáros* is a forradalom áldozata lett, ki helyben a paradicsom- és a temető-utca szegletén lévő ház előtti előfára akasztatott fel. A forradalmiaknak ezen kivégeztetések iránti indokait, miután azok kívül sem közöltettek, adatok hiányában nem terjeszthetni be.

A cs. kir. kincstár határozata, mikép a város azon kérelmére nézve, hogy a katonaság és kórház ellátása terhétől fölmentessék, az illető hatósághoz utasittatik; pénzelőlegezés iránt tett kérésére néze pedig kijelentetik, miszerint a városnak e kívánsága nem teljesíthetik, a megürült püspöki uradalom tiszti ülésének végzése mellett a tanácssal közöltetvén, *márc. 21-én*, „*tudomásul*“ vétetik. (Eddig mindig a „*tudományul*“ vétetik, helytelen kifejezés használtatott, mi néha még ezután is előfordul.) — Az *ápril. 7-ki* ülés szerint a városra kivetett hadi adó az 1848. és 1849-ki évekre 6696 pfrtkat tett. — Az *ápril 13-ki* ülés szerint, ekkor a városnak különvő accis-pénze összesen 510 frtot s 24 pkr-t tett. — *B. Majtényi László* gygyei kormánybiztoshoz a kölcsönfölvéhetési engedély végett benyújtott folyamodvány eredményét *Medrey István* főjegyző úr akkép adta elő, hogy a 18,000 pfrtra nemsokára megérkezik a helybenhagyás, a 30,000 pfrtnyi kölcsön fölvéhetése iránt pedig, ha ez a kir. kincstárból nem eszközölthetnének, — a szükséges, és felsőbb helyen kieszközlendőnek kért jóváhagyás szintén nemsokára megérkezik a nevezett biztos úr ígérete szerint.

Tek. *Friebeisz R.* főszbiró úr a városi tanácsot értesíti, miszerint *Drágffy Sándor* úr hivatalából végkép elbocsáttatott. Mi *ápr. 19-kén* felolvastatván, jkönyvbe igtattatni rendeltetett. — Elnöklő főszbiró úr e hó *21-kén* előterjeszté, mikép a sürgetett fölterjesztéshez képest főjegyző *Medrey István* úr P. Vác város főbirájának, *Serédy Károly* város birája pedig városi főpénztárnoknak kineveztetett, az ürességben maradt főjegyzői hivatal vezetésével ideiglenesen *Pruner Antal* bizatott meg, tanácsnoki rangja és állása megtartása mellett. — A magyarországi ügyek ideiglenes igazgatóságához intézett s a város részéről fölterjesztett abbeli folyamodvány következtén, melynélfogva a kir. kisebb haszonvételek iránti haszonbéri szerződésnek, a *mostani haszonbéri összeg alábbszállítása melletti megújításaért* esedezett a város, — uradalmi helyettes főtiszt tek. *Bubla Ágoston* úr által a városhoz küldött új szerződésre illetőleg annak szerkezetére a tanács nézetét ezekben állapítja meg, és ugyan:

„A városhoz küldött új szerződésben a bevezetés a régihez képest meghagyatni, — az I. ponttól pedig, hol a haszonbéri tár, gyak elszámoltatnak, e szavak: „*ide nem értvén azon adózásokat melyeket eddig is az uradalom, különösen a helybeli kereskedők és né-*

mely mesteremberektől vett s most is veszen“, — kihagyatni rendeltettek. — A II. pontból e sorok rendeltettek kihagyandóknak: *„mindazonáltal oly világos feltétel alatt, hogy a város sem bort, sem pálinkát alábbi áron, mint ahogy az Uraság a vácsi vendégfogadón s korcsmáin saját italait mérni fogja, elkobzás büntetése alatt mérni ne merészelje*“; még pedig azért rendeltettek kihagyandóknak, mert míg egy részről s főlöské az ár miatt a szegénység a legszükségesebb tápláló szertől záratik el, — más részről az olesó bort vásárlók a kurta-korcsmáttartásra vetemednek, és a lakosok alattomban azoktól hordanak, mely alattomosság az erkölcztelenséget tetemesen előmozdítja. Azonfölül azért is kihagyandóknak rendeltettek, mivel az úrbéri körülmények megszűntével a városi tanács az érintett II pontban foglalt árszabályozást szinte megszüntetettnek véli.

„A III. pont szerkezetére nézve semmi kifogás sem tétetvén, az abban érintett 3400 firt haszonbéri összeg azonban legföljebb 3000 ezüst frntban állapittatott meg és ugyanazért, mert a tudva lévő legközelebbi visszanyok miatt, a mellett, hogy a városi község tetemesen megrongáltatott, az alhaszonbérloknak nevezetes összeget engedni s ekkép a csökkent jövedelmekből eredhető elpusztulásokat megmenteni a városi tanácské nytelenítettett — A IV. pontra nézve, mivel ott a haszonbéri idő alatt bérbeli elengedésérti folyamodás útján elzaratik, ezen szavak: *„a rendkívüli események által okozott jövedelmek csökkenését kivéve*“ beigtatandóknak, — ellenben ezen sorok: *valamint szinte a most főnnálló épületekben az uradalom hire s engedelme nélkül semmi ujításokat, azoknak (hogyha az uradalom a városnak most főnnálló és kibérlett haszonvételekhez tartozó épületeit a mostani haszonbéri szerződésnek végével kibecsültetné) tökéletes elvesztése alatt tenni nem fog*“ — kihagyandóknak rendeltettek, és pedig azért, mivel az épületek célszerű s kellő időbeni megujítása a város jövedelmét szaporithatja.

Az V. pontban ezen kitétel: *„a határkörnyéken levő hidakat*“ határterületén lévőkre módosittatni határozttatott. Továbbá, minthogy az úrbéri viszony megszűntével a szomszédhelyeken lakókat utak csinálására kötelezni nem lehet, s azokra nézve sem a Mlgos Uraság, sem a városi hatóság hatalma ki nem terjed; de azt eddig is vagy gyéren vagy épen nem teljesítették. E tekintetnél fogva a robot megszűntével azon kedvezmény alapja is, miszerint ők félvámot fizessenek, önkényt megszünvén, ezen sorok: *„azonkívül, minthogy az Uraság volt jobbággyai a vám terhe alatt a vácsi határban lévő országutak igazításaiban kézi munkájok által a várost segítik, — azoktól valamint eddig, ugy ennekutána is vámot szedni nem fog, kivévén a vácsi 4 országos vásárokat, hogyha azokban a volt uradalmi jobbággyok valamely kereskedést folytatnának, és azon esetben is a nógrádi, kosdi, szendehelyi, berkenyei és verőczei lakosoktól csak félvámot fog szedni,*“ — kihagyandóknak rendeltettek.

A VI. pontra nézve, miután az érintett mészárszékek az el-

sőben már benfoglaltatnak, az egész pont kihagyandónak rendeltetett, és ugyanazért, mert a mészárszékek után régi szerződés szerint birt felházhelyek abba csak annyiban tétettek be, a mennyiben tőlök a kétféle dézsma elengedtetett, minek megszűntével ebbeli pontnak megemlítése fölöslegessé vált. Továbbá e pont azért is kihagyatni rendeltetett, mert a legközelebbi zavarokban szabad húsmérés engedtetvén, és így a mészárosokkal tett szerződés magában elenyészvén, azokat a város mint kétféle dézsma alatt volt úrbériséget, melyektől a terheket a közönség vitte, több évekre haszonbérbe adta, és azon szerződések megsemmisítése hatalmában nem áll.

A VII. pont egész terjedelmében meghagyandónak rendeltetett. — A VIII. pontról pedig, minthogy az új törvénykezési szerkezetben a haszonbérből eredhető kérdések elintézése az ott kijelölt bíróságra ruháztatik, következő sorok kihagyandóknak rendeltettek: *„ugyanazért is minden támaszthatandó kérdések és magyarázatok csupán csak az uradalomtól fognak függni és annak elintézésében a város mint bérlő megnyugodni tartozik.“*

A főnöki rendeletre, a város tetemes kiadásainak fődözhetése tekintetéből a főnöki pénztárból kölcsönképen előlegezett 2340 ezüst forintnyi összeg multhatlanul megtérítendő lévén, *ápril 21-kén* b. Majthényi László megyei főnök úr ő mlga megkéretni rendeltetett, miszerint az így kiürülő pénztár és nyomasztó helyzetben leendő könnyítés végett, *a cs. kir. katonaság részére kiszolgáltak iránti követelések fejében, melyek most 80,000 pfrtnál többet tesznek, 30,000 pfrtnyi összeget a város részére minélelőbb kieszakózníni méltóztatnék.* — *Ivánka Imre* f. évi ápr. 22-kén kelt folyamodványára arról, mikép 1848. sept. 1-jén kezdett itt parancsnoksága alatt gyülekezni egy, önkénytes nemzetőrökből álló tábor, melyhez Pest vgye két zászló-aljat 3000 főből, Nógrád vgye egy zászló-aljat 1200, és Hont vgye egy zászló-aljat 800 főből állókat ajánlott, mely tábor ugyanazon év és hó 10-keig mintegy 5000 emberig szaporodott, s *Vácra* sept. 13-kán indíttatott útnak az alsó táborba, hogy ezen idő alatt e sereget rendesen díjazta s élelmezte úgy, hogy a város részéről vásárolt élelmi cikkek rendesen készpénzben kifizetettek, a fegyelmet szigorúan föntartotta, és azon idő alatt semmi kicsapongás vagy erőszakoskodás vitézei által el nem követtetett, — bizonyítvány állíttatott ki.

Az *ápril 23-ki* ülésen előfordúl, mikép több évi vgyei összeírások szerint, e város adóztatása 1331 rovások után történt. — A közbiztonság érdekében a város elhatározta, miszerint a három rendőrségi tiszt s 10 hajdúnak kard- s ezek valamint a hegymesterek részére összesen 9 lőfegyverért fog a megyei főnök ő mlghoz folyamodni. — Ez megjegyzé, mikép egy újabb, német-szövegű kérvényt kell megmesztetni *Macchio* tábornokhoz, melyben azok nevei is kiteendők, kiknek részére a fegyver-engedély kéretik. — *Május 3-kán* előfordúl, mikép a múlt 1849. júl. 17. és 18-kán számos helybeli lakosok az orosz seregek által megkárosíttattak, s azért a rablás és pusztítás által okozott

károk a vgyci küldöttség által összeírattak. — A más években computus alkalmával adatni szokott ebéd a városnak több száz frtjába kerülván, az ily költségeket tek. *Friebeisz R.* főszbiró úr a városnak megkimélte.

Bubla Ágoston úr, a megürült váczai püspökség jószágainak helyettes főtisztje, hivatalosan felszólítja a városi előljáróságot, miszerint a közlött szerződést, melyben semmi lényeges, és akár egyik, akár másik félre nézve sérelmes változás nincsen, minden további észrevétel nélkül fogadják el és írják alá, bizonyosak lévén afelől, hogy az uradalom attól, mit egyszer megállapított, el nem áll, s a város jogsértő föltételeire ráállani soha sem fog. Sőt miután legujabban a vámoknál fölmerült visszaéléseknek, melyek szerint a vámosok magát az uradalmat is megvámolni bátorzkodnak, jövőre nézve elejét kell venni, azon ponthoz, melyben a volt uradalmi jobbagyoknak vámentességekről van szó, még a következőket kívánja hozzátenni: „*Egyébiránt nagyobb világosság okáért kijelentetik, hogyha az uradalom jószágai bárki által akár fuvarból, akár ingyen, akár szerződési kötelességből, vagy akármi módon s bármi esetekben szállittatik, az efféle uradalmi jószággal megrakott szekereseket a vámokon szabadon bocsátani kell, szigorú büntetés terhe alatt megvámolni szabad nem léssen.*“

Az uradalmi helyettes főtisztnek föntebb előadott iratára, a városi főügyész véleménye folytán, azt válaszolja a tanács, esedezve, hogy „méltóztassék tek. praef. úrnak észrevételeinket figyelembe venni, vagy pedig azon pontokat, melyeket sérelmeseknek és uradalmi jogot sértőknek lenni vél, kijelölni, mert valamint önjogunkat épségben föntartani óhajtjuk, úgy az uradalomét csorbitani távolról sincs szándékunk.“ — *Bubla Ágoston* praef. úr tudósítja a tanácsot, mikép az uradalom részéről tovább nem mehetvén, új engedményeket a városnak nem adhat. Mire az lőn május 25-kén a végzés, hogy a nmlgú cs. kir. kincstár egy folyamodvány által megkerestetni fog, miszerint a körülményekhez képest, a város által módosíttatni kért haszonbéri szerződésnek leendő megállapítása eszközöltessék. — Ugyanazon urad. főtiszt úr értesíti a városi tanácsot, mikép a múlt évi haszonbéri 5533 frt s 20 kroat, a f. évi félévre pedig 4050 frtot, összesen 9,583 frt s 20 kroat, vpszben, 8 nap alatt az urad. pénztárba beszolgáltatassa, ellenkező esetben a költséges per útján fog az rajta megvétetni. A cs. kir. kincstárhoz az iránt kérvény menesztetni végeztetett, hogy miután a kitűzött idő alatt, teljes lehetetlenség a nevezett összeget befizetni, a cs. kir. katonaság részére a város által tett kiszolgáltatások után csaknem 100,000 vfrtra menő követelésre a nmlgú cs. kir. kincstár előlegezést kieszközölni méltóztatnék, hogy abból az uradalom részét, a nevezett összeget, beszolgáltatathatnák, és azért a 8 napi idő helyett a városnak elégséges időt engedni kegyeskednék.

A jun. 8-ki ülésen előfordult, mikép a felsőbb helyről azon válasz érkezett, miszerint a kiszolgáltatások utáni követelések az

adóhátrálék lerovására nem vétethetnek az elfogadásba. Majd e hó 29-ről tudósítatik felsőbb helyről a tanács, mikép a haszonbéri hátrálék lerovására kitűzött 8 napi határidő, ezen junius hó utolsó napjáig terjesztetik ki, azon kijelentéssel, miszerint, ha ezen határ-időre a tanács ama hátrálékot be nem fizetendi, annak behajtása a törvény útján fog eszközöltetni. — Ezen hó 13-kán a főszbiró úr elnöklete alatt, *Diviáczky Ferencz* szbiró, *Jeszenszky György* élelmezési biztos urak, a városi bel- és kültanács jelenlétében, a számosan egybegyült népség láttára, közgyűlés tartatván, az elnök ezen alkalommal, a cs. kir. tanácsos és miniszteri biztos *Koller Ferencz* úr ő mlga által kinevezett ideiglenes városi tiszti kar névjegyzékét közzétette, mely szerint főbiróul az előbb kinevezett *Medrey István* s pénztárnok *Seredy Károly* urak ezen tiszteikben megerősítették, tanácsnokokká: *Makkay Imre*, *Vajzer József*, *Prunner Antal*, *Pálik Mátyás*, *Karbác Antal* és *Pencz József*; főjegyzőül *Réty Ignác*, aljegyzőül *Thier Ferencz*, adószedővé *Pauer János*, városgazdává *Berecz Ferencz*, városi kapitánynya *Kovács János*, városi hadnagygyá *Regele Károly*, vám- és piaci biztossá *Zimmermann Armin*, írnökökká *Bogányi István*, *Munka Kázmér* és *Vaiszer Károly*, szószólónak *Maiszner Ferencz* s ideiglenes számvevőnek *Réty Károly* neveztettek ki, stb., kik is az új alkotmány szerint az esküt letevén, elnök úr által mindnyájan kötelmeik pontos és lelkiismeretes teljesítésére buzdítottak.

Majd megjegyzé, mikép a „*püspöki és káptalanvárosi hatóság egyesítendő lesz*, mindennemű számadások egy e végre kiküldött számvevő által fognak szigorúan átvizsgáltatni, és így Vác rendezése nem marad többé pusztá óhajítás. Végre főszbiró úr közzétéve azon egyének névsorát, kik a két város öszszecsatolása, s a városi tisztviselőség jövődőrei fizetésének megállapítása iránt az ő elnöklete alatt működni fognak, és ezek a következők: P. és K. Vác város bel- és kültanács tagjai, *Bubla Ágoston* urad. helyettes igazgató, *Hanis Rásmán* k. vác-uradalmi tisztartó, *Kolomits Antal* siketnéma-intézeti igazgató, *Muzzslay Bertalan* ház- és földbirtokos, *Pencz Ferencz* gyógyszerész, *Bolgár Antal* szücsmester, *Magyari Sándor* butorfakereskedő, *Krezsák György* molnár-mester, *Kurdy Ádám* szőlőbirtokos, *Bodendorfer Gyula* kereskedő, *Bauer Mihály* molnár, *Lázár István* telkes-gazda, *Khöler Sándor* ácsmester és *Ribiánszky József* urad. ügyvéd. — Főszbiró úr előterjesztése folytán, aljegyző úr megbízott, mikép a városi *jkönyvek tárgymutatójának elkészítésével*, melyek több évekről bevégezve nincsenek, legfőlebb 30 nap alatt készen legyen, e dolog mindig az aljegyzőt illetvén.

Járási főszbiró úr megkeresése folytán, jun. 14-kén azon tudósítást tenni határozta el a városi tanács, mikép az idegenek lakóküli befogadásuktól járó díjakat, a helybeli jótékony intézetek csekély alapítványúak lévén s azért ezek bármelyikéhez kapcsolni kívánatos volna, mégis eddig az ezen város kebelében a szüleiiktől elhagyott, kitett vagy talált gyermekek ápolása s nevelésére 25 vfrtból álló ala-

pítvány csekély jövedelme a szükséges kiadások fűdőzésére elégtelen lévén, ama díjakat ehhez kapcsolni legcélszerűbbnek találtatott. — Még egyszer s most már utoljára meghagyatott *Regele Károly* úrnak, mikép *Heuzer János*-t az annyiszor sürgetett hivatalos tudósítások beadására 8 nap alatt kötelezze. — A városi beltanács a várost 30 éven át szolgált *Guoth Gábor* úr részére a közpénztárból évenként kiadandó 120 pférnyi nyugdíjt ajánlott meg *jun. 15-kén* a kültanács ellenzése dacára.

Főszbiró úr e hó 19-ről kelt iratában tudósítja a tanácsot, mikép a városi plgrmstri és 2-ik szószólói hivatalt, míg ez iránt felsőbb helyről veendő utasítás rendelkezni nem fog, ezennel megszüntetik. — A városi tanács azon határozatát, hogy a talált és szüleiktől elhagyott gyermekek ápolására szánt csekély alaphoz az e városban házat vevő idegenek részéről fizetendő díjak is esatoltassanak, főszbiró úr is helyeselte és jóváhagyta, mely alap kezelése *Seredy Károly* főpénztárnok úrra bízott és erről főszbiró úr tudósított. — Vasúti mérnök, *Popovits Lázár* úr, levelében előadja, mikép a hozzá felterjesztett felhíváshoz képest, a vasút mentén ezen munkák történetek: a papvölgyi folyásnál a két nagy vasúti oldalárkok megnyitattak; ezenfölül egy 86 öl hosszú új oldalárok balra a Naszál felé számítva megnyitattott; hasonlóan jobbról egy 65 öl hosszú, új védtöltés készítettett. A koldi vámnál jobbra és balra két nagy és hosszú oldalárkok megnyitattak, egyszersmint a vasút mentén lévő egyéb vízfolyások kiigazítottak.

A csendörök számára 500 vfrton béreltek ki lakást, mely összeg az ezen kerület összes helységei által fizettetett a kivetés szerint. — Főbiró úr előadá, mikép főszbiró úr utasítása folytán, a két város egyesítési alapelveinek kidolgozása végett, az e végre a két város részéről kinevezett 4 választmányi taggal az ő elnöklete alatt tanácskozmányt tartott, — így fordúlván ez elő *jun. 28-ki* ülésen. — Főbiró úr *jul. 20-kán* előadta, mikép a két város egyesítése ügyében bizottmányilag történt működése alkalmával K. Vác bizottmányi tagjaitól arról értesítettett, mikép a két város egyesítése alkalmával szükséglandó ingatlan vagyonokróli becslés véghezvitelét K. Vác város tanácsa akkép kívánja, hogy az mindkét város részéről fűlhivandó küldöttek jelenlétében szakértők alkalmazása által eszközöltessék. Ekkép Vác részéről az ingatlan vagyonokróli becslés bevégzését tekintve, az ufolag megteendő s az előbbi becslés számfűlötinek tekintendő lenne. Az erre hozott végzésben előfűrdűl, miszerint a két város részéről fűlmerűlendű kérdések elintézése, sem egyik, sem másik érdekelt hatóság ítéletétől nem függvén, az egy felsőbb hatóság intézkedését veszi igénybe. A már egyszer tett hiteles becsléshez P. Vác városa szilárdan ragaszkodik, egyedűl a városi sűrházon tett újabb javítás és épített része lévén ismét felbecsűlendű. — A két város egyesítése alkalmával kimutatni szükséges lévén P. Vác város részéről, az ő vagyoni állásának tűkűletes kiegészítéséhez, a város

határabani fa- és kőhidakat, s a vámkövezet is felbecsültetendő lévén, a tanács e tekintetben gondos körültekintéssel szemelte ki az illető bizottságokat *jul. 22 kén.*

A katonai kórházi szolgálatok mindenkor méltó elismeréssel is szoktak jutalmaztatni ő Főlsége részéről. Így a bpesti kerület hadi parancsnoksága *aug. hó 2-ről* kelt iratában teljes elismerést nyilváníttak. *Serédy János* városi főorvos úrnak, mint a ki a forradalom alatt Váczott föllállított cs. kir. katonai kórházban a beteg hadfiak ápolása által az emberiség mellett szép érdemet szerzett magának. Ezen irat a nevezett főorvos úrral közöltetvén, azon kérelemmel járult báró *Haynau Gyula* a magyarhoni cs. kir. hadsereg főparancsnoka s tábornagyszernagy ő nmlghoz, mikép mindazon érdemek, melyek az érintett megismerő iratban ráruháztattak, a fáradhatlan buzgalmú *Krakovitz Ferdinánd* orvos, *Rothenburg Archangyal* (irgalmas rendi perjel), *Stróber János* és *Krätzmayer Ignác* sebész urak közreműködésének lévén tulajdonítandók, az elismerést ezekre is kiterjesztetni kéri. Mi a városi hatóság által e hó 29-kén az illető hadi főparancsnokshoz fölterjesztetni végeztetett.

A helybeli összes kereskedői testület arról, hogy az 1848⁹ évi viszonyok miatt boltjaik sok ideig zárva voltak, s csak az átkelő katonaság parancsnokai szoros rendeletére nyitattak ki; továbbá, hogy a cs. orosz sereg átvonulásakor a helybeli kereskedők a közdúlás alkalmával igen tetemes károkat vallottak, és a *Kossuth-féle pénzjegyek érvénytelenítése által is igen nagyban károsultak*; végre, hogy az említett évek alatt a váci püspöki uradalom részéről ezen városi hatóság előtt a boltbéreknek bírói útoni behajtások iránt semminemű intézkedés nem történt, saját kérelmére két bizonyítványt nyert ki a városi hatóságtól *aug. 3-kán.* — Ekkor a P. Vác várost illető összes tartozás 870 frt $\frac{9}{10}$ krt vpnzben s a közös pénztári tartozás 876 frt 13 $\frac{8}{10}$ krt tett *Réty Károly* számvevő úr kimutatása szerint. — A felépítendő Dunafal a régi alapra építtetni határoztatott részűtös alakban. — *Pekárovi Ignác* mérnök úr az itt eszközzendő tagosítás iránt megkezdett munkálatnak, illetőleg a váci határnak folyó hó elején leendő eljövetele alkalmávali meghitelesítését igérte s az egész munkálat mielőbbi befejezésével kecsgettette a várost. Ebben a tanács régi óhajainak teljesítését látván, egy a mérnök úrhoz intézendő levélben afölötti kellemes meglepetésének kifejezést adni rendelte *aug. 4-kén* s a mielőbbi bevégzésre megkérni.

A helyben felállítandó esendőrök részére fölvett *Martingló-féle* ház a főszbíró úr részére átadatván, ehelyett az említettek számára sz. Mihálynaptól az előbbinél jutányosabb (egy évre 180 frt) a nagyutcán fekvő alvárosi szöglet *Köhler-féle* ház fogadtatott föl lakásul. — *Ribiánszky József* úr a megüriült váci püspöki uradalom ügyésze, ezen évi aug. 1-ről kelt iratában ismét felhívja a városi tanácsot, miszerint az 1849. évről 5533 frt 20 kr, a folyó 1850. év felére pedig 4050 frtokkal maradván adós, eddig nem fizetett többet mint csak

2000 frt 27 kroat, és így még összesen 7,583 frt 20 kr. maradt fizetetlen, melyet rövid időn befizetni hívja fel a tanácsot, ellenkező esetben a törvény útján fog az uradalmi pénztárnak kielégítést eszközölni. Mire a végzés ez lön:

„Pénztári viszonyainknak kiürült helyzetbeni felhozásával a cs. kir. kincstári elnök ő nmlga a hozzá intézendő folyamodványban az iránt leendő megkérendő, hogy a cs. kir. katonaság részére kiszolgált természetmények s egyebek árában a városunknak fönlévő s több ezerre terjedő követeléseire, miután a tett számtétel után a naponként tenni kellő kiszolgáltatások által ebbeli követelésünk ismét több ezer forintokra emelkedett, — hacsak részben is a cs. kir. kincstárból némi kielégítést eszközölni vagy pedig többször említett tartozásunkat a cs. kir. kincstárnál fönlévő követelésünkbei beszámításával kiegyenlíteni kegyeskednék. — Egyttal arra is fölkérte ő nmlga, miszerint városunk által a kir. kisebb jogok alhaszonbérliinek súlyos kárjaik figyelembe vételével elengedett és felsőbbileg is jóváhagyott 3200 pftrnyi haszonbéri összegnek a viszonyos igazság szempontjából városunk részére leendő elengedését, s annak fönlévő tartozásunkból leszámítását kegyesen kieszközölni méltóztatnék.“

Hasonlóan e tárgyban báró *Majthényi László* megyei főnök úr ő mlghoz is folyamodvány rendeltetett fölterjesztetni aziránt, miképismert helyzetünk súlyát kegyes figyelmére méltassa, a közügyekbeni hathatós befolyásával oda intézkedni méltóztatnék, miszerint 242. sz. a tett fölterjesztésünkben a kölcsön kért 2000 pftrnyi összeget né mi fölsegélésképen megnyerhessük; vagy pedig a cs. kir. katonaság részére kiszolgált természetmények árában, e városnak fönlévő követelésére, hacsak részben is, kielégíttessünk. — Ugyszinte urad. helyettes főtiszt úr is annak előrebocsátásával, miszerint f. évi aug. 1-jén a fönt említett tartozás fejében e város részéről 1000 vfrtok lefizettetvén, e szerint is a követelt összeg 1000 vfrtokkal ismét lehajolt, — az iránt leendő megkeresendő, mikép naponta e városra neheződő teher súlyát kegyes figyelemre méltatván, az uradalomnak városunkon fönlévő követelését mindaddig míg e részben cs. kir. kincstári elnök s megyei főnök urak ő mlgukhoz orvos és enyhítésért esdő kérelmeinkre hön ohajtott igazságos és méltányos válaszuk megérkezend, kegyes váarakozásával mostani állásában egészen függőben hagyni méltóztassék.“

Aug. 6-kán a főszbiró Medrey István indítványozta, miszerint *f. évi jun. 14-kén miniszteri biztos ő mlga által történt kinevezés alkalmával ezen városi tanács és tisztviselőség ujonnan szerveztetvén, neki kötelességgé tétetett, hogy a kinevezett tisztviselők elődeiktől a hivatalukat érdeklő iratokat átvegyék jegyzék mellett, s minthogy ez még máig sem történt meg, ő 8 napot tűzött ki az illetőknek e kötelesség teljesítésére. — Az oroszok által elpusztított Losonc város lakóinak fölsegítésére, hirlapilag történt felhívás következtében P. Vác városa pénztárából aug. 8-kán 50 pftrnyi segély ajánltatott meg.*

— A helybeli katonai parancsnokság részéről 4 dicsérő okmány téte-
tett át a városi tanácshoz, melyekből három *Stróber János*, *Rothen-
burg Arkangyal* és *Kretzmer Ignác* uraknak, a 4-dik meg *Krakovitzer
Ferdinand* urnak szólott, mely iratok ezen orvos uraknak kézbesíttetni
rendeltettek. — A városi pénztárban aug. 3-ig a bevétel 19,809 frt
s 18 kr, a kiadás pedig 19,285 frt s 57⁶⁰/₉₀ kr. volt.

Az 1849. aug. sept. és okt. hónapokban, a helybeli cs. kir.
katonai kórházak és laktanyák költségeinek ideiglenes és részletes
fizetésekről *Serédy Károly* úr által bemutatott számtétel szerint, kész-
pénzbeni átvétel volt: 1) 1849. nov. 4-kén *Vadass Pál* úr által a
megyétől fölvetett pénz 6000 pfrt; 2) nov. 1-jén *Peleky István* töme-
géből a város részére felkölsönzött 200 pfrt; 3) 1850. márc. 6-kán
a cs. kir. kincstár által előlegezett 20,000 frtból 3548 frt 14 kr.
ppénzben. Összesen készpénzben átvétetett 9748 frt 14 kr. ppénzben.
A 23 követelő összege 13,896 frt 48³/₅ krra rúg. — A két város egye-
sítését különféle fontos okok tévén szükségessé, ennek mielőbb leendő
eszközlése végett, tek. főszbiró úr a hozzá terjesztendő folyamodvány-
ban az iránt lenne megkérendő, mikép K. Vác városnak szükségkép
leendő egyesítését hathatós befolyásával mielőbb előmozdítani ke-
gyeskednék, a két város egymás iránt érdekei az egyesítés után is
kiegyenlítethevén.

Városi ügyész *Ensel József* úr előadta aug. 24-kén mikép a
tagosztály létesítése miatt e város határáról nyerendő térképnek hitele-
sítése eszközlése végett onnét küldöttség menesztendő lenne; úgy-
szintén a kisajátítási pernek mielőbb illő helyére leendő átküldése vé-
gett a tek. megyére szintén kérvényt nyújtott be. — *Medrey* főbíró úr
előadta, mikép a két város egyesítését illetőleg hozzá, mint az egye-
sítési alapelvek kidolgozása végett kinevezett bizottság elnökéhez ér-
kezett rendelet szerint, a két város egyesítése felsőbbileg már kimondva
lévén, miután a két város közt főnforgó érdekek kiegyenlítése tek.
Friebeisz R. főszbiró urra bízván, az a város által beadott s annak
ingatlan vagyonárolí becslés mielőbbi beadását sürgetné, a tanács oda
utasította a becselő bizottságot, miszerint a város határábani hidakat
és a város utacáinak kövezetét is felbecsültesse s az arról szóló je-
lentést ezen augusztus hó 28-ig a tanács elé beterjeszesse.

Cs. kir. jbeli szbiró tek. *Diviáczky Fenrencz* úr elnöklete alatt,
Makay, Vajzer, Pruner, Pálik, Karbác és *Pencz* urak jelenlétökben sept.
14-kén tanács ülés tartatván, a vgyei főnök köv. tartalmu rendelete
olvasatott fel: „*Medrey István P.* Vác városi bíró s *Kovács János*
ugyanazon hatóságbeli kapitány, az ellenök felsőbb helyre benyújtott
vádak iránt intézendő hadi tvszéki tárgyalások befejezéseig hivata-
laiktól s ezekkel kapcsolatos díjaiktól felfüggesztetvén, a város köz-
igazgatási ügyeinek vezetésével ideiglenesen bírói minőségben *Pálik
Mátyás* tanácsnok ur bízott meg, — az ennek előmozdításával
megürült tanácsnoki állomásra szintén ideiglenesen *Korber Károly* he-
lyettesítetik. Miről avégből tudositom Önt, hogy őket szokott módon

meghíttetvén (az Ön által is letett hitforma mellett), sajátkezüleg aláírt esküjüket nekem 4 nap alatt megküldje, őket pedig hivatalaikban haladék nélkül beigtatva, hivatalos fizetésüket további rendelkezésig a város pénztárából a mai naptól fogva tegye. — A város kapitányi hivatala teendőivel ideiglenesen *Regele Károly* város hadnagya bizatik meg, eddigi hivatalos minősége és díjélvei megtartása mellett, miről öt haladéktalanul értesítendi.

„Az illető hivatalos iratok egy példányában velem is közlendő jegyzék mellett a felfüggesztett hivatalnokok fentebb nevezett helyettesítőinek szinte idővesztés nélkül által adandók, *Vácson sept. 14-kén 1850,*“ felolvastatván, az ideiglenesen kinevezett bírót bírói székebe beigtatva, annakutánna ezen tanácsot a felséges uralkodó s kegyes Császár iránti hűségre, úgy a felsőbb rendeletek szigorú teljesítésére intve, az ezen előléptetés által ürességbe jött tanácsnoki állomásra ideiglenesen kinevezett *Korber Károly* úr megesküdtesére folyó hó 16-kát tűzte ki. Ezen rendlet folytán, a tanács azonnal megtette a szükséges intézkedéseket, a felfüggesztett hivatalnokoktól a leendő iratok átvételével *Karabász Antal*, *Korber Károly* tanácsnokok és *Thier Ferencz* aljegyző urakat bizván meg. — Tek. *Párniczky Ede* fősbíró úr rendelete folytán *21-kén* meghagyatott, miszerint mindazon följelentett honvédeket, kik a besorozási bizottság előtt még nem állottak, vagy pedig besoroztatván, elszöktek, elfogassa, s ha kell, polgári, katonai, esendőri vagy karhatalmat is igénybe véve, őket besorozás végett a helybeni térparancsnokságnak átadja az elbocsátó irattal honlevő honvédek pedig ezen irataik hiteles másolatát 8 nap alatt további intézkedés végett bemutassák.

A cs. kir. bpesti hadkerületi miniszteri biztos úr ő mlga által f. évi 13,285. sz. a. kiadott s vgyei főnök úr ő mlga által e városi tanácssal adandó nyilatkozat végett közlött rendeletbeni kívánnak, hogy kellő fogamat szereztessék, mindenek előtt annak kimutatása igényeltetik, hogy a városi kiadások fődüzésére mennyi kölcsön vétetett, a cs. kir. kincstár által az említett követelésbe mennyi előlegeztetett s végre a még hátralevő tartozások kielégítésére mennyi szükségeltetnék, — ezek kipuhatolására *Vajzer*, *Serédy* és *Réty* urak küldettek ki. — *Szp. 30-kán* fősbíró úr bemutatta az ő fölsége által életbe léptetett bélyegtörvényt, melynek érvénye nov. 1-ig elhalasztott egy későbbi intézkedés által. — *Pálík* bíró úr jelenté *okt. 2-kán*, mikép boldogult *Hanisch* által e városnak, oly végből, hogy úrnapi a városház kapuja alatt állittatni szokott oltárhoz alkalmaztasék évenként, két közép nagyságu kép hagyományoztatott, melyek is folytonosan az adótári hivatalban őriztetni redeltettek a mondott célra.

Főpénztárnok *Serédy Károly* úr hivatalos jelentését, mely szerint a cs. kir. hadsereg és kórházak részére tett költségek s e város által kiszolgáltatott természetmények, egyéb szerek, valamint a tett fizetésekre nézve, egyuttal számára előlegezésképen engedménnyezett és nyert összeget hiteles okiratokkal támogatva előterjesz-

teni kell, mikép előlegezésképen, mind a vgyei pénztárból, mind a cs. kir. kincstári fizető hivataltól összesen 36,891 frt 52 kr. adatott, 8-kán bemutatván, az ennek folytatni kellő intézkedést a tanács megtette. — *Vajzer és Serédy* urak 11-kén bemutatják okmányokkal igazolt azon jelentésüket, mely szerint az illető pénztárból előlegezésképen 36,891 frt 51 krok ppénzben fizettettek ki, melyek is a városi küldöttségnek valóban kifizettettek. — A VI. csendőr-ezred első osztálya feküdt itt ekkor. — A nmlgú kamarai igazgatósághoz f. évi aug. 4-kén tett fölterjesztés e háttirattal: „Jelen kérés nem teljesíthető” küldetett vissza. Mire 13-kán végeztetett: „Miután az etekintetben tett többszöri felterjesztésre sem érkezett kedvező végzés, nehogy a bérbeadás az idő rövidsége miatt fönadkadjon, arra a f. évi okt. 28-ka tüzetett ki. E határozatban a tanács kijelentette, mikép az u. n. mászárszéki földekhez jogot tart a város. Különben kijelenté a tanács, miszerint a szerződés aláírására az idő rövidsége miatt kényszerítve volt, nehogy ennek nemtörténte esetén a kir. kisebb haszonvételek bérbe nem adhatása miatt a felelősség a tanácsra háruljon.

A városi adó- és főpénztár biztosítása végett az illető tisztviselőktől kezességi iratot vett vagyonaik lekötése mellett. — Ekkor itt a cs. kir. tüzérség 20-dik lovas ütege volt beszálásolva, lovai az u. n. püspök-uradalmi vörösbáz istállóiban lévén elhelyezve. — Ezen okt. hó 19-kén előadatván, mikép az itt elszálásolva lévő cs. kir. gyalogság, tüzérség, szekereszek, azok tisztai és a csendőri tizedesnek a következő télen át szükséges tüzelővel ellátásukra mintegy 500 ölnyi tüzi-fa szükségeltetik, irat menesztetni határoztatott a megyei főnök ő mlghoz, oly kérelemmel, miszerint e famennyiséggel a város ellátását kieszközölni és a helyben állittatni szándékolt cs. kir. kat. kórház ellátásától, mely elviselhetlen költséget igényel, a a város teljesen fölmentessék. — A város az itt állomásozó csendőri tizedes részére, a kivánt tágas lakás utáni házbérül 200 pfrnyi összeget fizetvén, ebből a városi pénztárt csak $\frac{1}{10}$ rész illeti tulajdonkép, azért a megyei főnök ő mlghoz kérvény menesztetni határoztatott, mikép a többi, vagyis $\frac{9}{10}$ résznek az illető kerületi községek közti arányos kivetését eszközöltetni s e részletet a városi közpénztárba kegyesen eljuttatni méltóztatnék. — A helybeni katonai parancsnokság a fegyver-beszolgáltatás idejét még nov. utolsó napjaig terjesztette ki.

Az itteni cs. kir. katonaság az „arany-hordó” vendéglőt egészen megtartani akarván, a kir. kisebb haszonvételek bérbe-adása alkalmával, ezen vendéglő épülete nélkül csak az azzal kapcsolatos bor,- sör,- pálinka-mérés ételkészítés s szabad vendégfogadási jog rendeltetett bérbe adatni. — A főszbiró *Parniczky* úrtól érkezett terjedelmes, a bélyeg, cselédek, napszámosok, vándorlók, országut-csinálás stb. ügyében intézkedő körlevél 13. pontjában a „kaloda” nevű büntető eszköz eltiltatván, e hó 28-kán a tanács ama pontokra nézve az intézkedéseket megtenni elhatározta. — Nevezett főszbiró úr irata

szerint, a katalinai országútra a város 22 kubik-ület a kövekből szállítottatni köteleztetett nov. 1-jeig, az e városra kivetett gyalogmunka 2293 napot teendvén. — Az e város által besorozás végett beadandó lévén 99 honvéd, amennyire ezek a katonai szolgálatra alkalmatlannak találtnának, s amennyiben hollétök nem tudatnék, más egyénekkeli pótlásuk és kiállításuk terhétől a város magát fölmentetni kérte, de ettől elüttetvén, a még hiányzó egyének kiállítása a csendőrség segítségével eszközöltetni s annak teljesítése *Regele Károly* hadnagy úrra bíztni végeztetett.

Ministeri biztos úr ő mlgnak f. évi 10,751. sz. a. e városi tanácshoz intézett rendelete, mely szerint a cs. kir. katonaság számára kiszolgáltatott természetmények iránti követeléseik tekintetéből 2000 pfrtnyi öszszeget előlegeztetni, vagy kölcsön fölvételre engedélyt adatni kér, az országos hadi kormány által, az általa f. évi jul. 11-kén 8402. sz. a. közlött elvnl fogva a kérelemnek hely nem adathatik, miután a főnálló irányszabályok értelmében az ország a cs. kir. katonai szállás, butor, fűtés és világítás egyenértéke vagy megváltási terhét folytonosan, az öszszes kórodai költségeket pedig múlt évi október végeig minden kincstári megtérítés nélkül viselni tartozik, --- minélfogva a főnforgó követelés tetemesen csökkenni fog, — kihirdettetvén, e rendelet tudomásul jkönyvbe igtattatni s aztán az irattárba tétetni végeztetett. — Felsőbb rendelet folytán, ezen évi nov. 1-től a bélyegadó életbe lépvén, bíró úr előre gondoskodott s 200 útlevelet, 100-at 30 és 100-at 6 kros bélyeggel láttatott el Pesten, melyet ide avégre tett át a 60 pfrtnyi díjjal együtt, hogy azok ott megbélyegeztessenek, nem alkalmaztatván még ekkor külön felragasztható ily jegyecskék. — Az 184⁸/₉ évre a megyei adó öszszesen 6007 frt s 48 kr. volt.

Ő cs. kir. Fölsége által 1849. nov. 3-kán kelt legfelsőbb határozatában kegyesen jóváhagyott országos törvény- és kormánylapnak ezen magyar korona-országba leendő behozatala végett, a magas kormány kegyesen intézkedni óhajtván, az anélkül is alapjában megrázkódtatott hitelnek biztosabb jövőveli ellátása végett, a járásbíróságoknál telek- és betáblázási hivatalt állítani rendelt, mely kegyes rendelet következtén, ezen cs. kir. pbudai katona-kerületben felsőbb helyen kinevezett ügynökök hivatalos működésök megkezdhetése végett, hivatalaiknak okmányokkal leendő felszerelése kívántatván, miután a váczí levéltárban csak a bevallási jkönyvek lelhetők fel, a betáblázási okiratok pedig a vgyei irattárban, ahol t. i. ez ideig, a főnálló hazai törvényeknél fogva a betáblázások történtek, volnának találhatók, azoknak hiteles kivonatban díjmentesen leendő megszerzésök végett cs. kir. járásbeli főszbíró úr megkéretni rendeltetett.

Főszbíró úrnak a városi tanácshoz átküldött határozata, mely szerint P. és K. Vác városok egyesítése ügyében működő bizottság munkáját befejezván, főszbíró úrhoz két nap alatt fölterjesztessék, nov. 7-kén felolvastatván, hogy e dolgozat az e tárgyban működött bizott-

ság által *Friebeisz Rudolf* volt főszbiró úrnak bemutatott, erről a cs. kir. járási főszbiró értesíttetni rendeltetett. — A ministeri biztos rendelete folytán, az e városban tartatni szokott vásárokról jelentést kellvén beterjeszteni a főszbirói hivatalnak, ebben a többi közt aztán az is megjegyeztetik, mikép az országos nagy marhavásárok a várostól félmérőföldre fekvő gödi pusztán tartatnak a kitűzött vásárhetet megelőző héten, a többi országos vásárokon pedig csak az igavonó marhák és tehenek árultatnak.

A felsőbbileg behozatni rendelt fogyasztási adó a jövő évben már hatályba lépendőül hozatik fel a dec. 30-ki ülésen. — A városi tanács üléseinek végzései közé az 1849. és 1850. évek gazdasági gyűlései jkönyveiből az érdekesebb ügyek és végzéseket korszerűtlen rendben kellő kiegészítés végett itt fölvevük.

1851. jan. 24. A megyei rovásos összeírás alkalmával a hadi-adó kivetése 1331 rovás után történt, a legközelebb kivetett hadi-adó cím alatt azonban 1380 rovás után számíttatott, mi által a város 49 rovással terheltetett, s minthogy egy ilyen után 4 frt 51 kr. vettetett ki, 237 frt 39 kr. ppénzt tevő összeg megfizetési terhétől fölmentetni kéri a közönséget a megyei főnök ő mlghoz beadott kérvényében a tanács. — Főszbiró úr rendelete folytán, volt főszbiró *Friebeisz R.* urtól átvett irományok között *Vác város organisationális pere* s ahhoz tartozó jkönyv is találtatván, azok a városi levéltárba leendő betétel végett visszaküldettek s oda 24-kén be is tétettek. — Cs. kir. jár. főszbiró úrnak f. évi 141. sz. a. kiadott határozata, mely szerint ezen ikervárosnak egyesítése tárgyában áttett és e tárgyat illető irományokon kívül minden kutatás mellett sem találtatott egyéb, melyek a megyei végzésből, a bizottmányi tagok kinevezése, úgy a választmánynak, valamint P. Vác város birájának a főbirói hivatalhoz tett jelentéséből, úgy nemkülönben P. Vác város községét egyedül érdeklő cselekvő és szenvedő értékéről, sommás jegyzékéből 16 becsléssel s egyéb okiratokkal, szinte K. Vác város vagyonbeli összes értékének részletes kimutatásából 15 csatolmányok, — végre pedig ugyanazon K. Vác városának a két város javai becslése tárgyában a főbirói hivatalhoz tett ellenészrevételeit tárgyaló jelentéséből állanak, — mondott iratok oly meghagyással tételnek át ismét P. Vác város tanácsához, miszerint az ide csatolt s K. Vác város felvilágosító jelentésein közvetlen alapúlt nézeteimet, az e részben már ki is nevezett s munkálkodó választmány és bizottmánynak iratai tárgyalatván, amennyiben pedig e részben közbejött irományok hiányzanak, azokat a választmányi vagy bizottmányi jkönyvből kipótolván, olyképen járjon el, hogy az illetőket minélelőbb összehivatván s a közreműködésre fölserkentvén, e tárgyat f. évi febr. hó végeig multhatlanul befejeztesse.

Minek folytán figyelmezteti a tanácsot, miszerint 1848-ban

főszbirósága alatt 681. számú végzéshez tartozó, s mind a két tanács többrendbeli nyilatkozataiból álló, ugyan e tárgyban közbejött iratokat, melyeket legutóbb K. Vác városa felelet végett kezeiből átvett azonnal attól előkérven, a többi iratokhoz csatolja és szintén tárgyalassa. Végteére amennyiben *Medrey István* mint volt bíró és a bizottság elnöke már hivatalban nincs, helyébe *Pálik Mátyás* bíró úr elnöknek, s e bizottmányhoz P. Vác városa részéről *Domaniczky Antal* s K. Vác városaéről *Meissner Ignác* urak ezennel kineveztetvén, arról a szokott módon értesítendőek lesznek, — *febr. 11-kén* felolvasztatván, végeztetett: „A két város egyesítése tárgyában a cs. kir. járási főszbíró úr által kiadott határozat tudomásul jegyzékbe vétetni, s az e tárgyat érdeklő, áttett irományok kellő használat végett az ujon-kinevezett bizottmányi elnök *Pálik Mátyás* bíró úrnak kiadatni rendeltettek.“

A cs. kir. jár. főszbíró úr f. évi 158. sz. a. kiadott rendelete következtén arról, hogy a cs. kir. kincstár, a katonaság számára tett kiszolgáltatások kiegyenlítéseül nyert 100,000 pfrtból ezen várost illető 4758 pfrt s 57^{10/40} krnyi összeget, az akkori járási főszbíró úrtól nyert utalvány mellett megkapta légyen, a főszbíró úr tudósíttatni rendeltetett. — Ugyanettől vett rendelet folytán, hozzá beterveztetni végeztetett, mikép e város lakói által a lótenyésztés nem s a selyemé csak kevesek által üzetik, míg az előbbi években a selyemtenyésztés nagyobb mérvben gyakoroltatott. — Főszbíró úr, a megyei főnöki hivatal által f. évi 844. sz. a. kiadott iratánál fogva, melyben előadatik, mikép a cs. kir. mérnöki kar főigazgatósága egy szállásolhatási kimutatást kíván az összes katonai, kincstári és más, a katonaság által megszállott vagy használt épületekről, legyenek azok a katonai mérnöki kar vagy saját laktanyai igazgatók felügyelete alatt; minélfogva minden ily katonai beszállásolásra alkalmas épületek, azon kijelentéssel, hogy hány ember fér el bennök, összeírándók s sietve betervejsztendőek lévén, a 17-ki ülésen idevágólag a tanács a szükséges intézkedéseket megtette.

A *febr. 25-ki* ülés 282. sz. a. ügyiratából az tűnik ki, mikép az új perrendtartás és időközben keletkezett igazságügyminiszteri rendelet értelmében az árvatömegekrei felügyelés, és így az azokról intézkedés, mely eddig a közigazgatási hivatal körébe tartozott, ezen túl az illető bírói hatósághoz tartozik. — Bpest-kerületi számvevő *Richwalszky Antal* úrnak ezen városi tanácshoz intézett levele, mely szerint az adótár átadására kiküldött bizottmány jelentéséből már eddig is meggyőződött arról, mikép *Guoth Gábor* volt adótárnok az adó-kezelésben nem egészen tiszta lélekkel járt el, főkép az adóhatárlékok kitételében. Azért az adókönyvecskék összezehasonlítása mulhatlanul szükséges lévén 1850. jul. 20-kaig, a midőn *Guoth* hivatalából kilépett, — felolvasztatván, a kellő intézkedés azonnal elrendeltetett a *febr. 28-ki* ülésen.

A *márc. 7-ki* ülés 330. sz. a. ügyiratában említettik, misze-

rint 1849. jan. 3-kán az osztrák hadseregnek Vácra történt bevonulásakor *Kasztovszky Ferenc, Szili János, Medve Márton, Lór János, Jurác Mihály, Lipták Péter, Parti Adám, Kosdi János, Kosdi Mihály, Králík István* fiával együtt, *Juhász István, Piritus János, Sári Mátyás, Bódi János, Oravecz János, Ludányi János özvegye, Podinger Márton özvegye, Sziggyártó Márton, Meczi István, Szőke György, Veress István, Niszler Mátyás* városi lakásukat elhagyván, a csekei szőlőkbe menekültek, ahol *Oroszky István* hegybíró a zordon idő tekintetéből megengedte a nevezetteknek, hogy itt az öregebb *Szokolay István* gunyhóját fölnyissák. Ők azonban ott tartózkodásuk ideje alatt az ott talált egy akónyi bort elfogyasztották, eltávozásukkor a borház ajtaját nyitva hagyták s így az okozott kár 40 frt 30 kr. váltópénzben terjedvén, az említett menekültek ezen összeg megtérítésére ítéltettek.

E hó 14-kén a bpest-kerületi számvevő *Richwalszky A.* úrnak a tanácshoz intézett hivatalos jelentése olvastatott, melyben előadja, mikép 12-kén megkapván *Guoth Gábor* volt adótárnok számadásait, kivéve az 1847. évről, azokat rögtön szoros vizsgálat alá vette, s csakhamar az adókivetési könyvekben oly tetemes számolati hibákra akadott, melyekből már is közel 5000 pírnyi hiány tűnt ki! Azért felszólítja a tanácsot, miszerint a hűtelen számadót, az ez iránti értesítés és netáni felvilágosítás tekintetéből azonnal, ha szépszerivel nem, hatalommal is a tanács elé állítsa, és ha alapos feleletet nem adhat, összes vagyonát nyomban zár alá vétetni rendelje, nehogy kellő biztosíték hiányában a felelet terhe a városi tanácsra háromoljék. Személyére nézve is az rendeltetik, mit a törvény parancsol. Egyébiránt kijelenti, hogy még több hiány is foghat mutatkozni a vizsgálat folytán! — *Guoth G.* a tanács elé állítatván s a főszámvevő jelentése vele közöltetvén, a felszólításra előadá, hogy ő most felelni nem tud, hanem bővebb igazolás és felvilágosítás végett kéri vele közöltetni az előterjesztett számvevői észrevételeket. Kellő biztosítás végett összes vagyonra birói zár alá vétetni rendeltetett s a rögtöni teljesítéssel *Prunner, Korber* s *Thier* urak bizattak meg. Személyére nézve pedig a kellő intézkedés megtétele végett, a bemutatott főszámvevői tudósítás másolatban a főszbiró úrhoz fölterjesztetni végeztetett.

A városi adótár teljes biztosítása tekintetéből a jegyzői hivatal oda utasíttatik, miszerint volt városi adótárnok *Guoth Gábor* mellett kinevezésekor kezességet vállalt *Száraz Ferencz, Básti István* és *Török Márton* vagyonuk eladása esetén megtenni kellő átvallást a tanács további rendeletig az átvallási jegyzőkönyvbe ígtassa be. — Főszbiró úr által ezen évi 246. sz. a. kelt határozatnál fogva az országos csendőrség számára kiadott szolgálati utasítás egy példánya ezen városi tanácsnak mihez tartás és kellő használat végett áttétetvén, 21-kén az illető hivataloknak kiadatni rendeltetett. — *Prunner* és *Korber* urak *Guoth Gábor* mindennemű ingó és ingatlan vagyonát ösz-

szeirván a helyszínen, azokat birói zár alá esettekül kijelenték s a vagyonlajstromot a tanács-ülésen bemutatván, az kellő biztosság okáért az irattárba tétetni rendeltetett.

Ápril 5-kén Zimmermann Ármin szállásoló biztos úr a tanács által oda utasítottatott, mikép az itt fekvő csendőrség számára, egy minden tekintetben alkalmasnak mutatkozó köz-lőtért kellyén felsőbb rendeletre kimutatni, ilyenül a cs. vadász-osztály által használt lőtért mutassa ki. — Cs. kir. járási fősbíró úr f. évi 146. sz. a. kiadott határozata szerint, ezen városi tanácsnak mihez tartása s ahhozi szoros ragaszkodása végett következő tartalmú rendeletet: „Felsőbb helyről hivatalomhoz közelebb múlt 6770. sz. a. bocsátott rendelet következtén, — melyben előadatik, mikép *e város ügyei kezelésében észrevett nevezetesebb hiányokat mellőzve, a közigazgatási, rendőri s pénzügyi kezelést illetőleg, részint nagyobb mulasztások s részrehajlások, részint visszaélések is tapasztaltatván, előbbieket orvoslására, az utóbbiak kiirtására* erélyesen s hathatósan működjék, habár az alább érintendő tárgyakra nézve, a városi tanács számtalan utasítást, meghagyást s rendeletet tőlem s elődeimtől, hol írásban, hol magok a bíró urak, valamint a kapitányi hivatal szóval is vette az újabb rendeleteket, melyeket Jegyzőkönyveiből, ha azokat pontosan vezette a tanács, könnyen visszazavarázsolhatná emlékezetébe, mindazon komoly figyelemzetés mellett, miszerint nem elég, hasznos és célszerű rendeletek hozatala, ha azok egyúttal életbe is nem léptettetnek s azok fogantatására figyelem nem fordítottatik, *minek elhanyagolásával leginkább vádoltatik e két tanács.* Röviden csak azon pontokat emelendem ki, melyek leginkább szemet szúrnak s mielőbbi javítást s orvoslást igényelnek nemcsak, hanem e részbeni rendeletem szoros megtartását s teljesítését a legszigorúbban követelem s azok miképi fogantatására különösen felügyelendek.

I. *A rendőrség kezelése tekintetéből*, részint a cs. kir. csendőrség, részint egyes helybeli lakosok által számtalan jelentések, feladások s panaszok tétettek az iránt:

a) Hogy a város tanácsa *Neumann Izsák*-nak adván ki mind a mészárszékeket haszonbérbe, ez által a husmérés monopolisálva lévén, a közönség azóta rossz hússal láttatik el, minek némi meggátolása s ellenőrködése tekintetéből rendelem, hogy a marhavágásnál mindenkoron egy a tanács által s változtatva kiküldendő egyén jelen legyen azon felhatalmazással, hogy a mostani rendkívüli magas húárnál fogva, silány és rossz marhát vágatni ne engedjen; jövendőre pedig utasításul adatik a tanácsnak, hogy az ily monopolisálás elmellőzése tekintetéből a mészárszékeket árverés útján többek birtokába juttassa.

b) Tapasztaltatván az is, mikép *a két tanács, kevés kivétellel, haszonbérlei majd mindegyikével pörben van*, azért, mert vagy tiszta jogot nem adott át, vagy olyakra kötelezi le magát, melyek megtarthatása vagy kieszközlése körén és hatóságán kívül esik, s a

jobbhiszemű haszonbérlok a nem-teljesíthetés esetében megkárosítva, de sokszor megcsalatra is látván és gondolván magokat, a szerződést részint megsemmisíteni, részint a szerződési sommából nevezetesebb elengedéseket kérnek. Ily esetek adták elő magokat a vám- és rév-jog haszonbérloinél, kikkel a tanács még most sem lévén tisztában, alaposan indokolt kérelmök mindeddig vagy éppen nem, vagy csak nem csekély áldozattal orvosoltatott.

c) Így tapasztaltatik továbbá a *dunai átkelési hanyagság és figyelmetlenség* is; a rév-jog haszonbérloje sem ahhoz értő tapasztalt, sem annyi egyént nem tartván, mennyi az átkelésre szükségkép megkívántatik, s az átmenők életét és vagyonát voltakép biztosíthatná s az átkelést gyorsítaná. De magok a révek sincsenek mindenkor jó állapotban s veszélyeztetik a búsan fizető közönséget: minél fogva különben is a felelősség e tekintetben a tanácsot illetvén, e részben a legszigorubb felügyelet s intézkedés a tanácsnak kötelességül tétetik, meghagyatván komolyan, hogy a révekre nézve egy külön egyént rendeljen ki, kire azoknak folytonos jó állapotbani tartása, valamint a szükséges személyzetnek leendő kiállítása is bízva legyen; a mi iránt még elődöm idejében a kellő rendeletek megtétettek, de mindeddig foganatba nem vétettek.

d) Jóllehet a vámok jövedelmeit a város huzza, mégis *abban a vámok közötti országút oly annyira járhatatlan*, hogy az utasok egymást vontatni kénytelenek nemcsak, de a város közepén is tengelyök eltörrik s a veszélyes feldőlésnek kitétetvék. Ilyen a két Váczon keresztül vezető út a kőkapuig, és az u. n. Ispitától kezdve az alsó pesti vámig; a városban pedig a fő- káptalan- s a sáros-utca. Ismervén e város jelen *eladósodott állapotát*, nem is céloz az egyszerű, tehetségén túl, újabb költségekkel megterhelni, mindamellett a felsőbbi, és a tanácsossal már több ízben közlött rendeletek folytán, nemcsak figyelmeztetem a tanácsot e kötelme teljesítésére, hanem egyuttal a legszorosabban meg is hagyom, hogy a majdnem végkép megakadt közlekedést ezen utak rögtöni megigazítása s a közvetlen található szembetűnő kátyúk kijavítása által, a felsőbb helyre már is sürűbben terjesztett panaszok és feladásoknak valahára véget vessen; különben a legrövidebb idő alatt a vám- és rév-jogtól elesni fog.

e) Az *utak tisztátalansága*, mely a szemétnék a köztérkeni elrothadásából, a ganajlének az istállókból, a festőknek pedig műhelyeikből s más egyéb undorító rondaságoknak az utcáikra szabad folyásuk által engedtetett, mik a levegőt s a lakosság egészségét veszélyessé teszik, ez magában oly körülmény, mely hogy a két tanács figyelmét annyi unszolás és csendőri figyelmeztetés dacára sem vonhatta magára, valóban megrovást érdemel, miután azon kevés költséggel annál inkább is segíthetni, mivel részint a polgárok maguk a nagy tér tisztítását magokra vállalták, részint pedig a városban mindenkor találtatnak oly munkanélküli csavargók, kikkel az utcákat ingyen söpörtetheti, s a sár összerakatván, ezt és a szemetet

kevés költséggel, vagy tulajdon szekerein a városból kihordathatja. Meghagyatik tehát a két tanácsnak, hogy e részben a legszorosb felvigyázással levén, olykép intézkedjék, hogy a város mindig tisztán tartassék; mi végett is az illető házbirtokosokat pénzbeli büntetés szigorú terhe alatt tiltsa el, az utcák akár szemét vagy ganéj, akár dögök kivitele általi berandítástól s a ganéjlének vagy egyéb romlott büzü folyadékok kierjesztésétől. Mely birságok a városra nézve egy új és hasznos jövedelmi ágat nyujtandanak. Így az utcák, házak szegleteit bemocskítók-, befirkálókra is ügyelet legyen, s ez akár e célra készített táblák- avagy falakra intézendő felirat által szorosan tiltassék.

f) Hasonlóan a város közepén lévő mészáros-kutyákra nézve már számtalanszor meghagyva levén, hogy azok szájkosarakkal elláttassanak: mindamellett azok most is naponként anélkül s szabadon találtatnak, jóllehet hat hét előtt egy leánykának általok tett megmaratása után, ugyan e tárgyban a legszigorúbb rendeleteket adtam ki a hadnagyi hivatalnak, de sikertelenül. Meghagyatik tehát a tanácsnak, hogy az illető mészárosokat ebeik szabadon tartásától, vagy szájkosár nélküli járástól, pénzbeli büntetés és az ebek agyonlövésének terhe alatt szigorúan tiltsa el s a parancs miképeni teljesítésére figyelmét fordítsa; egyszersmind pedig az urok nélkül kóborló ebeket időnként fogassa el.

g) Tapasztaltatván az is, hogy a tanácshoz köröztetés végett áttett rendeletek vagy épen nem iratnak le, vagy ha igen, a tanács előtt fel sem is olvastatnak, annál kevésbbé tétetnek a lakosságnak közhirül. Minek következménye az lön, hogy a lakosság a felsőbbi rendeletről mitsem tudván, ha bármi kihágásban vagy azok megszegésében találtatik, mindenkoron a nemtudással mentegetődzván, soha rendre nem nem utasíttathatik. Ugyanerre nézve is szoros felelet és havatal vesztés terhe alatt is meghagyatik a két tanácsnak, hogy a közhirre teendőket ne csak dobszó mellett, hanem a negyedmesterek által is házanként tudassa a lakosokkal: arról pedig, hogy azok a tanács előtt felovastattak, Jegyzőkönyvében mindenkor említés tétessék.

h) Az is feladva levén felsőbb helyen, hogy a hus-árszabály soha kellően ki nem hirdettetik, továbbá, hogy kenyeret és zsemlyét minden rendes felügyelés nélkül az süt, a kinek tetszik. Minélfogva e részben is oda utasíttatik a két tanács, hogy a husárszabályt időnként dobszó mellett hirdettesse, a kenyérsütő asszonyokra pedig felügyelettel legyen, s a kenyeret a buza árához képest árszabályozván, a lisztnek minőségére is kiterjessze figyelmét. Végtére:

i) Jelentés tétetvén arról is, hogy helyben a bujasenyv fölötté elharapódzott, e tekintetben is annak lehető meggátlására főorvos úr közbejöttével a legszigorub rendeletek teendők meg.

II. Mi a közigazgatást és pénzkezelést illeti, e részben is számtalan rendetlenség és visszaélés nyomába jöven, a legszorosabban meghagyatik: a) Hogy a város pénztárai, valamint a gyámsági is

ezentul havonként az illető bíró, számvevő s egy magok mellé veendő választott polgár vagy szószóló által váratlanul megvizsgáltassanak s az eredményről hivatalomhoz jelentés tétessék, az eljárás bármily tömeg kezelőire is kiterjesztendő lévén, — b) miután a járásbíróság már elrendeztetett s f. hó 20-án működését megkezdendi, meghagyatik, miszerint a város tanácsosai s mindazok, kikre bármely tömeg kezelése bízott, abbeli számadásait pontosan s tisztán elkészítve, az illető járásbíró úrnak mondott napra hivatalvesztés terhe alatt mutassák be, valamint a netán a tanácsnál létező letéti pénzekről s egyéb peres iratokról is a rendes összeírás betérjesztessék.

c) Értésemre esvén az is, *mikép a közmunka-váltási pénzek kezeléséről Regele Károly hadnagy úr s Bogányi István meg Vaizer Károly irnokok mindez ideig többszöri hivatalos felszólítás ellenére is számadásaikat a tanácsnak még be nem adták, — nevezettek hivatalvesztés alatt azoknak 8 napok alatti beadására utasítandók, — a tanácsnak e részbeni jelentése pedig ez időn túl elváratik. Végre:*

d) Az iránt is tétetvén panaszok, hogy *a város tanácsosai s a választottak kevés kivétellel gyéren és ritkán jelennek meg a rendes tanácsuléseken, oly annyira, hogy sokszor a legsürgetősb tárgyak sem vétethetnek fel. E hanyagság egyáltalában szó nélkül hagyható nem lévén, midőn az illetők nagyobb szorgalomra intetnek, egyúttal kötelességgé is tétetik a két város bírójának, hogy ezentúl a tisztviselők magok viseletéről havonként, és pedig mindig a hó 25-dik napján jelentéseiket hivatalomhoz beküldeni szoros kötelességüknek tartásák, valamint jelen rendeleteim miképeni életbe-léptetésök iránt és úgy szintén teljes foganatosításokról is, — áttétvén, ápr. 12-kén e felsőbb rendelet életbe-léptetése iránt, annak minden pontjára nézve teljesen megfelelő intézkedések hozattak a tanács-ülés által.*

Felsőbb rendelet következtén főszbíró úrnak, az általa közlött kérdéseket a helybeli körülményekhez alkalmazva, ezen feleletek fölterjesztetni határozattak: 1. Középszámítás szerint, itt egy férfi 30, egy asszony 20, és egy gyermek 15 pkrnyi napszámra megy. — 2. Tisztán a gazdasági ágazat vétethetik vezérfonalúl, és ebben a kaszállás s aratásnál a legnagyobb, a szőlőmunka körül pedig, különösen a kötésnél a legkisebb napszámra lehet szert tenni. — 3. A helybeli lakosok $\frac{2}{3}$ -da földmives, $\frac{1}{3}$ -da iparüző s ezek közül is a nagyobb rész, a mesterség mellett, földműveléssel foglalkozik. — 4. Betegség eseteiben e város lakosai az irgalmas-barátok kórházában, s az u. n. városiban ápoltatnak, a céhek pedig bizonyos fizetés mellett a betegeket az irgalmas-rendiek kórodájában ápoltatják. — 5. Az irgalmasok kórodái alapszabályait bemutatja, de a városinak gondnoka azokat ki nem adván, e feleletekhez nem mellékelthetnek. — Felsőbb rendelet nyomán, politikai egyletek itt nem lévén, a nem politikaiakról szóló táblás kimutatás felsőbb helyre leendő felterjesztés végett a főszbíró úrhoz eljuttatni végeztetett a 23-ki ülésen.

Cs. kir. megyei főnök ur ő ngnak f. évi 2638. sz. a. kiadott

határozata, mely szerint *Schwartzer Ferencz orvos és váczai tébolydátulajdonos*, a cs. kir. katonai főparancsnokságnál az iránt esedezett, mikép ezen intézete a katonai beszállásolástól mentessék fel, e folyamodványt az érintett főparancsnokság köréhez tartozónak nem tatálván, azt a községi tanácshoz, mint a melynek jogához tartozik a szállások fölötti intézkedés, utasítani határozta, cs. kir. főszbíró ur által f. évi 389. sz. a. hátirat szerint e tanácshoz jelen végzés szükséges tudomás és magok miheztartása végett áttétetvén, *május 3-kán* szállásbiztos úrnak kiadatni végeztetett, hogy figyelembe vévén ezen intézetnek jótékony hatását az emberiségre, rendkívüli eseteket kivéve, nevezett folyamodó ur tébolydája, tanácsi határozat folytán, a katona-szállásolástól fölmentve vagyon. — Felsőbb rendelet folytán a *kiadott ideiglenes kormány- és törvénylap* 34-dik darabrézletének 69 példánya oly megjegyzéssel küldetik át, miszerint a kereskedők, céhek és ipartestületek közt aránylag kiosztassanak és a bpesti iparkamara igazgatósága által kívánt statistikai adatokat szorgalmasan gyűjtsék össze, s annak idején a sikerről kimerítő jelentés tétessék.

A helybeli katonai térparancsnokság megkeresése folytán e hó 14-kén oda utasittatik szállásbiztos ur, mikép e parancsnokság közbejöttével a városon kívül a helybeni katonaság részére lőporraktárul használható alkalmas épületet jelöljön ki s erről aztán további intézkedés végett a tanácsot tudósítsa. — Cs. kir. megyefőnök úr ő ngnak f. évi 2701. sz. kelt határozata, mely szerint ezen városi hatóság által a III. hadtest cs. kir. főparancsnokához beadott folyamodványa, hogy a most Váczon szállásoló katonaság számán túl több ne szállásoltassék be, az érintett hadi főparancsnokság f. évi ápril 9-kén 881/8175. sz. a. azon választ adta, miszerint a jelenleg ott szállásoló két század vadász- és ágyu-üteg a népség számához mérve ezen hatóság túlterhelhetéseül nem tekinthető sem-mikép, annálinkább is, mivel annak szaporítása sem céloztatik. Amennyiben pedig ama folyamodványban az adatik elő, hogy a *Váczon létező papság kiméltése mellett a katonák beszállásolása csak a szegényebb sorsú lakosokat éri*, válaszkép megíratik, mikép a cs. kir. katonaság egész lefolyt télen át a *püspöki lakba beszállásolva lévén*, ezen idő alatt a lakosok a beszállásolástól megmentettek. Ha tehát jelenleg a katonaság nálók szállásoltatik el, ez csak méltányos következmény, melyben sem a lakosok túlterhelhetése, sem a püspöki uradalom iránti különös kedvezés nem látható, miután ez úgyis az efféle teher közös elviseelésére jövőre is kötelezve marad.

Egyébiránt e városi tanács értesítendő s mennyiben említett folyamodványában az adatik elő, hogy a *papság a katonaszállásolásban részt nem vészen*, minthogy a hadi parancsnokság főntebbi rendletében említett végzés szerint, attól csak a püspöki lak, s ez is csak ideiglenesen mentetett fel, e tárgyban tegyen arról jelentést, mikép a folyamodók előadása mennyiben épül valóságon, s ha úgy, mi oknál fogva részeltetik abban, — cs. kir. jár. főszbíró úr által f. évi 400.

sz. a. kelt határozata szerint adandó jelentés végett áttétetvén, *végeztetett*: „E felsőbb rendelet következtén arról, hogy noha ugyan jelenleg is a helybeli papság kiváltságos jogaihoz ragaszkodni kívánván, magát a szállásolás alól fölmentettnek véli, mindazonáltal adandó alkalommal a katonai szállásolásban részesítettik,“ főszbiró úr tudósíttatni rendeltetik.

Felsőbb rendeletre főszbiró urhoz május 23-kán ezen végzés rendeltetett eljuttatni: „I. A *politikai igazgatás* nem a város köréhez tartozván, arra költség nincsen. — II. A *közbátorságra* felügyl a) a cs. kir. csendőrség, melynek ellátására P. Vác város közönsége összesen 768 frt s 18 krt fizetni tartozik. b) Továbbá felügyl egy városi hadnagy, kinek évi fizetése 249 frt s 45 kr. c) A 10 hajdú összes évi fizetése 1233 frt 26 kr. összesen: 2341 frt 29²²/₄₀ kr. — III. *Lelencház* Váczon nem létezvén, a lelengyermekök tőkealapítványa, a bemutatott számadás szerint, jelenleg 148 frt 16 krból áll, melynek évi kamatja, tekintve a város pénztárának e cím alatti kiadásait, oly csekély, hogy azokat fődözni nem képes, különösen a közelebb múlt évben a számadó által tett kiadások 237 frt s 54 kr-ra rúgtak. — IV. *Szülház* e városban nincs. — V. Ennek területén fekvő, *tébo-lyodottakra* szánt ház üres s a legrosszabb karban van.

Cs. kir. bpest-kerületi számvevő levelében fölhozzatik, mikép *Guoth G.* volt városi adószedő számadásaiban eddig fölfödözött pénztári hiány 6000 pftra megy ugyan már, de a vizsgálat még befejezve nincs s némely tételeknél fogva ez összeg leszállhat 5000-re. Felhozzatik, mikép az ily pénztári hiányok után a kamatok nem szoktak megítéltetni; a hűtlen számadónak vagyona a számvevő munkálat befejezéseig csak biztosíthatatik, de el nem adathatik. Végre, hogy nem csak a jótállók, hanem azon városi tisztviselők javai is, kik igazságellenes és hamis aláírásokkal a számadó csalásait előmozdították, zár alá vétetni rendeltetett, ezek halála esetén pedig örökösök birtokaira vetendő a zár. E tisztviselők voltak: *Cserkúti, Drágfi, Guba* s az ekkori tanácsnok *Vajzer József*. Minélfogva *jun. 3-kán* e vagyonok zár alá vételével *Pruner* és *Thier* urak bizattak meg. — *Guoth G.* volt városi adótárnok 1843. évre készített számadásaira a számvevői észrevételek a főispányi hivatal részéről bemutatattván, a hátrírti határozatoknál fogva utasított azokra 8 nap alatt beadni feleletét a tanácsnak.

Richwalszky számvevő ur *Guoth G.* 1844. s 1845. évekre bemutatott számadásaira tett számvevői észrevételeket bemutatván, az illető számadóval leendő közlés végett, ez 6-án nevezett *Guoth*nak kiadatott, hogy azokra feleleteit megtegye. — Ez megjegyezvén, hogy vagyona nem az övé, hanem annak nagy része nőjeé, mint annak hozománya s több oknál fogva vagyona birói zár alá vétele ellen óvást jelent ki, annál inkább is, mivel ő ki sem hallgattott. *Guoth* erre oda utasított, hogy vélt sérelme orvoslását a törvény útján maga szorgalmazza. — *Richwalszky* úr e város tanácsá-

hoz intézett jelentésében előterjeszti, miszerint az adótár tetemes megkárosítása és az adószedői hűtlenség eddigi föl nem fődözése egyik fő okát abban látja, hogy a nagy adókönyv az illető számadással számvevői vizsgálat alá nem küldetett s ide vonatkozólag két két kérdést tesz a tanácsnak. Ezekre *13-kán* adott felvilágosításában megjegyzi a tanács, mikép az uradalom uriszéke által 1802. nov. 3-kán adott utasítás szerint, emberemlékezetet fölülmuló gyakorlat nyomán, a számadások mindenkor a tanácsnoki megismeréssel ellátott nagyadókönyvi másolat kíséretében szoktak az uradalomhoz beterjesztetni.

Richwalszky ur *Guoth G.* által 1846., 47. s 48. évekéé készített számadásaira keletkezett számvevői észrevételeket a számadóvali közlés végett bemutatván, ennek adandó feleletek végett kézbesíttetni rendeltetett. — Az ingatlan vagyon átírása s örök bevallása iránt keletkezett főtvszéki elnök *gr. Cziráky János* úr ő mlga által kibocsátott intézvény egy három tagból álló bizottság által rendeli kezeltetni az átírásokat. Minélfogva annak tagjaiul a tanácsból *Vajzer*, *Pruner* és *Réthy K.* urak neveztettek ki *20-kán*, a letétemények kezelésével az eddigi szokást követve ismét csak *Pauer* adótárnok úr bizatott meg. — Tollvivőül a földbeeslő bizottmánynál városi irnok *Varázséji Gusztáv* úr választatott meg. — *Vajzer József* tanácsnok és *Drágffy Sándor* volt tanácsnok, ugyszintén *Guoth G.* kezei: *Básti István* és *Török Márton* a vagyon-összeisás és birói zárellen óvó nyilatkozatot adván be, erről főszbiró ur tudósíttatni rendeltetett.

A helybeli cs. kir. pénzügyérség a cs. kir. httóság ideiglenes főnökétől f. évi *jan. 27-ről a bor-, hús- s pálinka-fogyasztási adó és a dohány egyedárusság tárgyában* kiadott rendeletet e városi tanácssal közölvén, ahhoz alkalmazkodás végett az illetőknek kiadatott. — E város részéről az örök bevallások eszközlésére nevezett bizottságba a káptalanváros részéről *jul 4-kén* *Molnár József* tanácsnok úr neveztetett ki. — A 764. sz. a. ügyiratból az tűnik ki, miszerint 1849-ben *Kis-Oroszi* helység 2500, *Kosd* pedig 1800 részlet-kenyeret szállítottak Vácra a cs. kir. hadsereg részére; a többi helységek által szállítottakat is betudva, összesen 56,028 részlet kenyér adatott át a nevezett sereg szükségére. Az e tárgyban beadott hivatalos tudósítás, felsőbb rendet nyomán, a járási főszbiró urhoz fölterjeszteni végeztetett *jul. 11-kén*. — Cs. kir. jár. főszbiró úr f. évi 570. sz. a. kiadott hátirata szerint, *Káptalan-Vác város nyilatkozatát, melyben a két város egyesítését gátoló körülményeket előterjeszti s melyben előadja, hogy nem ő, hanem inkább Püspök-Vác város tanácsa késlelteti az oly régen már nyíltan szönyegen levő egyesítési kérdés eldöntését*, miután P. Vác város tanácsa még ápril 12-kén eléje terjesztett észrevételeire maig sem felelt, sem azóta választmányi ülés nem tartatott. Minélfogva ujabban s utoljára intetik a késlekedő tanács, hogy f. évi 371. sz. a. s külön nyilatkozó tanács által közlött észrevételekre haladék nélkül végfelvilágosító feleletét előadván, azt a választmányi gyűlésen

8 nap alatt tárgyalassa s annak eredményét a közbenjött mindenemű iratokkal együtt hivatalomnak terjeszsze fel, — felolvastatván, az átküldött nyilatkozat kellő használat végett a két város egyesítése tárgyában P. Vác város részéről nevezett választmányának kiadatni rendeltetik.

A városi tanács, felsőbb rendelet következtén, 18-kán főszbiró urat értesíteni rendelte arról, hogy e községben a püspöki uradalom által történt rendezés óta a képviselők száma 24 volt, kik rendesen tisztujtáskor a nép által választattak s e tisztök életfogytig tartott. Eszerint 1847-ben tartott tisztujtáskor a képviselők száma kiegészítetvén, miután időközben némely képviselők elhaltak, számuk 20-ra olvadt le, kik közül többen öregségök, mások meg részvétlenségök miatt a gazdasági tanácskozásokra befolyjni nem akarván, azok számát, kik még hivataluknak megfelelnek, 10-re lehet tenni, s ezen előterjesztett körülményeket figyelembe véve, ama befolyjni nem akarókat tisztöktől fölmenteni s helyökre újakat kinevezni, felsőbb helyen kieszközölni szükséges volna. — *A fegyverek beadására véghatáridőül f. évi sept. 1-je tűzött ki* a cs. kir. III. hadtest ideiglenes parancsnoksága által.

Felsőbb rendelet következtén, főszbiró úr arról, mikép *Richwalszky* álladalmi számvevő úr számvizsgálatát már befejezte, s volt adótárnok *Guoth Gábor* számadásaira tett észrevételei szerint, melyeket ezen adótárnok felvilágosítani képes nem volt, a bemutatott kivonat szerint, *a hiány 8066 pfrtra rúg fel*, — *aug. 1-jén* tudósíttatni rendeltetik. — Az *aug. 5-ki* ülés 844. sz. a. ügyiratából az tűnik ki, miszerint báró *Geringer Károly* magyarországi cs. kir. httó úr ő nmlga Váczott időzvéni, meglátogatta a városházát is, nagyszámú népség jelenlétében. — E hó 12-kén a felsőbb rendelet folytán bemutatott egyletek alapszabályai a főszbiró úrhoz fölterjesztetni rendeltettek. — *A forradalom idején tetemesen megkárosult Losonc* város lakóinak fölsegelésére kibocsátott sorsjegyekből a város 9 darabot tartott meg 4 frt 30 krjával ppnzben, elnöki meghagyás következtén, mely öszszeg a városi pénztárból kifizetésre utalványoztatott.

Szóba hozatván *aug. 19-kén*, mikép az ideiglenes törvénykezési rendszer behozatalával az igazság kiszolgáltatása e tanács által a járásbiróságnak adatván át, jelenleg hivatalos működése a tanácsnak csak a közigazgatási s gazdasági ügyek körül özpontosul, — miután pedig jelenleg két tanácsosi állomás üresedésbe jött, a hivatalos teendők a tanácsnokok száma szaporítását nem igényelnék, sőt magát a tanácsnoki csekély fizetést figyelembe véve, célszerű volna ezen két megüresedett tanácsnoki állomást megszüntetni s öszszes fizetésöket a 4 tanácsnok között egyaránt felosztani. Ezen indítvány főszbiró úrhoz fölterjesztetni végeztetett. — Cs. kir. megyei főnök ő nga rendelete (f. évi 6653. sz. a.) következtén, jár. főszbiró úr f. évi 367. sz. a. hátiratában meghagyván, mikép több választott polgár helyébe más alkalmas s értelmes, a tanácsban szorgalmatosan résztvevő 24 egyén terjesztessék fel, *aug. 21-kén* ezen ily tisztbeliekhez:

Maizner Ferencz, Krenedits Antal, Mitterhoffer Ádám, Görög János, Träxler András, Millmann János, László József, Rácz Antal, Kammerer János, vagyis összesen 9 egyénhez alkalmas és értelmes, jó-érzelmű polgárok: Népesz József, Jazitsek Ignác, Krezsák György, Johannides Gáspár, Rozenberg Márton, Acsay József, Velzer Mihály, Bolgár Antal, Vadkerty Ferencz, ör. Korpás Pál, Mittermán Simon, Docskál Vencel, alsó Kurdy János, Ernyey Mihály és Kalintsek Mihály ajánlottak főtörjesztetni.

Minden lovas fegyveres zsvány elfogásaért 100, gyalogért 50, ahol pedig az elfogás élet-veszéllyel jár, 200 s illetőleg 100 pfrtnyi jutalom járván, felsőbb rendelet folytán, az ily eset azonnal közhírré tétetni rendeltetik. Ennélfogva a hadnagyi hivatal oda usztatik, mikép ha valamely rabló holléte tudomásra esik, szigorú felelet terhe alatt ama helyet a cs. kir. csendőrség, főszborói vagy csendbiztosi hivatalnak azonnal bejelenteni el ne mulasztja. — Felsőbb rendeletre főszbiró úrnak tudtára adadni végeztetett e hó 29-kén, mikép Vácztott és a kerületben a lakházakra nézve építési szabályok nem léteznek, a tűzoltóiak pedig már az illető bizottság által felküldettek. — Többen megintettek, mikép kéményeiket 8 nap alatt jó karba hozni igyekezzenek, ellenkező esetben azok saját költségeikre fognak megigazíttatni a hadnagyi hivatal által.

Az igazságügyi miniszterium a bel- s pénzügyivel egyetértve ideiglenes szabályt dolgozott ki s tett közzé, melyben rendeltetik, mikép a rendezett tanácsú királyi vagy mvárosokban az árvagondnoksági ügyek kezelése a község által felállítandó árvabizottmányokra, az illető járásbiróságok vezetése alatt ruháztatik. Az e felsőbb rendeletre tett nyilatkozatát a tanács sept. 5-kén főszbiró urhoz felterjesztteni rendelte. — *Pintér Bálint* fehérhajói vendéglős a főszbirói hivatalhoz benyújtott azon folyamodványára, hogy neki engedtetnék meg vasárnapokon tánczvigalmat tarthatni, kérelmétől elűttetett, mivel a tanács által is főszbiró úr, több panaszló kérelme folytán, megkéretni végeztetett, mikép a nevezett vendéglő bérlejének az ily tánczvigalmakra engedélyt adni ne méltóztatnék, hogy azon, „*elhírhedt bűnfészek*“ valahára megszüntetessék. Fájdalom! még maig is sok kedvelője van a legalsóbb néposztályból ezen hírhedt büntanyának!!

Felolvastatott e hó 19-kén főszbiró urnak a város folyamodványára tett azon hátirata, miszerint a városi tanács abbéli kérelmének, mikép a város hajdúi fegyverviselési engedélylyel láttatnának el a közbiztonság tekintetéből, hely nem adathatik, miután a jelen körülményeknél fogva fegyver-engedély kinek részére sem eszközölthetik. — Cs. kir. megyei főnök ő ngnak rendelete, mely szerint a váczvárosi egyletek közt följelentett szőlőmives-társulat, vagyis az u. n. „*kapáscéh*“ veszedelmes iránya miatt, már a vgye által feloszlattatván, ujfolag feloszlotttnak nyilváníttatik, főszbiró úr által, cs. kir. főszbiró úr által f. évi 743. sz. a. hátirata szerint, arról adandó kime-

ritó jelentés végett, hogy miféle veszedelmes irányért töröltetett el ezen egylet, — áttétetvén, 23-án főszbiró urnak tudtára adatni rendeltetett, mikép a helybeli szőlőmives-társulat által 1831. évben előidézett rendetlenség volt azon ok, melynélfogva a vmegye azt feloszlatnijónak látta.

Ő nmilga, a cs. kir. hatóság id. elnöke f. évi sept. 7-ről 15,071. sz. a. kelt leiratánál fogva, miután a pénztári hiány számvervőileg tisztába hozatott s az 8000 pftban megállapított, ez összeg pedig az illetők vagyoni letartóztatásával biztosított, megengedni méltóztatott, miszerint *Guoth Gábor* kérelmei következtén, kezes mellett, szabad lábra tétessék, mely engedmény 25-kén a nevezett volt adószedővel közöltetni s az általa bemutatandó kezességi okirat főszbiró úrhoz felterjesztetni rendeltetett. — A cs. kir. országos pénzügyi igazgatóság által a „*Dohány-egyedárusság behozatala*“ iránt kiadott népszerű oktatás s hirdetmények a főszbiró úr által kellő használat végett áttétettek. — Felsőbb rendelet következtén, a helyi rendőrséget illető utasítás példánya az ahhozi szoros ragaszkodás és alkalmazkodás végett okt. 3-kán Regele hadnagy úrnak kiadatott. — Megyei főnök ő ngnak rendelete, mely szerint Vác város lakosainak folyamodványa, melyben a *határukban fölmért s meghitelesített tagosształyt foganatosittatni s illetőségöket kiadatni kéri*k, felsőbb meghagyás folytán kézbesítés végett, azzal tétetik át, hogy miután e kérelmi ügy a közigazgatás köréhez nem tartozik, folyamodók az illető törvényes útra utasíttatnak, főszbiró úr által kézbesítés végett áttétetvén az illetőknek, térítvény mellett kézbesíttetni rendeltetett.

Schener Rozál kérvényében előterjesztvén, mikép ő itt „*kéjűző-társulatot*“ kívánna alapítani, miután maga e kérelem az erkölcs-telenség mételyeül tekintendő, s mint ilyen a hatóság által nem engedélyezhető, attól elűttetni rendeltetett. — *Guoth G.* volt adótárnok az általa kezelt pénztárnak 8066 frt 2 $\frac{2}{5}$ kr. ppnzbeni kárt okozván, mikép az ellene tartott tiszti vizsgálatból ez világosan kitűnik, vagyona elárvereztetni s az ezen javakért befolyó összeg ezen hűtlenségi ügy végképi eldöntéseig, letéteménykép őriztetni végeztetett, a további intézkedésre főszbiró ur hivatván föl, ki is oly végre kereste meg a tanácsot, hogy az árveréssel megbízott tömeggondnok *Pruner Antal* úr mellé törvényes bizottságot nevezzen, mely is annak tagjaiúl *Pencz* tanácsnok és *Thier* aljegyző urakat bizta meg. — A cs. kir. httöség intézményénél fogva több állomáson *méntepek felállítása rendeltetvén el*, a tanács nov. 10-kén tudósítani rendelte főszbiró urat az iránt, hogy Vác város határa lótenyészítésre nem alkalmas.

Az eladó és vevő felek e hó 14-kén a százalék befizetésére emlékeztetnek az illető hatóság által, hogy a cs. kir. kincstári jövedelmek beszedése legkevésbbé sem gátoltassék. — A kereskedők és iparosok arról tudósíttatni rendeltettek, mikép a kiadott birodalmi törvény értelmében kereskedelmi s iparkönyveik bélyegilleték alá vetvék. — Cs. kir. megyei főnök ő nga f. évi 8230. sz. a. kiadott

rendelete, mely szerint a községi ügyek ideiglenes szabályozására vonatkozó utasítást a végett közli, hogy Vác városára nézve, az utasítás 29 szakaszában, a népesség számához képest, meghatározott községi választmányra, ha nem is hármat, legalább nagyobb számú oly egyéneket hozzon kijelölésbe, kik a fölséges uralkodó-ház iránti hűségökről, a magas kormány s annak intézkedései iránti engedelmességről, úgyszintén a község java előmozdítása körüli igyekezetök és buzgalmokról ismereteseek; és arra nézve is, hogy a plgrmstri átlomásra is hármas kijelölést tegyen, felkéri. E rendelet főszbiró úr hátirata szerint kellő tudomás és miheztartás végett hiteles másolatban mindkét város tanácsaival közöltetett.

Cs. kir. főszbiró úrnak hátirata, mely szerint *a tolonczozandók tartása, élelmezése és őriztetése tárgyában*, a városi tanács által történt fölterjesztés következtében, utasításul adatik, hogy a cs. kir. csendőrség által Vác főhelynek tekintetik, s így a községre a továbbszállítás csak kétszer jut havonként. A főhelyeken a visszautasítottak élelemmel ellátandók lévén, figyelmeztetik a község, hogy ha a főhelyek sorából magát kivétetni kívánja. az iránt felsőbb helyre folyamodványt nyújtson, — áttétetvén, a levéltárba tétetni rendeltetett. — A helyben létező társulatok főnökei ismételten megintettek, mikép kérvényeiket az alapszabályok mellékletével főszbiró urhoz 4 nap alatt fölterjesztés végett bemutassák. Ennélfogva a vácz felső- és alsóvárosi föld- és szőlőmives-társulat, úgyszintén az alsóvárosi szőlőmives kis társulat is betérjeszté folyamodványát; ezt tevék a helybeli cél-lövész-, temetkezési egyletek, az esti- és éji világító-társulat, a kisdédóvó-választmány és nőegylet elnökei is. Ezekből a felső- és alsóvárosi föld- s szőlőmives s az alsóvárosi szintén szőlőmives kis társulatokról a tanácsülés azon fölterjesztést tette főszbiró úrhoz, hogy azok főnállása meg nem engedhető, a többiek a tanács által a főnállásra, mint város a diszét, javát és biztonságát előmozdítók, ajánlottak.

A többi társulatok is tudosítottak, felsőbb rendelet folytán, mikép csak felsőbb engedély folytán létezhetvén, annak kinyerése végett, kérvényeiket leendő fölterjesztés végett bemutassák. — Főszbirói hátirat szerint, a helybeni kovács-céh nem ilyenül, hanem ipartársulatul lévén tekintendő, ez a tanács által annak tudtára adatni rendeltetett. — A nov. 26-ki ülésen előfordul, mikép mi az 185⁰/₁ évi direct-adóilletményt illeti, ezen évről 8362 frt 3²⁷/₄₀ kr. fölösleg vagyon. — Legfelsőbb miniszteri rendelet folytán emlékezetbe hozatik, mikép a főnnálló rendeletek és szabályok értelmében, az eddig ő cs. kir. fölsége legmagasabb születési és névünnepén a szokásos templomi szertartások jövőre is minden vallás templomaiban pontosan megtartatni rendeltettek. Miről az illető vallások hatóságai tudósítatni rendeltettek. — Rigler Ferencz püspök-uradalmi főpénztárnok ur a tanács-ülésen dec. 16-kán megjelenvén, a vácz megyés-püspök Roskoványi Agoston ő mlgnek ajánlatát, mely szerint f. évi dec. 15-kén a felsővárosban szerencsétlenül kiütött tűzvész által megkáro-

sodtak fölsegélésére 200 pfrtot adományoz s ezen összeg aránylagos kiosztását a városi hatóságra bizza, ő mlga nevében kijelenté. Mire ő mlga e kegyadományaért a tanács másnap a község nevében forró köszönetet nyilvánított.

A cs. kir. II. oszt. járásbiroság átvéven az 1847—1849. évi árvtömegek számadásait, a püspöki uradalom pedig az 1843—1846. évi gyámiakat, ezek *Richwalszky* ker. számvevő úrnak 19-kén kiadatni rendeltettek. — A magyar korona-országot illető kereskedelmi és ipar-szabályok 137. §-a szerint, a legény munka-adó mesterét maga változtathatja, választhatja, a küldési rendszer többé kitsem kötelezésén. Avégre pedig, hogy valaki önálló ipar-üzletre engedélyt kapjon, legalább 6 legényi év kívántatik; de a 6-dik év elengedéseért folyamodni lehet, ha erre fontos okok vannak. — Mikép a beérkezett aláírási ivenk bizonyítják, a dec. 15-kén támadt tűz által károsultak javára 88 frt 44 kr, gyült be ppszben, mely összeg kiosztására az intézkedés megtéetett.

1852. jan. 13. főszbiró úr iratában határozottan és komolyan rosszalja a városi tanács azon hanyagságát, hogy a felsőbb rendelet ellenére, a színészekre fel nem ügyel, kik a helyi csendőrség jelentése szerint, most is *extemporisatio* által a közönségben kétszer rendetlenségre adtak alkalmat. Ennélfogva ismét meghagyatott, miszerent a színészek névsora, azok viselete, s a szinlapok egy példánya koronként hozzá beterjesztessenek s a városi hadnagy az előadáson felügyeljen. — Felsőbb rendelet következtén főszbiró úr arról, hogy az útlevelek a tanács megbízásából a hadnagi hivatal által adattak ki s a cs. kir. katonai térparancsnokság által láttamoztattak, tudósíttatni végeztetett. Egyébbiránt jövőre nézve a jegyzői hivatal oda utasíttatik, mikép az utlevek felsőbb rendelet nyomán, egyedül általa adandók ki s kellő érvényesség végett tanácsi pecséttel s a biró aláírásával lesznek megerősítendők.

A „*fehér hajó*,” vendéglőben garázdálkodott fiatalságot esti 10 óra felé *Vajzer Károly* irnok, mint hadnagi helyettes őt hajduval szétkergette, a csendőr-főhadnagy ezért őket maga elé hivatván, azokat rútul lelumpolta, bezáratással fenyegette, s ő, t. i. *Vajzer* úr, csak nagy könyörgésre bocsáttatott el, de a hajdúkat megvasaltatva letartóztatta s a börtönbe záratta. Miről intézkedés végett jelentését *Vajzer* úr beadván, főszbiró úr megkerestetni rendeltetett oly végből, hogy a vizsgálat előtt a hajdúk szabadon bocsátassanak, rájuk szükség lévén, miután a szabadon levő kettő a szolgálat-tételre nem elegendő. — A belügyminiszterium részéről egész Magyarországra nézve kiadott rendelet folytán, a Váczott létező egyletek alap-tökéjét is kimutatni kellvén, meghagyatott az egyleteknek, mikép a főszbiró urhoz teendő fölterjesztés végett pénz-alapjaikat a tanácsnak 3 nap alatt bemutatni siessenek. — A tanács és választott polgárság által a városi irnokok mindnyájan fizetési állásba helyeztettek és pedig

az előbbi díj felemelésével. — Felsőbb rendelet folytán a „*cégéres ringyók*“ hetenként kétszer orvosilag megvizsgálandók lévén (hogy alkalmatosak legyenek ama bűn gyakorlására, melyről sz. Pál apostol azt mondja: „*vajha nevérol sem lenne ismeretes a keresztények közt,*“ s a szentírásban felőle az áll, hogy: „*a tisztátalanok az Isten országát birni nem fogják,*“) a városi hatóság 30-kán a kellő intézkedéseket megtette.

A főnöki rendeletben P. Vác város tanácsa hivatali hanyagságról vádoltatván, s a legközelebbi szervezet alkalmával a hivatalokrai alkalmazásra nem számíthatás jelentetvén ki neki, febr. 1-jén magát az említett vád ellen helyesen védelmezte, kérvén fölterjesztvényében főszbiró urat, mikép a felsőbb rendeletet a tanácsra nézve enyhébbé tenni kegyeskednék. — *Vadass Pál* gyámnok úr jelenti 6-kán, mikép naplója mutatja, 1849. sept 3-kán tartott pénztári vizsgálat alkalmával Kossúth-féle bankjegyekben 287 frt s 30 krnyi összeg találtatván, azt mint érvénytelen a vizsgáló főszbiró ur magával elvitte. Miről a főszbiró úr tudositatni végeztetett. — Azon felsőbb helyre tett kérdés tekintetéből: vajjon a községi szegény- vagy kórodai magán-intézetek is részesítendők-e a postai bérmertességben, az illető miniszteriumok rendelete folytán, azokról rovatos kimutatások lévén beterjesztendők, 9-kén ezen végzés hozatott: „E város kebelében két kóroda lévén, t. i. egyik az *irgalmas-rendi kolostorban*, mint a szerzet tulajdona, annak tagjai által kezeltetik, másik az u. n. *városi kórház*, melynek, mint a tanács tudomására jutott, 51,000 vfrt tőkéje lévén, az alsóvárosi plébános úr által kezeltetik, maga a kórház is annak felügyelete és rendelkezése alatt van. Egyébiránt a városi közpénztár is számtalan előforduló esetekben a terhek viseléséhez járult. Ezek szerint az áttett rovatos jegyzék betöltendő s a tanács által főszbiró úrhoz megküldendő lészen.

Tek. *Pármiczky Ede* főszbiró úr meghagyása folytán, az irnokok fizetésére nézve azon fölterjesztés végeztetett tétetni, hogy *miután a törvénykezési eljárások a tanács előtt megszűntek* s így a mellékes jövedelmekre már sem a tanács-tagok, sem az irnokok nem számíthatnak, a tanács a választott polgársággal egyetértve, hogy az irnokok állomásaikon megmaradhassanak, fizetéseiket következőleg javította meg: az első irnoknak előbbi készpénz-fizetése a deputátumokkal tett 83 frtot s 36 krt, most az 120 frtra emeltetett; a 2-diké volt 77 frt s 37 kr, az most 100 frt; a 3-diké előbb 52 frt most 80 frt, s a 4-diknek, kinek előbb fizetése nem volt, most az 60 pfrtra tétetett. — Főszbiró úr főnöki rendelet következtén meghagyván, mikép az *úrbéri kármentesítési mennyiség meghatározása tekintetéből*, a föltett kérdő pontokra a tanács felvilágosító feleletet adjon, ez 24-kén arról, hogy a b. alatti pontra a mlgos püspöki uradalom a felhívott rendelet értelmében 1847. év végével valósággal létezett úrbéri jobbágy- és zsellértelkek számának beadására felhivatván, az azonban a kívánt kimutatások részérőli be nem adhatását kijelen-

tette, oly megjegyzéssel, hogy azok alapjául szolgáló semmi összeírással nem bír, — megemlítve, mikép a kívánt kimutatás e tanács által csak a kerületi számvető *Richwaldsky* úr visszaérkezése után lesz elkészíthető, miután a kimutatás alapjául szolgált 1847. évi adótári könyvek a helybeni hivatali szobájában egy szekrényben elzárva, lepecsételtettek, — erről főszbíró úr tudósíttatni rendeltetett.

A hadi kormányrendeletnél fogva, a *katonaság elhelyezése* nem-sokára fogamatba veendő lévén, tudósíttatik e város tanácsa, mikép e napokban *Vácra főhg Lajos ezredéből két század fog megérkezni*, mi megtörténvén, az Esztergomban és Váczott fekvő *Kempfen-féle* sor-ezred két százada Rév-Komáromba fog vonulni. Továbbá Váczott még az eddigi őrség helyett egy 8 ágyus gyalog-üteg, egyelőre gyalogság nélkül, fog szállásoltatni be. Minélfogva a tanács oda utasíttatik, hogy a legfelsőbb helyen szentesített elhelyezések ellen felszólalások egyáltalán nem lesznek elfogadhatók, azért ezek a kellő módon történjenek meg. Hogy e tárgyban a szállásbiztos által tett jelentés szerint, a működő bizottság kellőleg intézkedett, főszbíró úr tudósíttatni rendeltetett.

Cs. kir. járási főszbíró úr által f. évi 406. sz. a. kiadott kör-rendeletére melyben az *úrbéri kármentesítési mennyiség meghatározását célzó* (f. évi 1150. sz. a. főnöki rendet folytán közlött) pontokra P. Vác város helyzete előterjesztetni rendeltetvén, a végzés ez lön: „P.- és K.-Vác város közönsége a Mlgos Püspök és Tek. Káptalan uradalom ellen az úrbéri úriszéken 1838. jul. 20-kán tagosítási pert kezdett. 1840. jan. 28-kán tartott úriszéki ítélet a tagosítást helyesnek találván, ítélete a vmegyei tvszék és a httö-tanács által is jóvá-hagyott. 1843. febr. 15-kén hozott tvszéki ítélet által az uradalmak a határfölméretésre utaltattak, s ez megtörténvén, a tékép 1850. évi ősszel a törvény rendeletéhez képest vgyei küldöttség által hitelesítve lön. De mivel az úrbéri perek folyása az 1851. év elején felsőbb rendelet által átállában felfüggesztetett, azóta semmi lépés sem történhetett, s a határ a régi állapotban van. Továbbá P.- és K.- város közönsége úrbéri váltság fejében három évenként meghosszabbított szerződés mellett a legrégibb idő óta árendát fizetett 1848. évig s így a *Mária Terézia-féle úrbér behozva nem lévén*, annak példánya a városi irattárban nincsen. Végre a földesurak között az 1843-ban történt egyezés után, mi különös körülmények fejlődtek ki, általok lesz felvilágosítandó, az uradalmak és e városi közönség között létezők pedig az eddigi pereskedések fonalán a tagosítási perben bíróilag lesznek eldöntendő, — fölterjesztetni rendeltetett.”

Olvastatott Pest-Pilis megye cs. kir. főnökétől tek. *Pármiczky Ede* váczjárásbeli cs. kir. főszbíró úrhoz menesztett ezen rendelete: „A magyarországi cs. kir. httöségnek mai napról 386. sz. a. kelt s a magas belügy-miniszterium által folyó hó 20-kán 4358/187. sz. a. kibocsátott rendeleten alapuló leirata szerint, *Pálk Mátvás* váczzi bíró, az ellene eszközölt vizsgálatból kiderült vádak miatt, a legkö-

zelebb bekövetkezendő katona-állítás tekintetéből is, eddigi hivatalától azonnal sürgetőleg elmozdítandó, s ennek folytán föntartatván az ellene netalán még elrendelő további tiszti eljárás, — *Réthy Ignác* mostani főjegyző Vác város ideiglenes plgrnstereül helyettesítendő, — t. Uraságodnak ezennel meghagyatik, miszerint a föntebb tisztelt magas rendelvénynek e sorok vételével azonnali foganatba vételét eszközölje, s ebbeli eljárásáról szóló 3 nap alatt okvetlenül bemutatandó jelentésében egyszersmind az ekként megürült főjegyzői állomásra kinevezés végett alkalmas kijelölést terjesztszen fel. Kelt Pesten, febr. 28-kán 1852. *Kaply mk.*“

Az ennek folytán történetekről *febr. 29-kén* főszbiró úr értesített, kihez a főjegyzői tisztre az addigi aljegyző *Thier Ferencz, Belicza Pál* káptalanvárosi jegyző s *Vadass Pál* püspök-vácsi gyámnok urak terjesztettek fel ugyanakkor. — *Guoth Gábor* bukott pénztárnokkal sűrűn volt ügybaja a tanácsnak! — A helybeni csendőrség által tudtára adatván a főszbirói hivatalnak, mikép *Vajzer Károly* irnok és a városi hajdúk a zár-órák megtartásának ürügye alatt a „*fehér hattyú*“ című korcsmában botrányt követvén el, oda utasított a tanács, miszerint *Vajzer Károlyt* színe előtt komolyan megdorgálja s alárendelt hivatalnokait tiltsa el attól, hogy a csendőri teendőkhöz avatkozzanak, s ügyeljen fel, hogy a botrányos tett előidőzésében részes két hajdú a rájuk mért egyheti büntetést kiállják. A teljesítendő teljesítéséről főszbiró úr *ápril 6-kán* tudósíttatni végeztetett

A cs. kir. kerületi számvevő *Richwalszky Antal* úr a főszbiró, 625. sz. a. rendeletre kelt 625. sz. a. következő hivatalos jelentést tévén: „Tisztelt Városi Tanács! Azon két hamis nyugtatvány által, melyet néhai *Czech* tanácsnok hitelesített, megkárosodott a város 1842 frt 25 kr. ppnzben. — *Guba Antal* volt tanácsnok által hitelesített 1843. és 1844. évi számadásokban fölfedezett hiány tesz 4118 frt s 5 krt pengőben. — *Drágffy Sándor* volt tanácsnok által hitelesített 1845., 1846. és 1847. évi számadásokban talált hiány tesz összesen 1843 frt 59²⁰/₅₀ krt ppnzben, mely összegekért nevezett egyének azon esetre felelősek volnának, ha a számadó *Guoth Gábor* vagyonából a hiány ki nem telnék. — Ugyszinte *Vajzer József* tanácsnok is hitelesítette az 1848. évi számadást, melyben 1397 frt 54²⁶/₅₀ krnyi hiány létezik. Kelt *Vácson* 1852. márc. 14-kén, *Richwalszky Antal* mk. bpest-kerületi id. számvevő.“ — E hivatalos jelentés a rendelettel és közlött minden iratokkal tek. főszbiró urhoz fölterjesztetik.

Az illető miniszterium e pontokra nézve véleményes jelentést kívánván felterjesztetni: 1. Az eperfák és selyemtenyészés emelésére mikép lehetne hatni erkölcsileg? — 2. A magas kormány által ajánlott pénzsegítség mennyiben vétethetik igénybe? — 3. A közigazgatási hivatalnokok eddig mennyire hatottak ezen ügy emelésére? — az *ápril 25-ki* gazdasági ülésből véleményadás végett *Makay Imre*

és *Meiszner Ferencz* urak az epres-kertnek hol leendő beültetése tárgyában megbiztatván, az ő jelentésük ezen vélemény kíséretében, hogy t. i. ezen ügy emelésére az által lehetne hatni, ha a magas kormány pénzbeli jutalmakat fog versenydíjúl kitűzni, s az epreskert létesíthetéseire pénzsegítséget ad. Mióta az eperfák elenyésztek, s a selyembogár-tenyésztés megszűnt, a tisztviselők mitsem tehettek annak emelésére, mivel majd a pénzhány, majd meg más körülmények által gátoltattak ebben, — főszbiró urhoz fölterjesztetett.

A f. évi adószedés alkalmával tapasztaltatván, mikép némely lakósok ugyanazon évben a püspöki és káptalani városban adóztatnak meg; némelyeknek pedig az adó alól menekülni sikerült az által, hogy midőn az egyik városban iratnak össze az adók, akkor a másikba költöznek át lakni, s ez által mind az egyesek, mind pedig főkép a magas kincstár, károsodnak, *s ezen esetek mindaddig meg nem szűnhetnek, míg a két város egyesítve nem leend.* De kívánatossá teszi az egyesítést méginkább a rendföntartás, mely nélkül teljes lehetetlenség, hogy a magas kormány igényeinek a legtávolabbról is megfelelni lehessen; sőt sokszor minden üdvös intézkedés a két város elszigetelt helyzeténél fogva hajótörést szenved, mi annál fájdalmasabb, mivel sokszor az ily rendetlenségek hatása legváratlanabb következtetést von maga után, annál sürgetőbb és kívánatosabbá vált tehát a két város egyesítése, mivel a magas kormány e város rendezését megkezdvén, az ezzel járó felelősség sulya is mindinkább érezhető.

De miután maga a tisztelt felsőbbtség is ezen egyesítés szükségét nemcsak kimondotta, hanem főkép az által, hogy az üresedésben lévő tisztviselők helyei be nem töltetnek, az egyesítés mielőbbi foganatba-vétele kimutattatik, — de nem is lévén elég ok arra, hogy ugyanazon egy területen két hatóság tovább is főnálljon, — a két város mielőbbi rendezése tekintetéből káptalanváros tanácsa nyilatkozat-adásra felszóllíttatni rendeltetik az iránt, vajjon mielőtt a város részéről a két város egyesítése folyamatbavétele tárgyában az illető felsőbb helyeken lépések tétetnének, K. Város önmaga kívánja és önkényt ohajtja-e életbe léptetni az egyesítést, vagy pedig továbbra is ellenezni fogja? kimerítő felszóllításban K. Vác város tanácsa megkerestetni rendeltetett.

Az ezen évi ápril 20-kán kiűtött tűzvész által megkárosultak özszeszen, a becslés szerint, 1596 frtnyi kárt vallottak ppnzben házaik s egyéb ingóságaikban. — Főnöki rendelet folytán arról, hogy az 1851. május 20., 21. s 22-kén Vác város és Nógrád vgye Kosd, Veröcze, Szendehely községék és Nagyszál pusztán felmerült háttárvillongási kérdés megvizsgálására Pest vmegye részéről *Diviánczky Ferencz* és Nógrádéról *Szécsényi Zsigmond* közigazgatási alszolgabírók nem a perlekedő felek által hivatnak ki, hanem a földadói utasítás értelmében, a határ körülírásának eszközlése miatt történt, bizonyítvány kívántatván kiadatni, ez hiteles alakban kiállíttatott. —

Tapasztaltatván egy részről az, mikép a közigazgatás vezetése nemcsak megnehezítették, hanem a közügyek érdekei sokszor tetemes hátramaradást szenvednek az által, hogy a püspöki és káptalani két külön városok hatóságai még mindig nem egyesítettettek, más részről pedig az, hogy a *Káptalan-Vác város tanácsa* a f. évi 417. sz. a. átküldött s az egyesítést tárgyzó felhírára nemcsak egy kedvező választ nem adott, hanem az egyesítés késleltetésére újabb akadályokat gördít, s ezen rendezetlen állapotban, mind a magas kormány igényei mind pedig e város gazdasági ügyei csonkulást szenvednek, -- ennél fogva főszbiró úr egy alázatos felterjesztésben megkérte az iránt, hogy a cs. kir. megyei főnökségnél a két város egyesítését szorgalmazni és azt a már e részben kelt felterjesztett iratok alapján életbe léptetni méltóztassék.

Diviánczky Ferencz szbiró úr által tett vizsgálat nyomán, főszbiró úr tudtára adja ápril 21-kén kelt iratában a tanácsnak, mikép önnön rendetlen hivatásos eljárása s a község ügyeinek gondatlan s tékozlásra mutató vitele s kezelése, a közönségből némely figyeimező s annak további károsítását elmellőztetni s meggátolni kívánó egyén által fődöztetvén föl, ennek alapján tétetett jelentés felsőbb helyre. — *Richwalszky* kerületi számvevő úr megjegyzi hivatalos átiratában, mikép az ő munkálata azon árvák tömegei megvizsgálására terjed ki, melyek 1851. jan. 1-ig a gyámnoki számadásban foglaltatvák. — A váczi püspöki uradalom részéről a vásári helypénzek szabályozása tárgyában cs. kir. kerületi főispán úr ő mlgnek 3677. sz. s cs. kir. megyei főnök úr ő ngnk 3303. sz. a. s tek. cs. kir. főszbiró urnak 914. sz. a. közlött rendeletére 379. sz. a. kelt városi felhívás következtén nyilatkozata áttétetvén, melyben a nevezett uradalom azt adja elő, hogy ő vásári helypénzek szabályozása tárgyában semmi tervet sem adhat, mert a kir. kisebb haszonvételeket, s így a vásári jogot is, maga a város az uradalomtól haszonbérben birván, azt régóta maga kezeli. E nyilatkozatnál fogva, a város részéről jelentés mellett következő értelemben terjesztetett fel vélemény a cs. kir. járásbíróshoz a fűntebbi k. rendelettel s uradalmi nyilatkozattal együtt:

„Megjegyeztetvén mindenek előtt az, hogy a kir. kisebb haszonvételeket a város az uradalomtól már régidő óta birván, azt 1834. évig házilag kezelte maga, ez óta pedig, felsőbb rendelet folytán, árverés útján magánosaknak haszonbérbe van kiadva, s mint-hogy a vásári helypénz-szedési jog, a vámjoggal együtt, magánosaknak szintén kiadva van haszonbérbe, tisztán nem lehet tudni, mennyit jövedelmez a vásárhelypénzi jog. Tájékozásúl mégis azon időtől, midőn a vásári jogot e város házilag kezelte, 6 évről szóló jövedelmi kimutatás s Pest vgynek 1834. évi 5254. sz. a. kiadott árszabályi jegyzéke ide mellékelte, mely utóbbi eddig zsinór-mértékül szolgált.” — A jelentésben megemlítettétvén továbbá a következő: „A helybeli vásárookra befolyást gyakorló ezen körülmények, jelesen, hogy a volt adómentes osztály a régiebb időkben, midőn még vas-

pálya és gőzhajózás a kereskedés világában nem ismertetett, piacza-
inon nagyobb számmal jelent meg; mióta pedig ezen közlekedési
gyorsabb eszközök életbeléptek, a helybeli kereskedés mindinkább pan-
gásnak indult, s a termelők árucikkeiket inkább a közeli főváros pia-
czaira viszik. Továbbá a közlekedési eszközök és kereskedési üzlet
gyarapodásával a fővárostól távolabb eső és piaccal bíró városokban
a kereskedési és vállalkozási szellem mindinkább fejlődven, vására,
és piaci nagyobbodnak és okozza azt, hogy az adómentes osztály,
mely a régebbi időkben piacainkat rendszeren fölkereste, most lakhelyé-
től legközelebb eső, vásárral bíró kisebb városokban is tágas tért
talál terményei eladására.“

„Igy p. o. a helybeli piacokra Pest, Nógrád, Hont, Heves s
Esztergom vyék községeiből szokták azelőtt behozni termékeiket, most
pedig a piacok mindennél élénkebbek lévén, Gödöllő, Aszód, Szirák,
Balassagyarmat, Nagyoroszi s Esztergom városok piacaira sietnek,
s ott szétoszlik a máskor ide gyülekezők száma, mivel ezen vá-
rosok lakhelyeikhez közelebb fekszenek. De a mi fő figyelmet érde-
mel, az, hogy főkép az élelmi szerek és nyers termények, melyek
helybeli piacainknak mindenkor főárucikkeit képezték, nagy kelen-
dőségre jutván, az u. n. alkuszok és kereskedők a közellevő közsé-
geket rendszeren megkeresik s ott az árucikkeket összevásárolják, s
ez főoka, hogy az illető földesurak piacainkon mindinkább gyérülnek.
E viszonyok és körülmények azon pontok, melyek a piaci árjegyzék
ujjonmani megalapításakor figyelembe veendőek lévén, ezen jelentés nyo-
mán főszbíró úr egyuttal megkérte, mikép véleményével oda mun-
káljon, hogy e város piaci jövedelmei a behozandó új piaci ársza-
bálylyal ne csonkittassanak.“

A cs. kir. megyei főispán elütötte Guoth G. volt adótárno-
kot azon kérelmétől, hogy házában megmaradhasson. — A kukori-
cza-városban f. évi ápril 20-kán kiütött tűzvész által károsodottak
javára összesen 151 frt 25²/₅ kr. ppénzben gyülekezvén be, az összes
kár pedig, mikép már fentebb említők, 1596 frtra ppnzben menvén,
kinek-kinek felbecsült kárához képest 1 frtnyi kár után 5 kr. és ¹¹⁰⁵/₁₅₉₆
esett. Miről főszbíró úr tudósíttatni rendeltetett. Ez a „Futár“-ban azt
is rendelte, mikép ő cs. kir. ap. fölsége körutjában f. évi júl. 6-kán ma-
gas személyével e várost megörvendeztetni fogja. Ahonnét leendő to-
vábbutazása tekintetéből 25 négyes előfogatu lovak lévén kiállítandók,
rendeltetik, miszerint a legjobb úri és gazdai lovak özszeirassanak
a házsám kitételével s azok bemutatassanak. A lovaknak szelideknek,
a kocsisoknak meg ügyeseknek kell lenniök. A nemesek és tisztéseb-
bek által viselendő diszkardok tárgyában f. évi 5739. sz. a főnöki ren-
deletnél fogva meghagyatik, mikép azon nemesek és tisztviselők név-
jegyzéke, kik diszkardjaikat a cs. kir. budai fegyvertárba beadták,
bemutatassék.

Cs. kir. megyei főnök ő ngnak f. évi 5711. sz. a következő
rendeletét a két város egyesítése tárgyában tek. cs. kir. főszbíró úr

1504. sz. a. hátirata mellett tudomás végett áttévén: „Tek. Párniczky Ede főszbiró úrnak! P. és K. Vác városának egyesítése iránti f. évi 1326. sz. a. jelentésére az iránt értesíteni akarom, hogy miután a községi újabb rendszer mielőbb váratik, valamig ez ki nem jön, az egyesítés meg nem történhetik, nehogy ismét újabb rendezés szükségeltessék. Kelt Pesten, jun. 15. 1852. Pest-Pilis-megye cs. kir. főnöke: *Kapy mk.*“ — Tek. főszbiró úr plgrmrstr úrnak f. évi 889. elnöki sz. a. az egyes legeltetés megszüntetése és közös legelő kijelölése tárgyában felterjesztett véleményes jelentését következő háti-
rat mellett jóváhagyván: „1525. Annak előrebocsátása mellett, hogy oly tárgyakról, melyek a tanács tárgyalására utasítvák, plgrmrstr úrnak egyes jelentése ezentúl elfogadható nem leend. Mi a tárgy érdemét illeti, e részben a kérvény kivihetősége miatt személyesen szemlét tartván, miután arról győződtem meg, mikép e határban található közelgő, jelen körülmények közt, hogy a külön legeltetést tiltó felsőbb rendeletnek elég tétessék, máskép felosztható nem lenne, plgrmrstr úrnak e részben tett intézkedése helybenhagyatik s annak foganatosítása rá bízatik; tökéletesen meggyőződve lévén arról is, hogyha az u. n. „*komáromi kereszt*“ melletti legelő, mely jelenleg nappali legelőnek fönhagyatott, egyszersmint éjjeli legelőnek is kiadatnék, a naponkénti kihágások- és kártételeknek eleje nem vétethetnék, sem azok nem gátolthatnának. Mely határozat iránt a tanács s általa a folyamodók is értesítendők lévén, az iratok visszaváratnak. Kelt Vácson jun. 19. *Párniczky Ede mk.* főszbiró. Mely határozattal az egyes legeltetés tárgyában a helybeli telkes gazdák folyamodványát, melyben

1-ör a „*Lágyas*“-t, mely mindig közlegelő volt, ilyennek; 2-ör a lövöldén túl lefelé a káptalanrészi telkes-gazdák rétjeig nyúló közlegelőt, mely máskép *tómellékinék* is neveztetik; 3-ör az u. n. „*komáromi kereszt*“ mellett egész a gombhidig azon legelői térséget, mely máskép „*fenyves*“-nek is neveztetik; s 4-er a csörögi oldalon a hartyáni utig terjedő legelő-térséget, legeltetésre kijelöltetni kérték; valamint erre elnök plgrmrstr úrnak 889. elnöki sz. a. véleményes tudósítását is átvévén, — a helybenhagyott véleményes tudósítás szükséges használat végett másolatban a levéltárba tétetvén, az arra hozott főszbirói rendelet folyamodó telkes gazdákkal tudatni s a városház kapujára kifüggesztetni s közhirrét tétetni rendeltetett a jun. 25-ki tanácsülésen; a végzettekről az iratok visszaterjesztése mellett tek. főszbiró úr tudósíttatván.

Plgrmrstr úr az iránt kéri a tek. főszbiró urat, hogy a jogköréhez tartozókban utasítást adni, vagy pedig a plgrmrstri hivatalra vonatkozó felsőbb rendeleteket vele közölni méltóztassék. Mire főszbiró ur határozatilag így válaszolt: „1554. sz. Miután a plgrmrstri hivatal csak ideiglenesen állíttatott fel, s a két városnak összesítése még nem eszközöltetett, a községrendezési törvény pedig újra tárgyalás alá vétetvén felsőbb helyen, a helyrendőrségi utasítás még effektusba nem vétetett, s így jelenleg a plgrmrstri hivatal köre és

hatósága még megállapítva nincsen; plgrmstr urnak maga mihez alkalmazkodását illetőleg más utasítás nem adathatik, minthogy további rendelkezésig a főszbirói hivatal mindenben határoz s annak rendelei teljesítendők. Mindenesetre e hivatal soha el nem mulasztandja a szükséghez képest a plgrmstrt vagy a tanácsot véleménye szerint meghallgatni. *Vác*, jun. 22. 1852. *Párniczky Ede* mk. főszbiró. Tudomás és szigorú alkalmazkodás végett e rendelet a levéltárba tétetik.

A főszbirói hivatal az 185 $\frac{1}{2}$ évre közszükségek fejében a direct adó forintok után fizetendő közköltségek kimutatását megküldvén, e szerint P. Vác városának 185 $\frac{1}{2}$ -ben remélhető jövedelme 27,993 frt s 25 kr., kiadása pedig 39,391 frt s 7 kr., marad tehát kivetendő 11,397 frt s 42 kr. E kimutatás leendő kivetés végett *Pencz József* számvevő urnak kiadatott. — P. Vác városa ezen évi május hóra a kerületi pénzügyi igazgatóságnak 833 frt 20 krnyi fogyasztási adót fizetett be ppénzben. — A cs. kir. kerületi pestmegyei főnöki hivatalból főszbiró úrhoz küldött rendeletek és utasítások, melyek ő cs. kir. főlsege *Ferencz József* császár és királynak f. évi július hó 6-án Vácra történendő legmagasabb megjelenése alkalmából ünnepély rendezésére vonatkoznak, áttétetvén, szükséges használatul a levéltárba tétettek. — Az illeték-egyen-érték Magyarországon 1850. nov. 1-től 1860. nov. 1-ig terjedő időszakra és ennek lejártá után mindig további 10 évre ki- és előszabandó lévén, az erre vonatkozó terjedelmes utasítás főszbiró úr által áttétetett a városi hatósághoz, s ezen érdemben a kellő intézkedést megtette.

Volt adótárnok *Guoth G.* kijelenté, mikép a még részére fön-tartott, különben is igen csekély lakból távozni semmiesetre sem fogna. Miről főszbiró úr tudósíttatni végeztetett. — *Pruner* tanácsnok ur jelentette, mikép itt helyben csak a következő négy társulat létezik: az u. n. polgári cél-lövész-egylet, a halotti vagy temetkezési, világító- s kiseddóvó-egylet, melyek alapszabályait és céljait is bemutatván, ezek a jelentéssel együtt főszbiró urhoz fölterjesztettek. — A városi adó ezen évre 11,397 frt s 14 kr-ra rugott ppnzben. — Tek. főszbirói, 2195. sz. a. hátrátában, a főnök ő nga által hozzá kiadott 7413. sz. a. rendeletben egyszersmind figyelmeztetik a tanács, hogy fölterjesztéseiben nagyobb óvatosságot gyakoroljon, nehogy a gondatlan kifejezések miatt felelőségre vonattassanak. — *Serédy Károly* főpénztárnok úr az 185 $\frac{1}{2}$ év első felére a közmunka-váltási díj fejében a cs. kir. kincstárba befizetett 841 frt 55 krról ppnzben szóló nyugtát bemutatta. A városi főpénztár megvizsgálására kiküldöttek hivatalosan jelentették, mikép a f. évi aug. 25-kén a naplót bezárván, a bevétel összege tett 21,378 frt 24 $\frac{1}{8}$ krt ppnzben, a kiadás volt 19,444 frt 13 $\frac{4}{8}$ kr., kellett tehát a pénztárban lenni 1934 frt s 10 $\frac{3}{8}$ krnak, melyből ő cs. kir. főlsegénak körutazása és magas személye megjelenése alkalmával tett tisztelkedés költségeire ideiglenes nyugtákban kifizettetett 1847 frt 53 $\frac{1}{8}$ kr., maradt tehát készpénzben összesen 86 frt 17 $\frac{4}{8}$ kr.

Az illető bizottsági tagok, t. i. *Prunner Antal* tanácsnok, *Thier Ferencz* aljegyző és *Millmann János* vál. polgár jelentették, miszerint a városi adótár megvizsgálására f. évi aug. 25-kén elnökieleg kiküldve lévén, a következőket tapasztalták, hogy t. i. az 185°/₁ évi országos adó-naplókönyvet megvizsgálván, a bevétel tesz a személy-adóban 1897 frt 50 krt, föld-adóban 1446 frt 44 krt, házadóban 723 frt 43 krt, jövedelmi adóban 534 frt 49 krt, összesen 4597 frt 6¹/₂₄ krt, a kiadás pedig 3222 frtot, mely levonatván a bevételből, marad 1375 frt 6¹/₂₄. — Továbbá az 185°/₁ városi adó-napló vizsgálat alá vétetvén, a bevétel tesz 1576 frt 49²²/₄₀ krt, a kiadás pedig 1514 frtot, mely összeg levonatván a bevételből, marad 62 frt 49²²/₄₀ kr. Az elmaradt évekről hátralékok naplókönyve megvizsgáltatván szintén, a bevétel tesz 450 frt 38²¹/₂₄ krt, a kiadás 315 frtot, mely levonatván a bevételből marad 135 frt 38²¹/₂₄ kr. E három kimutatás szerint, az összes bevétel tesz 6624 frt 34²⁰/₄₀ krt, az összes kiadás pedig 5051 frtot, kell tehát lenni az adótárban 1573 frt 34²⁰/₄₀ krnak s mint-hogy ennél 3 pkral kevesebb találtatott, ez a hiány a számadó által azonnal megtérítettett.

Pintér Bálint fehér-hajói vendéglős által benyújtott folyamodványak övetkeztén, melyben azon esedezik, mikép neki engedtetnék meg a farsangon kívül is minden vasárnapon bált tartani, a megyei főnök ő nga tárgyalás és véleményes jelentés bemutatása végett ezt a városi tanácshoz a főszbirói hivatal által áttévén, a méltán dicsértet érdemlő gondos tanács sept. 3-ki közigazgatási ülésén jól indokolt terjedelmes jelentésében a kérelmezőt kérvényétől elmozdítottatni véleményezte és kérte a közérkölség érdekében, irván jelentésében a többi között ama gonosz hírű vendéglőt eléggé megbélyegző ezen szavakat: „Az oda seregleni szokott néposztály, s ennek egy külön faja, a mulatóságok azon fajtalan nemeihez szoktatta magát, melyek ezen tánczvigalmakat az alsóbb néposztály s főleg a cselédségre nézve, fölötte károossá tették s köztük kézzelfogható romlottságot idéztek elő. El nem lehet hallgatni több iparos segédjeik elleni panaszát, hogy a szokásba vett vasárnapi tánczvigalmak a meggondolatlan iparos segédek dologtalanok, iszákosakká s fajtalan életüekké tette, s mindezen metelyek tovább leendő elharapódzása miatti aggodalmában, már mult évi felterjesztésében az iránt kérte volt meg a tek. cs. kir. főszbiró urat, mikép felső helyen hathatós lépéseket tenni méltóztatnék, s valóban a főispán úr ő mlga ama tánczvigalmakat be is tiltotta.“

A mlgos püspöki uradalom részéről, cs. kir. kerületi főispán úr ő mlgnak f. évi 11,824. sz. a. kelt s megyei főnök ő nga által 8417. sz. a. hátirat s 2306. sz. a. főbirói utasítás folytán beküldött leiratára az előfogatozási teher viselése körül főnforgó kérdés alapos eldönthetése tárgyában szükségelt adatokra nézve, nyilatkozata bemutat-tatván, mely mellett 1820. évben két földesuraság részéről a „lányasi legelő“-nek az előfogatozó marhák legeltetésére történt kihasítása

íránt tartott uriszéki végzés hitelesített másolatban átküldetett; — ezen végzésből kitetszik, miszerint a mostani lágyasi legelőnek az előfogatozók részére történt kihasítása íránt a püspöki uradalomnak semmi ellenvetése nem volt, a káptalani azonban ezen előfogati vonó marhák legelőjét másutt ohajtotta kijelöltetni, a két rész abban egyezvén meg, hogy mind a város által kért legelő, mind pedig a káptalan részéről a térképen megmutatott legelőre szolgáló hely szemügyre vétessék, s a melyik legalkalmasabbnak fog találtatni, az kihassittassék.“

Ezen értelmű úrszéki végzés után a mlgos püspöki uradalom ügyeinek igazgatója azon megjegyzést tévén, hogy ezen végzésnél e tárgyra vonatkozó más végzések a jkönyvben nincsenek, hanem bizonyosan a lágyasi legelő találtatván a szemlére legalkalmasabbnak, az nyomban kihassittatott s azóta az előfogatozók által használtatik. — Ezen 1820. évi uriszéki végzés másolatban a levéltárba tévén, az ügyek igazgatója által kiadott meghitelesített példány pedig jelentés mellett tek. főszbiró úrhoz fölterjesztetett, — különösen kiemeltetvén, eme jelentésben, mikép ezen lágyasi legelő mindenkor az előfogatozók által használtatott s az a közlegelőből hasittatott ki. Mi onnan is kitetszik, hogy ezen legelő melletti 10 hold és 79 □ öl még most is közösen használtatik; az előfogatozók részére kihassított lágyasi legelő pedig 26 hold és 721 □ ölnyi térséget tesz. — Mi azon kérdést illeti: vajjon a följelentett 95 telekben a két földesuraság birtoka is befoglaltatik-e? Miután a két földesuraságnak itt mi szántóföldjei sincsenek, azon 95 telekben nekik semmi földjük sincs. A földesuraság marháira nézve, azok az igavonó marhajegyzékben beírva találtatnak.

Végre a mi illeti a múlt évi előfogatozási jkönyv fölterjesztését: miután az előfogatozás múlt évben haszonbérbe adatván, azt a haszonbérlok az előfogatozási biztos felügyelete alatt maguk kezelték, az föl nem terjesztethetvén, a jelentés az eredeti rendelettel együtt cs. kir. főszbiró úrhoz ez értelemben felterjesztett. — Megyei főnök ő nga 8657. sz. a. rendeletéből az derül ki, hogy *Dr. Schwartz Ferencz*nek felsőbb helyen benyújtott kérvényére a Váczott létező magántulajdolyda *Buda-Krisztina* külvárosba terveztetik áthelyeztetni és tudomásul vétetik annak a bécsi ily intézetek mintájára leendő berendezése és beosztása. A leküldött folyamodvány *Dr. Schwartz Ferencz* úrnak kézbesítettvén, a térítvény e rendelettel együtt tek. cs. kir. főszbiró úrhoz jelentés mellett a sept. 16-ki ülésből fölterjesztetett.

Az ügyvédi rendezés tárgyában kiadott legfelsőbb rendezés folytán, minden ügyvédnek, ki azon rendeletek kedvezményeiben részesülni akar s jövőre nézve az ügyvédi pályán megmaradni, eddigi ügyvédkedése, erkölcsi és politikai viseletéről bizonyítványt kellvén felmutatni, ilyent *Korber Károly*, *Drágffy Sándor*, *Behányi Kázmér*, *Kallos Zsigmond*, *Buriss Pál*, *Bogányi Józsa*, *Torday József*, *Gálik Sándor*, *Belicza Pál*, *Batta Mihály*, *Grósz Mihály*, *Vadass Pál* s *Hoffmann Hugo*

Rudolf ügyvédek saját kérelmükre a városi hatóságtól vettek ki, valamint *Reményfi József* is, ki előbb vácz-i lakos volt s itt a város tanácsa meg a helybeli uriszék előtt is ügyködött, aztán Penczre költözött át. — A múlt és f. évi épület-adó-lajstrom szerint összesen 1410 ház lévén e városban összírva, melyek közül zsellérek által lakott találhatók 632 és így az 1410-hez hasonlítva, itt az összes épületek, de azok fele része sem jövedelmez kibérlés útján, következésképp a felsőbb helyről jött rendeletnél fogva az itteni épületek házbér-adó alá nem tartozhatván, a jelentés ezen értelemben a tek. cs. kir. főszbiró urhoz felterjesztetett. — A húsmérésre nézve Pest városával eddig Vácztól tartott arány megszűnván, a húsnak fontja Vácra nézve 21 krajcár-ra szállított le.

Felolvastattatott ujjal az okt. 27-ki ülésen Furulyás Mátyásnak több ügyfelei érdekében is beadott abbéli folyamodványa, melyben előrebocsátván azt, hogy a vácz-i püspök ő mlynak felperessége alatt, a tek. megye tiszteke előtt 411 vácz-i lakosok, mint állítólag erdőpusztítók ellen intézett kereset védelmi állását igényelvén, saját és több megidézettek nevében bizonyítványt kért, melyet e hó 26-ról keltezve ezen tartalomban adott ki nekik kívánságuk szerint a tanács: „Mi P. Vác város plgrmstre és tanácsa, — *Furulyás Mátyás* helybeli lakos saját és többek nevében benyújtott kérvényre, — az előrebocsátott tárgyalás és köztudomás nyomán ezennel hitelesen bizonyítjuk, hogy 1849. évi jan. 7-én Vác városa a cs. kir. hadsereg által oly szorosan helyeztetett ostromállapotba, mikép a lakosság nem csak a körvidékkel nem közlekedett, hanem a város belterületéről katonai és város-előljárói engedély-irat nélkül saját határában sem több ideig, valamint a cs. kir. katonaságnak a mondott időben megérkezése alkalmával, mint köztudomásu dolog, a városban lévő faraktárakban e tűzifa a cs. kir. katonaság részére több időre letartóztatott, sőt a rendkívüli hidegség és a tűzifa hiányai miatt szükségből a deszkakerítések és sövények is felhasználattak; — végre, hogy a vácz-i közönség a határbeli erdőkhez, annyiban, amennyiben emberemlékezetet meghaladó időtől fogva tüzeléshez onnét szárazfa és galyak szabad hozatalábani jog gyakorlatában van, faizási jogot követel.“

Főszbiró úr egy rendeletében komolyan inti a jelentést tevő plgrmstr urat, miszerint *ezentúl az adó dolgában, melyben P. Vác városa mindenkor az utolsó, nagyobb szorgalmat fejtsen ki, s a számvevőt, ki hivatásának épen meg nem felel, kötelességének szoros és pontos teljesítésére utalja.* — A nov. 17-ki ülés 1224. sz. a. ügyirata szerint, a város kiadása és jövedelmei bemutattatván, a kiadás tesz 34,579 frt s 10 krt ppnzben, a jövedelem 23,726 frt s 17 krt, a hiány tehát 10,852 frt s 17 krra rúg. — Főszbiró úr, ő cs. kir. ap. főlsegének j. évi jun. 5., jul. 6. és 10-kén legmagasabb körutazása alkalmával, e város részéről tett tisztelkedési költségekről szóló számtétel és ahhoz csatolt okiratok jegyzékét egy példányban, melyben főszbiró úr az átvett számtétel és ahhoz tartozó okiratok átvételét

megismeri-, általtévén, e számtételből kiderül, mikép az egész költség 2709 pfrt és 58 $\frac{1}{8}$ krt tesz, mely összegből még 776 frt 28 kr. ppnzben fizetetlen.

A számvevői kimutatásban tett 184 $\frac{3}{4}$ évi megyei házi-adó P. Vác városára részről 3005 frt 6 $\frac{38}{40}$ kr. lévén, ennek beszolgáltatása főnök ő nga által meghagyatott. — Az 1458. sz. a. ügyirat szerint, a lezajlott forradalmi időben a városi levéltár feldúlott.

1853. jan. 3. Ezen ülés szerint a váci gyámintézetben létezett 22 férfi s 47 nő, kikből 5 férfi és 10 nő, mint egészen elnyomódottak a gyámintézetben láttattak el, a többiekről pedig mint házi szegényekről gondoskodtak. — Olvastatott *e hó 15-kén* azon felsőbb rendelet, mely szerint a vásári helypénzt a helybeliek is kötelesek fizetni. — A közigatás körében mindinkább érezhető teendők sokasága, főképp pedig azon rendelet, hogy a munkálatok mindenkor idején mutattassanak be, szükségessé tették az irnoki személyzet szaporítását, s ezért főszbiró úr megkéretni végeztetett, miszerint a következők rendezésig két napi díjnoknak 30 pkrall leendő felfogadhatóságát megengedni s azt felsőbb helyen kieszközölni méltóztassék. — Főszbiró úr, az ő rendelete folytán, arról tudósíttatott, hogy a városi tarackok, felsőbb rendeletnél fogva, a cs. kir. csendőrségnek átadatván, azok ott tartatnak. — A halászat is igen szigorú korlátok közé szoríttatott.

A cs. kir. országos pénzügyi igazgatóságtól a rendes úton érkezett rendelet folytán, *febr. 11-kén* azon értelemben, mikép itt Váczott más jótékony intézet, az alsóvárosi földő pleb. úr által kezelt ápolda és szegények itézetén kívül nincsen, melynek földbirtoka nincs, hanem pénzbeli alaptőkéje van, mely eddig még meg nem adóztatott, — felterjesztés tétetett főszbiró úrhoz. — A volt központi vasúti társaság által 1849. évben kisajátított föld utáni városi adó fejében kivetett 181 frt 46 krnyi hátrálék ügyében a városi hatóság főszbiró úrhoz jelentést terjesztett fel. — A cs. kir. belügyminiszterium a szegény sorsu népre különösen üdvös „bölcsöde“ név alatti intézetet, mely Ósztrákhon több városaiban már létezik, igen melegen ajánlván, az ezen tárgyban érkezett buzdító rendeletre a városi hatóság oly értelemben tett felterjesztést a cs. kir. főszbiró úrnak, mikép, ha mégoly szükségesnek ismeri is a tanács az ily intézet felállítását, erre az ekkori viszonyoknál fogva pénzerővel nem bir, a közönség sem igen áldozhatna arra, s időbe kerül, míg ezen eszmével a közönség megbarátkozni fog.

A „Futár“ 5-dik számában ezen pontokra: a) hány család van e városban? b) vallás szerint mennyi katolikus, kálvinista, lutheránus s zsidó? c) mennyi az itteni lelkészkedő papság? d) a városi hivatalnokok névjegyzéke s e) a tűzoltó eszközök száma s minőségére nézve jelentés kívántatván, egy példány a közlött iratokból a levél-

tárba, egy pedig főszbiró úrhoz fölterjesztetett. — Tek *Ladomerszky Imre* II. oszt. járásbiró ur azon felhívást intézte a városi tanácshoz, mikép minden a városban előforduló örökség az illető százalékok érdekében neki azonnal bejelentessenek. — Az ezen hó 28-kán tartott közigazgatási ülés 212. sz. a. ügyirata szerint az 185 $\frac{1}{2}$ évi országos adó tett 10,415 frt 7 $\frac{28}{40}$ krt, a városi pedig 11,256 frtot. — A cs. kir. httósági alelnök megengedte, miszerint Vác város tanácsa a községek rendezéseig 30—30 kr, napi díjjal a városi pénztár rovására két irthokot felfogadhasson.

Cs. kir. főnök ő nga ezen rendeletét főszbiró úr áttévén: „7841. Mielőtt a jelenleg működésben levő három városi tanácstag (*Réthy Ignác* plgrmr, *Makay Imre* és *Pruner Antal*) és 4 irthok kérelmezett drágasági pótléka felsőbbileg tárgyalás alá fogatnék, a város jelen cselekvő és szenvedő állapotáról és arról kívántatik jelentés, mikép a tanácstagok részére az innen ajánlott fejenkénti 100, az irthokokéra pedig szintén fejenként 20 pftrnyi drágasági pótlék mely mértékben növelné a községi jelen adó-pótlékokot? — az ezekrőlí jelentés elkészítése leendő bemutatás és illetőleg felterjesztés végett *Serédy Károly* főpénztárnok és *Pencz József* számvevő tanácsnok urakra bízott a máj. 21-ki tanács-ülésen. Jun. 9-kén a 497. sz. a. ez fordul elő idevonatkozólag: „S. K. főpénztárnok és P. J. tanácsnok számvevő urak cs. kir. megyeifőnök úr ő ngnak 6841. sz. a. kiadott s közlött abbéli tanácstagok és 4 irthok részére kérelmezett drágasági pótlék elrendelhetése tárgyában e város cselekvő és szenvedő állásáról, valamint arról, hogy ezen drágasági pótlék elrendelhetése tárgyában e város cselekvő és szenvedő állásáról, valamint arról, hogy ezen drágasági pótlék mely mértékben növelné a községi jelen adópótlékokot? kimutatás készíttesék, — 433. sz. a. utasítás folytán, a kívánt kimutatásokat betérjesztvén, és pedig főpénztárnok úr szerint P. Vác város cselekvő állapota 61,285 frt 56 $\frac{30}{40}$ kr-ra, szenvedő terhe pedig 58, 048 frt 31 $\frac{4}{40}$ kr-ra terjed; marad tehát cselekvő érték 3237 frt 25 $\frac{9}{40}$ kr, mely összegben nem foglaltatik az e várost cselekvőleg illető régibb adótartozás.

Pencz József tanácsnok és számvevő ur pedig jelentésében azt adván elő, hogy a városi 3 tanácstag részére fejenként 100, az irthokokéra szintén fejenként ajánlott 20 pftr drágasági pótlék a városi adópótlékokot semmivel sem terhelné, mert alapul vévén az 185 $\frac{1}{2}$ évi városi adókimvetést, a városi adópótlék 11,256 frt 32 kr. ppénzben; a 3 tanácsnok- s irthoki ajánlott drágasági pótlék 360 pftrt, melyből eme minden forint után nem egészen 1 $\frac{37}{40}$ kr. esik; megjegyzendő az is, mikép 3 tanácsnoki állomás üres, melyek fizetése 360 frtra terjed, mely összszeg az előleges számvételbe van véve s a város javára marad. Tehát az ajánlott drágasági pótlék semmivel sem terheli a várost, illetőleg annak pénztárát.

E kétréndű jelentés folytán az eredeti rendelet, a bemutatott főpénztárnoki és számvevői kimutatásokkal együtt, ezen előterjesztés mellett, hogy t. i. a városi főpénztárnoki hivatalnak 1. sz. a. beadott

kimutatása szerint P. Vác város cselekvő állása 61,285 frt 56³⁰/₄₀ kr, szenvedő terhe pedig 58,048 frt 31⁴/₄₀ kr-ra terjedvén, marad a város cselekvő értéke 3237 frt 25⁹/₁₅ kr, nem foglaltatván a kimutatásban a város egynémely lakosainál kün levő régibb s e várost cselekvőleg illető több 1000 pfrtra menő adótartozás, a melyekről szóló nagy- és kis adókönyvecskek, városi volt adótárnok *Guoth Gábor* számadásaiban felfedezett 8060 frt hiány kimunkálása alkalmával lepecsételtetvén, jelenleg is elzárva tartatnak, s a város nem csekély kárára ez okból a tartozások mindeddig ki nem munkáltathattak. Kitünik tehát, hogy az ezen kimutatás szerint is, ide nem számítva a régi adótartozásokat, a város cselekvő állása a szenvedőnél jobb 3237 frt 25⁹/₁₅ krral.

A 2-dik pontot illetőleg: vajjon a drágasági pótlék, mely mértékben növelné a jelen községi adópótlékot? a városi számvevői 2. sz. a. felmutattatik; mikhez hozzáadni szükséges, — miszerint e városnak legrégibb idők óta 6 tanácsnoka s 4 őrök lévén rendszerezítve, a tanácsnokok évi fizetését fejenként 156 frt 12 krral véve, 967 frt 12 krba került, a 4 őröké pedig 408 pfrtra. Miután azonban a 6 tanácsnok közül 3 hely lévén üresedésben s csupán 3 teljesíti a mindinkább szaporodó munkálatokat, a jelenleg működő 3 tanácsnokok évi fizetése tesz 468 frt 36 krt, a hiányzott 3 rész, vagyis 468 frt 36 kr. pedig a városi pénztár javára marad. Hasonlóan az üresedésbe jött első őrök fizetés 132 frt is, s így összesen a betöltetlen hivatalok után évenként a városi pénztárban 600 frt 36 kr. marad, mely összegből levonva a 3 tanácsnok és 3 őrök részére drágasági pótlékul az ajánlandó 360 frtot, még az esetre is a város javára marad 240 frt 36 kr, tehát ezen drágasági pótlék által a város mivel sem terheltetnék.

Ezek előrebocsátásával hát, röviden ismételve mindazon körülményeket, melyek a mult évi dec. 30-kán tartott községi választmányi ülésből 328. sz. a. kelt s az áttett iratok közt olvasható fölterjesztésben eléggé kifejtettek, miszerint tekintetbe vévén a jelen drágaságot, melynélfogva minden árucikkek, melyek azelőtt vpénzben voltak megszerezhetők, most pengőben fizetendők, a *folytonosan munkákkal elhalmozva levő tanácsstagok 156 frt 12 krra terjedő igen csekély évi fizetés ezen drágasággal épen nem áll arányosságban*; sőt szem előtt tartva azt is, mikép egy munkás csekély sorsához képest jobb helyzetben áll, — a városi tanács pedig e csekély fizetés mellett szakadatlan munkákkal lévén felelőség mellett elhalmozva, ha magángazdasággal birna is, mintán az arravaló felügyelettől hátráltatik, családját tartani, többször éven át adakozásokban részt venni kénytelen, — nem lenne csoda, ha a tanácsnok ily állapotban elkedvetlenedve, a magas kormány érdekében szükséges függetlenséget s állásához megkívántató hatáskört is elvesztvén, a felsőbbi k. rendeletek teljesítésében kellő erélyt és szorgalmat kimutatni nem tudna; bizonyos lévén, mikép a tisztviselő anyagi állásában fekszik a függetlenség

megőrzése. Ily helyzetben tehát, ha a véleményezett 100 pfrt drágasági pótlék terhelné is a pénztárt, amint valóban a föntebbiek szerint nem terheli, azon esetre is a drágasági pótlék megadását a felsőbbi közérdek is kívánatosná tenné.

Ezen fontos okok kellő figyelembe vétele közben arra nézve, hogy drágasági pótlék fejében kitett 360 pfrt k. elrendeltessék, önkénytelenül fölmerül még azon legfontosabb körülmény, mikép a bekövetkező rendezés alkalmával a városi tisztviselők anyagi állásáról is jobban lesz gondoskodva, *s így egy városi tanácsnok 156 frt 12 kr. fizetés mellett állásával nem egyező sorsnak nem leendő odavetve, hanem terhéhez kimért illő fizetéssel fog elláttatni, mert csak ekkor nem foghatja érezni a munkásság iránti lankadtságot, ellenben kedvezőbb sorsa kétszeres erőt fog nyújtani neki.* Ha tehát bizton számíthatni arra, mikép a bekövetkezendő rendezés alkalmával 156 frt 12 kr-nál kecsgetetőbb fizetéssel fog egy városi tanácsnok elláttatni, igen méltányosnak látszik, hogy a drágasági pótlékkul ajánlott 360 pfrt összeg a mostani terhes körülmények szükségleteihez képest mielőbb felsőbbileg elrendeltessék. — Ugyanezen körülmények szólnak a helybeli három városi őrök sorsa javítása érdekében is; mert tekintetbe vévén azt, hogy a mindinkább szaporodott munkák már előbb két napi díjnak felfogadhatását sürgették, kiknek felfogadása a f. évi 2177. sz. a. főnöki k. rendelet folytán meg is engedtetett, de erre *alkalmas egyének mindez ideig nem találtathattak, s azért az általok végeztetni szándékolt munkák is a rendes három városi őrök vállaira neheztedek s figyelemre alig méltó évi csekély fizetés a mindinkább megkivántató pontosság és szorgalom kifejtésére elegendő nem lenne, a részökre ajánlott 60 pfrt drágasági pótlék szinte a város terhelése nélkül megadható.*

Miután tehát a három tanácsstag és ugyanannyi őrök részére megajánlott drágasági pótlék 360 pfrt, az előadottak szerint a városi pénztár terhére nem esik, sőt a fönt elősorolt körülmények fontosságánál fogva annak elrendelése méltányos, azon alázatos kérelemmel, miszerint ezen fontos okok figyelembe vételével, ezen ügy pártolás alá vétessék s a megajánlott 360 pfrtnek úgy a mult, mint a jelen évre elrendelése kieszközöltessék, — tek. cs. kir. főszbiró úrhoz fölterjesztetett.

Felolvastatván *jun. 21-kén* főszbiró urnak 2120. sz. a. P. és K. Vác város hatóságaihoz intézett rendelete: „A katolikusok ünnepeinek más vallásbeliek által mikép leendő megtartása tárgyában érkezett 7317. sz. a. főnöki rendelet kapcsában mihez alkalmazkodás tekintetéből értesittetik a két város tanácsa, miszerint a volt m. kir. httóságnak 1793. évi 2159. sz. a. rendelete jelenleg is teljes erővel bírván, a más vallásuaknak katolikusok ünnepein, a városon vagy helységein kívül mindenféle, még zörgő munkákat is szabad végezni. Kelt Váczon jun. 17. 1853. Párniczky Ede mk. főszbiró.” Tudomásul K. Vác város tanácsával is közlendő. — A *jul. 14-ki* ülés szerint, egy

kereskedői testület alakítására a helybeli kereskedők felszóllíttatván, ennek szükségessége mellett nyilatkoztak.

Aug. 11-kén felolvasztatott a cs. kir. megyei főnök ily tartalmú rendeletére: „9542. Tek. *Párniczky Ede* főszbiró úrnak. A jótékony és felebaráti intézeteknek jövedelmi adóvali megadóztatása iránti szabályoknak eddig miként lett alkalmaztatása iránt fölterjesztett jelentésében előadatik, hogy a váczai járásban a váczai ápol-dán és szegények intézetén kívül, melynek jövedelme eddig meg nem adóztatott, más hasonló intézetek nem léteznek. — Miután ezen elő-adás nem alapos, mert épen Vácson egy *nagy siketnéma-intézet* is lé-tezik, továbbá: minthogy a főnálló rendeleteknél fogva csak a II. osztályú járandóságok, melyeket a jótékony és felebaráti intézetek föntartására, az állami kincstári közalapítványokból vagy községek-től húznak, nem esnek jövedelem-adó alá (ld. az 1851. orsz. törv. és kormánylap VIII. darab 56. §. b. betű); a III. osztályú jövedelemnél pedig csak a takarékpénztárak és magok a betevők avagy a hozzá-jok tartozók kölcsönös fölsegélésére intézett ápoló vagy életbiztosító intézetek (ld. a fönt említett rendelet 5-dik §-át); továbbá az ugyan-azon bánásmód alá eső elaggott papok föntartására intézett alapít-ványok számára (ld. 1851. dec. 29-kén, 10,827. sz. a. rendeletet) lehet az adót mérsékelni. Az egyéb III. osztályú jövedelemre nézve pedig, amint az összes jövedelem 300 frtot elér, kivétel a jótékony és fe-lebaráti intézetek javára nem fordul elő a szabályokban, első oszt. jövedelem adómentessége pedig sehol sem jelentetik ki.

„Miután végtére az 1852. febr. 19-kén 1125. és f. évi febr. 17-kén 2097. sz. a. kelt itteni rendeletekben világosan érintetett, miszerint az említett engedményeken kívül a többi adózók ellenében kérdéses intézetek egyéb engedményekben nem részesíttethetnek, és ezek szerint tek. Uraságod eljárása helyesnek nem nézetvén, megha-gyatik tek. Uraságodnak, miszerint biztosan kinyomozza, vajjon já-rásában bármely néven nevezendő jótékony és felebaráti intézetek, u. m. kórodák, ápol-dák, iskolák, klastromok stb. léteznek-e? azok jöve-delme nagyságát pontosan kipuhatolja, a kinyomozott jövedelmet azután a fönt említett határozatok értelmében, valamint a f. évi köz-igazgatási évré, úgy a multra nézve megadóztassa, és az eredményt az adóki szabás eszközölhetése tekintetéből följelentse, mely alkalom-mal egyszersmint az illetén intézetek netaláni földbirtokának s há-zainak megadóztatásával (ha ilyen megtörtént volna) követett eljárás is följelentendő lesz. Kelt *Pesten* jul. 15-kén 1853. *Kapy* mk. Pestpi-lis-megye cs. kir. főnöke.“

Ennek folytán a cs. kir. főszbiró úr kétszeri meghagyására (jul. 23. s aug. 8.) a helybeli megyés püspök ő mlga, az itteni idősb és kisebb káptalan, úgy a kegyes, s. Ferencz- s irgalmas-rendiek főnökei minden általuk kezelt és tudvalevő tőkék kimutatásának 48 óra alatti beküldésére fölkéretni határoztatott a városi tanács által. — Cs. kir. megyei főnök úr ő ngnak ezen rendelete *aug. 30-kán* föl-

olvasatván: 10,988. Tek. *Pármiczky Ede* főszbiró úrnak! Utasíttatik tek. Uraságod, miszerint járását illetőleg ezen statisztikai kérdésre feleljen:

„1. Minő újabb iparágak keletkeztek vagy enyésztek el járásában, jelesen a) minő gyárak léteznek, ki ezek tulajdonosa, ügyvezetője? A gyármunkások száma, a gyártmány anyaga, minősége, a gyár gőz- vagy lóerővel hajtatik-e? b) Van-e és miféle bánya? Minő sikerrel üzetik az, mennyi az évi nyeresmény? — 2. Miféle és hány egylet létezik a járásban? például: betegápoló, kisededővő, olvasó, halotti stb. Ki az elnök, ügyvezető, mikor keletkeztek, mennyi az évi alapjövedelem? — 3. Van-e takarékpénztár? — 4. Vannak-e részvényes társaságok? Mi célra egyesültek? Mióta állanak? — 5. A vasutak és gőzhajók minő keresetforrásokat dugtak be? Minőket nyitottak ki és hol? — 6. Vannak-e reál- s rajziskolák, könyvnyomdák, hol? — 7. Hol vannak hid- vagy rév- és száraz-vámok? Ezekről a tariffák bemutatandók. — 8. Minő ország- és megyentak léteznek a járásban s mily állapotban? — 9. Milyen a légmérséklet, a föld termékenységése, minő gabonanem terjesztetik leginkább? Az erdőben mily fánemek fordulnak elő leginkább? — 10. A napszám és élelem középára. — 11. A járásbeli terményfélék középára. — E kérdésekre az ide mellékelt táblázatok rovatai betöltésök mellett a pontonkénti feleleteket jövő sept. 10-ig okvetlen elvárom. Kelt *Pesten* aug. 16-kán 1853 *Kapty* mk. Pestpilis-megye cs. kir. főnöke.“

Erre aug. 25. iratában főszbiró úr meghagyta a városi plgrmrnek, hogy sept. 6-káig az e rendeletben kívánt kimutatásokat hozzá betérjessze. Ezek elkészítésével a tanács által *Makay Imre* tanácsnok és *Thier Ferencz* aljegyző urak bizattak meg oly formán, mikép ez ügyben a káptalanváros megbizottjaival munkálkodjanak. — Felsőbb rendeletre meghagyatott plgrmr úrnak, hogy *azokat, kik a forradalmi önkénytesek részére készített felszerelési tárgyak kiállítását megrendelték, puhatolja ki, s azok ellen pert indítson.* — A közmunkaváltási összeírási munkálattal *Makay, Pruner és Thier* urak bizattak meg *nov. 10-kén*, magok mellé vevén két községi vál. tagot. — Az e városban alakítandó kereskedelmi testület részére a szükséges engedélyt az illető miniszterium megadta s az általa jóváhagyott alapszabály-mintát hozzá alkalmazkodás s a helyi viszonyok tekintetbe vétele végett közegei által leküldötte, oly meghagyással, hogy az alakítandó testület ezen minta szerint készített szabályait a testületi tagok aláírásával felsőbb megerősítés végett, egy a cs. kir. főszbiró úr által ajánlandó kereskedelmi biztos kijelölésével ezen főszbiró úrnak mutassa fel. A teljesítendő eszközölése végett e rendelet a közlött iratokkal együtt kiadatott *Makay Imre* tanácsnok urnak.

Megyei főnök úr ő nga meghagyta, miszerint a cs. kir. keresk. miniszterium leirata folytán, az emlék-kövek és régi épületek tárgyában küldöttség nevezetvén ki, ha ez Váczott is megjelenék, részére a szükséghez képest segédkezés történjék. — *Pencz József*

tanácsnok s ideiglenes számvevő úr bemutatá az 185²/₃ évi országos adóról szóló nagy adókönyveket, melyeket a felsőbb helyen is jóváhagyott adóösszszéirási lajstromokból összeállítván, ezek szerint a katastrális földadói munkálatokban kinyomozott évi tiszta jövedelem után az egész földadó tesz 6137 frt 41²³/₂₅ krt, a házadó 1291 frt 30 krt, személy-adó 3720 frt 50 krt, jövedelmi adó 2093 frt 24⁴/₂₅ krt, összesen: 13,243 frt 26²/₂₅ krt. A földadó minden egyes forint után 11 krjvl számítva országos pótlék = 1123 frt 39²⁰⁸/₂₄₀ kr. A többi országos adó egyes forint után 12 krjval számítva országos pótlék 1416 frt 12 kr. Városi adóban az országos adó minden forintok után, a jövedelmi adó kivételével, 1 frt 22¹/₂ krjval véve 13,983 frt 21 kr.

A megyei főnök rendelete folytán oda utasítottat a főszbiró úr, miszerint oda irányozza figyelmét, mikép az államkincstár érdekében, a szállásadó és a község javát illetőleg, úgy az ő nála beszállásolt katona közti viszonyra nézve jól megfontolt és kimerítő véleményt adjon be jövő dec. 24-keig. Mit főszbiró úr a tanácssal közölván, arra ez dec. 30-kán ezen jelentést terjesztette fel főszbiró úrhoz: „Tekintetbe vévén főkép azon körülményt, hogy e város határa mind kicsinysege, mind pedig kevésbbé termékeny minősége által alig természet a helybeli közszükségnek megfelelő mennyiségű gabonát, s ennél fogva Vác városa e tekintetben producensnek nem tartathatik, s a helybeli földtulajdonosok a szalma-mennyiségre nézve is oly szűken látvák el, hogy tekintve az igavonó marháikra megkívántató szükségletet, az átkelő katonaság lovai részére teljesítendő kiszolgáltatásokat is igen nagy megerőltetéssel képesek viselni, annyira, hogy azon években, midőn egy kissé szűkebb termés van, a mondott szükségleti szalmának előállítására az illetők legnagyobb gondjokba kerül és akkor saját marháik szenvednek szükségletet.

„Ha tehát nemcsak az átkelő, hanem az állandó katonaság lovait is alomszalmaival az illető szállásadóknak kellene ellátni, ez esetben a közszükségnek megfelelni képesek nem leendnének, mint-hogy az átkelő és állandó katonaság mennyiségét előre tudni nem lehetvén, a lakosok arra hogy ezen esetekre kötelezhetők; de az állandó katonaság lovai részére sem szolgáltatathatik ki alomszalma a község által, mivel, mikép már említettett, e város földtulajdonosainak saját szükségletükön kívül fölösleg szalmájok nem lévén, de tekintve a körvidéki községekbeli határok termékei minőségét is, mint-hogy magának a községnek szántóföldje és így szalmája sincs-, a katonaság szükségére kívánt szalmamennyiség alig szereshető meg. Hogy tehát adandó körülményekben a cs. kir. katonaság szalmával mindenkor kellőleg elláttassék, oda járul alázatos véleményével a tanács, hogy az állandó katonaság részére szükségrendő alomszalma sem az egyes szállásadó lakosok, sem a város által ki nem szolgáltatathatik.“

Az előfogatóság tárgyában főszbiró úr rendelete folytán a kívánt jelentés is ily értelemben terjesztetett fel: 1) A cs. kir. kato-

naság részére 836. a cs. kir. tisztviselőkére 192, összesen 1028 előfogat szolgáltatott ki 1852. nov. 1-től 1853. okt. utoljaig. — 2) P. és K. Vác városában találtatik 244 ló és 312 ökör, s eszerint 274 előfogat kiállítására képes. — 3) Tekintve a helybeli körülményeket, a a katonai előfogatok díját minden állomásra egy ló után 18, a polgári előfogatokét pedig 21 krban megállapíttatni véleményeztetett. — 4) Az 185²/₃ évi földadó tesz összesen 7113 fr 57¹¹/₂₅ krt, a községi pótdóra minden forint után 1 frt 22¹/₂ kr. vettettet ki. — 5) Mi pedig azon pontot illeti, hogy az előfogati kiszolgáltatásokra nézve kerületek alakíttassanak, megjegyeztetik, mikép P. és K. Vác városa már 1850. év óta felsőbb jóváhagyás mellett, az előfogatozást haszonbérbe kiadván, a szükségelt előfogatokat az illető haszonbérlok által e város önmaga szolgáltatatta ki, s a keleti községek csak azon esetre vétettek igénybe, ha az illető haszonbérlok rendkívüli körülményekben az előfogati szükségletet nem teljesíthették önmagok; né-mely közelebbi, nógrádmegyei helységek pedig mint *Kosd, Rád, Penez*, az előfogatozás terhé alig ismerik e közös teher célirányos feloszthatása tekintetéből több szomszéd helységeket ide csatolni szükségesnek találtatván, ebben intézkedés kéretett.

1854. febr. 17-ki tanácsülésen a megyei főnök ő nga rendelete következtén, azon tudósítás végeztetett fölterjesztetni, mikép a *dunai jövedelmezést* e város a püspöki uradalomtól haszonbérben bírván, az összes kir. kisebb haszonvételekért évenként fizet annak 3200 pfktat, s azért ejavadalom birtokme is a nevezett uradalomnál lenne megtudható. Olvastatott *Roskoványi Ágoston* váci püspök ő mlgna azon hivatalos irata, melyben válaszolja, mikép a *helybeni szegények intézetéről* kívánt táblás kimutatásnak elkészítése iránt az illető intézeti elnököt tudósította legyen, egyuttal kijelentvén, hogy a nevezett intézetre nézve az egyházmegyei kormányzat által eddigelé gyakorolt jogokat magának továbbra is föntartani kívánja. — Az 185⁰/₁ évi országos adóba 683, a városiba 503, az 185¹/₂ országos adóba 1522, s a városiba 2200 frt volt ekkor fizetetlen. — P. Vác város hivatalnokainak fizetésök javítása címén minden rájuk rótt adót a városi közpénztár viselni tartozván, ugyszintén a város épületei és földjeire róttakat is, ezek összesen az 185²/₃ évre 684 frt s 21³/₈ pkra rúgnak. A városi épületei és cselédeire pedig kivetettek a nevezett évre 278 frt 46¹/₂ pkra mentek, melyek is a közpénztárból kifizet-tetni rendeltettek.

A községi választmányt alkotó képviselő urak, miután aze-lőtt is az országos és városi személyadó alól, valamint a katonatar-tási tehertől fölmentve voltak, tekintetbe véve több oldalról nagy elfoglaltságaikat, az iránt folyamodtak, hogy szolgálataik elismeré-seül a nevezett adó alól fölmentessenek. Minek kinyerése felsőbb he-lyen szorgalmaztatni végeztetett. — A városnak a közelebb múlt

hadjáratok alkalmával a cs. kir. magas kincstáron fönlevő és több ezerekre rúgó követeléseit kifizetésének az illető helyen leendő szorgalmazására tanács és a községi választmány felhivatván, a szorgalmazó iratban hangsúlyoztatni rendeltetett, mikép a város pénzügyi tekintetbeni szomorú állapotánál fogva, azon kellemetlen helyzetbe jövend, miszerint ama kiszolgáltatások fűdőzésére fölvett tőkék kamatainak fizetésére is különben elégtelen leend.

A 185²/₃ évre a községi adóba 10,852 frt 17 kr. vetteten ki, minthogy ezen őszszeg csak a napi szükségre szolgálna, addig is, míg ez felsőbb helyen megerősítették, amaz őszszeghez 4000 frt adatni rendeltetett. — A községi választmány a városi tisztviselők fizetése javítását kerelmező iratnak öntapasztalásából méltányosságát elismervén, a kifejtett indokok felhívása mellett az előterjesztett kérvény alapján külön minden tanácsnoki fizetés után drágasági pótlék a folyó 1854. évre 140, az irthoki fizetések után pedig szinte külön a nevezett címen ezen évre 40 pfírtoknak felsőbbileg leendő megállapítása e város községi tanácsa részéről hivatalos úton szorgalmaztatni rendeltetett. — *Ápril 1-ni* ülésen a városi tisztviselőséget illető természetényi járandóság pénzbeni kiszolgáltatása, közép számítás szerint, elhatároztatván, a szerződés értelmében, a serfőző a megváltott 33 hordó márciusi ser fejében hordónként 8 pfírtot fizetni s azért a fogyasztási adót is fizetni tartozott.

A kimutatás szerint, az 185³/₄ évre. a városi költségekre kívántatott 16,460 pfírt; az országos adó őszszesen tett 11,150 pfírtot. — *Fülzer József* a városnál levő 5000 pfírtnyi tőkepénzt egy évnegyed alatt visszafizettetni kérvén, ennek teljesítése, ugyanezen *ápril. 22-ki* ülésen *Serédy Károly* pénztárnok úrra bizatott. Hogy ez annál inkább eszközölthessék, az uradalom által kamatozásra oda ajánlott bizonyos 2600 pfírtok a város által elfogadtattak. — *Vadas Pál* telekbirtokos urnak az irthánti folyamodványa, melynélfogva a „*derecskei és a csörögi rétek*”-nek a telkekhez tartozandóságát érdeklő körülményeket főlemlitvén, annak folytán az árok-ásatási bért a birtokosok által megfizettetni vagy fizetett árendájokból pótoltatni kéri, következő tartalomban felolvastatván: „Tisztelt Tanács! Miután a t. Tanács a *derecskei és csörögi réteknek újabbi elkótyálását elrendelte* s annak akadályoztatásáért az illető telekbirtokosok a nmlgú Httósághoz folyamodtak, minek folytán a kótyálás további rendeletekig elhalasztatott, de mivel a t. Tanács mégis a csörögi irányában más értelemben van, mint a derecskei irthánt, felvilágosításul a későbbi alkalmatlanságok mellőzése, valamint a csörögi réteknek és a telekbirtokosok használatában hagyás végett, tisztelettel a következőket van szerencsém előadni a többi telekbirtokosok nevében is: Az 1816. évi 26,741. sz. a httö-tanácsi k. intézvény a *szóri rétek elvételét pótoltatni akarja* s parancsolja a derecskei réteknek sessió-szerinti felosztásával és a csörögi réteknek mérsékelt árenda melletti átadásával.

„Már t. Tanács! a szóri rétekbe csak sessió-s jobbágyok má-

sok kizárásával részeltetek, következõleg azok elvételével csak ezek szenvedtek kárt, s nem az egész város. Eszerint se Derecske se Csörög a város köztulajdona, hanem az egyedül a sessiósak adiustationális tulajdona az urbéri per befejezteig. Mit az 1822 évi 16,113. sz. a. httó-tanácsi intézvény 6-dik pontja a felterjesztett urbéri panaszok 4-dik pontja következtében erősít, hol a *kisváczsiaknak, t. i. a telekbirtokosoknak Gyada, az alsóvárosi telkeseknek pedig a szóri rét helyett Csörög is oda ítéltetett.* E tekintetben tehát a jelen munkába vett árokásási bért méltóztassék a birtokosak által vagy megfizettetni, vagy árendájokból, mint fizetnek, pótolni. Maradván *Váczott* ápril 21. 1854. a t. Tanácsnak alázatos szolgálja: *Vadas Pál* mk. telekbirtokos.

Minek folytán plgmstr úr szóval előterjesztvén azon közbenjött körülményt, mikép a telekbirtokosok részéről felsőbb helyre terjesztett és a cs. kir. járásbeli főszbiró urhoz áttett csörögi és derecskei rétek iránti folyamodás következtén, melyre nézve az uradalom, valamit a városi közönség meghallgatandó leend, a mondott rétek árendábai bocsáttatása s illetőleg felsőbbileg kimondott új árvereltetése tisztelt főszbiró úr által felfüggesztetett s közben jöendő rendeletig előbbi helyzetében meghagyatni rendeltetett. *Végzés:* A felhozott körülmények tudomásul szolgálván, jegyzékbe vétettek.

Több alkalommal megkivántatván, hogy a város részéről illő fogadtatás és elszállítás által is tisztelet nyilváníttassék, miután a városi közönség ily tisztelet-nyilvánítás igényelte hintóval nem birna, *Réty Ignác*z plgrmrstr úr előterjesztése folytán, a Váczról eltávozóandó tek. *Ladomerszky Imre* urnak az általa eladásra kinált és még egészen jókarban levő hintóját 160 pfrton megvevni elhatározta a községi választmány. — A május 5-ki ülésen előfordul, mikép felsőbb rendelet nyomán, a cs. kir. tisztviselők és szolgák 185²/₃ évre a városi adó alól fölmentettek. — A váczi püspöki uradalom 185¹/₂ évi jövedelmi adója 767 frt 39 kr. volt. — A város az 1852 és 1853. évre országos közmunka-váltság fejében még közel 600 pfrttal volt hátrálékban. — A *jul. 21-ki* ülésen említettik, miszerint ezen évi májusig P. és K. Vácz városa régibb és újabb tartozása 11,970 frt 56¹/₄ kr-ra rúgott ppnzben. — Ekkor fordult elő az is, hogy ápril 28-kán reggeli 9—10 óra közt a felsővároson özvegy *Együd József*-nének a főutcán 1108. sz. a. házából tüz ütven ki, a nyugati szél folytán csakhamar az u. n. „*Splényi utca*“-ba átesapott s hét házat elhamvasztott. A kár 2057 frt s 50 kr-ra ment ppnzben az épületekben, a károsultak részére a város 4 negyedéből 87 frt 17 krnyi könyöradomány gyűjtetett be.

Jul. 1. 49. sz. a. Cs. kir. főszbiró tek. *Parniczky Ede* úr az uradalom és város közt a kir. kisebb haszonvételek iránt kötendő szerződési viszonyok tárgyabani felterjesztésre a cs. kir. megyei főnök úr ő ngnak múltévi 16,565. és 16,566. sz. a. érkezett következő tartamu kegyes rendeletét közölvén: „Tek. *Parniczky Ede* főszbiró Urnak! Az e folyó évi 4183 és 4225. számú jelentésére a követke-

zöleg elutasítatik: „A földesuraság uradalmi kormányzója a városi tanácshoz intézett és másolatban 4183. számú jelentéséhez csatolt levelében a régi szerződés maga épségébeni tartása mellett nyilatkozik, a városi tanács pedig az új szerződésbe módosítványt kíván behozni. Már most azon kérdés merül fel 1-ör: Van-e joga az uradalomnak, hogyha a várossal megegyezni nem tudna, a kir. kisebb haszonvételeket másnak bérbe adni? Miből ismét azon 2-dik kérdés folyik: van-e joga a városnak, ha az uradalommal megegyezni nem tudna, a kir. kisebb haszonvételek bérbeni megtartását követelni?

„Mindkét kérdés eldöntése nem a közigazgatási, hanem a törvényes útra tartozik, s miután az új törvények szerint, mindenki saját actoratussal bír, e részben a közigazgatási eldöntés helyet épen nem foglalhat. Ekként a főnökség részéről sem a város nem kényszeríthető, hogy az uradalom által kívánt modorban a szerződést, sem pedig az uradalom, hogy a város módosítását elfogadjja. A közigazgatásilag eldöntendő kérdés csak a körül forog, vajjon ezen bérlet a város hasznával van-e összekötve és hogy, amennyiben a bérletben a hatóság felügyelete alatt álló tárgyak, mint: hid-, utépítések, kövezések stb. állanak, a város kötelezettségének elegettegyen. Tek. uraságod tehát a várost utasítandja, hogy tekintve azon körülményt, mikép a város 1718. évtől bérli a kisebb haszonvételeket, és hogy ez ügyben, a városi tanács állítása szerint, a városnak jogigényei lennének; tekintve, hogy a város kellő épületekkel bírván, a regálék bérlésének elvesztésével tetemes kártszenvedne, megengedtetik, hogy az uradalommal a kérdéses kir. kisebb haszonvételek iránt felsőbb jóváhagyás reményében ide felterjesztendő szerződést kössön.

„Tek. Uraságod köteletségében állván, hogy befolyásával a város érdekeit előmozdítani és a közönségnek ezzel egybekapcsolt javát lehetőleg eszközteni, — jelentéseinek minden mellékletei visszavárólag csatoltatván, amennyiben az albérletek is meglennének kötve, ezen szerződések is fölmutatandók. Kelt Pesten dec. 26. 1853. Kapy sk. Pestpilis-megye cs. kir. főnöke. Amire cs. kir. főszbíró urnak a föntebbi kegyes rendelet folytán kiadott következő tartalmú hátirata olvastatott: „Meg lévén engedve a városnak a kir. kisebb haszonvételek iránt az uradalommal szerződést köthetni, e végből az iratok a plgrmstri hivatal útján a tanácscsal közöltnek oly végből, hogy a kérdéses szerződés megkötöttn, az további fölterjesztés végett az iratok visszacsatolása mellett ide bemutatassék. Vác jun. 3. 1854. Párnicsky mk. cs. kir. főszbíró.“

Többen az iránt folyamodtak, mikép a szóri fairsási ügy a nmlgu semmitő-tvszéken felvétetni ismételten kéretessék. E tekintetben a tanács jónak látta Drágffy Sándor városi ügyész urat megkérdeni, hogy a kellő intézkedések a tanács által megtétethessenek. — A de-recskei rétek árverése további rendeletig felfüggesztetvén, utasítatik plgrmstr úr a főszbírói hivatal által, miszerint azok a régi mód szerint kezeltesse s az illetőktől a járandóságok beszédettesse. —

Cs. kir. megyei első biztos úr által 6002. sz. a. kibocsátott rendelet, melyben a kir. haszonvételekből eredő jövedelem az utak és hidak csináltatására fordíttatni rendeltetik, — főszbíró *Párnicsky* úr 1920. számú oly háttírával közölve a P. és K. Vác város tanácsaival, miszerint a rendeletben foglalt köteleességeknek elég tétessék, különben a vám zár alá vétetni s annak jövedelméből az utak és hidak megcsináltatni fognak; a rendelet pedig lemásoltatás után vissza-küldessék. Mire a végzés ez lön:

„Az uradalom és város közötti szerződés azon kötelezettségeket, melyekkel a város az utak és hidak csináltatására nézve tartozik, megszabván, különösen abban az foglaltatik, hogy *az utak és hidak jó karban tartandók*, s amennyire megkívántatnék, az eddig is főtartott utak és hidak helyett, végképeni megromlásuk esetén, újak készíttendők legyenek. Ebből világosan az következő, hogy a mely utak és hidakra nézve eddig a várost kötelezettség nem terhelte, azokra a jövőben sem vállalhat kötelezettséget, s a város magát egyenesen az eddigi bérletkötéshez tartja. Mikre nézve tek. főszbíró urhoz hivatalos felterjesztés, az uradalom s város közti bérletkötési irat egy példányának másolatbani mellékelésével intéztetni rendeltetik.“

Cs. kir. főszbíró úr szükséges tudomás s miheztartás végett közölve főnök ő nga f. évi 5721. sz. a. rendeletét, mely szerint *az 1851. évben a cs. kir. csendőrség elszállásolása, csendőri laktanya buktorodása s egyéb részekre történt kiszolgáltatások utáni megtérítés fejében Vác város pénztára javára fizetendők lesznek 2159 frt 9¹/₄ kr.* Miről a városi főpénztárnok tudósíttatott a tanács által. — *Makay Imre* tanácsnok s *Mitterhoffer Adám* vál. plgr urak a főpénztári vizsgálat tárgyában jelentéseket beadván, e szerint a bevétel tesz 16092 frt 43⁴/₈ krt, a kiadás 15,659 frt 19⁶/₈ krt, maradt 433 frt 23⁶/₈ kr. — *Prunner Antal* tanácsnok s *Traxler András* vál. plgr urak az adótár vizsgálata tárgyában jelentéseket bemutatván, e szerint az 185⁰/₁ évi városi adóbevétel tesz 3089 frt 19 krt, a kiadás 3061 frtot. Az 185¹/₂ évi adóbevétel 9382 frt 25 kr, a kiadás 9259 frt. Az 185²/₃ évi adóbevétel 7145 frt 56 kr, kiadás 7099 frt 59 kr. A bevétel összesen 19617 frt 40 kr, a kiadás összesen 19419 frt 59 kr; levonván a bevételből a kiadást, maradni kellett 197 frt 41 krnak. — Az 185⁰/₁ évi országos adóbevétel 8814 frt 1 kr, kiadás 8733 frt. Az 185¹/₂ évi országos adóbevétel 8996 frt 20 kr, a kiadás 8898 frt 52 kr. Az 185²/₃ évi országos adóbevétel 10,317 frt 30 kr, kiadás tesz 9766 frtot. Az 185³/₄ évi közmunkaváltság 399 frt 48 kr. A bevétel összege 28,527 frt 39 kr, a kiadásé összesen 27,397 frt 54 kr. Levonván a bevételből a kiadást, kellett maradni a pénztárban 1129 frt 44 krnak.

Serédy Károly városi főpénztárnok úr f. évi 3-dik évnegyedre a városi tisztí kart illető természetnyi járandóság (ó-bor, ürmös, sör) megállapítandó váltságának meghatározása iránt jelentését beadván, a határozatot maga mihez alkalmazása végett kiadatni kérte. Mi végzésileg meg is történt. — *Prunner Antal* tanácsnok ur f. évi

aug. 11-kén főszbiró úr rendelete által *békebiróvá* neveztetvén ki, miután ezzel azon kötelesség ruháztatott rá, melyet mint felsőbbileg kinevezett mezei rendőrkapitány 100 pfrtnyi külön díjért teljesített, beterjesztett folyamodványában jól indokolva kéri: mikép ezen összeg részére folyóvá tétetni eszközöltetnék. A kérelem méltányosnak találtatván, a választmányi ülés azt jóváhagyta s főszbiró urhoz megerősítés végett felterjesztteni elrendelte. — A főnök ő nga azon rendelete, miszerint *Stróber János városi seborvosnak évenkénti 100 vfrtnyi fizetésének a községi választmány beleegyeztével 80 pfra leendő fölemeltetése tekintetéből*, a városi községi költség előirányzat, a közterheknek a lakosság közti felosztása s illetőleg a községi pótagónak az országos közvetlen adónemekhez képest, mily aránybani kivetése iránt, kimutatás fölterjesztteni kívántatik, — főszbirói hátrattal teljesítés végett átvétetvén, végeztetett: „Az ezen rendeletbeni kimutatások a tanácsnoki s irtóki drágasági pótlékok kieszközlését illető felterjesztések kapcsában már felküldve lévén, ez iránt a szbirói hivatalnak jeleltetés tétetni rendeltetik.“

A cs. kir. országos államszámvéveség Vác városának számadását az 1850. nov. 1-től 1852. okt. végeig, a csendőrségi szállásosolásra s szolgálmányokra tett kiadásokról felülvizsgálván, a község követelését 876 firt 25 kr. ppnzben megállapította. — Az illető bizottság a kellő tisztaság tekintetében, a tervezetet elkészítvén, a választmányi ülés elé beterjesztette. E szerint *minden háztulajdonos tartozik háza falától négy ölnyire minden pénteken este felé az utcát tisztára söpörtetni s a szemetet rakásba tenni.* — Cs. kir. főszbiró ur a megyei főnök azon rendeletét közli, mely szerint a *birtoknyilván tartási munkálat készítéséhez két díjnoknak 45 pkr. napi illetménnyel három hóra leendő alkalmaztatása megengedtetik.*

Városi hadnagy *Regele Károly* ur folyamodványában az iránt esedezik, hogy 4 éven át egyedül teljesített hivatali működéseért 100 pfrt fáradsági jutalom, a f. évi ezen hó 1-től pedig jövőre nézve eddigi fizetése a községi hivatalok rendezéseig is évenként 400 pfrtra emeltetvén, ennek jóváhagyása felsőbb helyen eszközöltetnék. A községi választmány s tanácsülés előtt elismerve lévén nemcsak maga a folyamodó úrnak elágazottabb terhes hivatalos foglalkozása melletti csekély díjaztatása, hanem általában minden városi tisztviselőnek, még a régibb időkben szabályozott fizetésök, a mostani rendkívüli drágaság körülményeihez képest, oly annyira aránytalan, hogy abból hivatali állásához illő életmódot egysem vihetvén, csodálni épen nem lehet, ha fizetés-javítási kérvénnyel lépnek fel s a drágaság-szülte szorongatott helyzetükben hivatali elcsüggedés mutatkoznék. Ezen türehtelen helyzetükből leendő kiemeltetésök legkivánatosabbnak láttatván, a felsőbbbség megkérendőnek határozatott, miszerint az összes városi tisztviselők fizetését az idő körülményeihez képest szabályozni s őket megnyugtanni kegyeskednék.

Okt. 28-kán előfordult az ülésen, mikép a csörögi rét sarjuja

árverés útján eladatván, ebből 342 frt s 9 kr. jött be összesen ppnzben. — *Bubla Ágoston* püspök-uradalmi ügyigazgató ur iratilag felhívja a városi elöljáróságot, mikép a kir. kisebb haszonvételekért az elmúlt időre fizetetlenül maradt 3120 pfrtnyi tartozásnak mielőbb tegyen eleget, különben a fizetést per útján fogja szorgalmazni. A városi hatóság e tartozást a pótdó beszámításával határozta letörleszteni. — A helybeli cs. kir. főadóhivatal részéről ezen város ingatlan birtokai után az 1850–1854 re eső 696 frt 53¹/₄ krnyi tartozás ppnzben a nevezett hivatalnak beszolgáltassék. Mire a tanács által *Serédy Károly* főpénztárnok ur utasított is. — *Pauer János* adótárnok ur jelentése folytán, a városi hivatalnokokra 185³/₄ évben rótt országos adó, összesen 861 frt 21²⁰²/₂₀₄ kr. december 16-kán ki-fizettetni rendeltetett.

Városi főpénztárnok úr a cs. kir. csendőrségi laktanya felszerelési kiadásokra és bevételekre nézve kívánt kimutatást beterjesztvén, eszerint a visszatérítési összeg 5690 frt 51⁶/₈ kr, a költség pedig 5448 frt 22³/₈ kr, s e szerint a városi közpénztárba 242 frt 29³/₈ krrel több fizettetett be. — A pénztárnok ur előterjesztvén, mikép *Herrmán Antal* úrnak 900 pfrtnyi tőkéje, *Bartos István* 500 s *Fülser József* 5000 pfrtjaik kifizetésére utasított; azonban e végzésekre kénytelen kijelenteni, hogy a városi főpénztárnak jelen körülményei között, midőn az a kir. kisebb haszonvételek jövedelmeiből, melyek különben is a főpénztár jövedelmei legnagyobb részét képezik, az állami kölcsönre egy év alatt 13,750 frt, a városi tulajdon fekvő birtoktól százalék fejében évenként 1851-től 174 frt 12 kr, a városi szenvedő tartozások után kamat fejében évenként 2000 pfrton fölül, a lelkészek, városi tisztviselőség, tanítók, mester emberek, cseledek és szolgák járandóságai kiadásai közel 10,000 pfrt, püspöki uradalomnak haszonbérül 3200 pfrt, közös-ispányi költségekre mintegy 3600 pfrt, és így minden többi temérdek költségek fizetése mellett, melyek körülbelül több mint 10,000 pfrtra terjednek; — a szenvedő tőketartozások visszafizetése, habár csak egy kis részben is, ilyképen a főpénztárba folyó évi jövedelmektől lehetetlen.

Nehogy ezen felmondott tőkehitelnek jelenleg a főpénztár által nem teljesíthető visszafizetése miatt alkalmatlanság legyen, addig is, míg a városnak a cs. kir. magas kincstárnál levő nem csekély követelését, úgy *Guoth Gábor* volt adótárnoknál fölmerült adótári hiányát a város megkapja, — miután úgyis ezen felmondott tőkék a cs. kir. hadsereg szükségei előteremtésére felvételtek, jelenleg és ideiglen máshol ezen tőkékhez mért kölcsön vétessék fel. Hogyha pedig a városi tanács új kölcsönt fölvenni nem akarna vagy nem tehetné, és ugyan a felmondott 6400 tőkehitelt a városi főpénztár visszafizetni köteleztetik, arra nézve felkéri a tanácsot, hogy a határozatról jegyzőkönyvileg tudósíttassék és utasíttassék, hogy mely évi járandóságok vagy szükséges rendes fizetések mellőztessenek. Egyszersmind emlékeztetbe hozza *Guoth Gábor* által 1850. évben fel-

vett, de számadási bevételbe nem hozott leégett városi sörház után fizetett 1600 frt 30 kr. ppnzben, tűzkár-megtérítés kiegyenlítésére teendő intézkedést; valamint azon tudomására esett tényt, hogy a megbukott főpénztárnok néhai *Naisz Henrik* mellett a városi főpénztár biztosítására nézve *Guoth Gábor* kezességet vállalt, a dolognak mi-benállását figyelembe vétetni kéri.

Végzés. Ezek szerint *Serédy Károly* főpénztárnok úr oda utasítatik, mikép amennyire csak lehet, a felmondott tőkéknek a városi közjövedelmek és kivetett városi adók bevételeiből ki-fizetését teljesíteni igyekezzék. Ha pedig ez eszközökhető nem lenne, más kölcsön-szerzésről kell gondoskodni, hogy így a visszafizetés megtörténhessék; mert így újabb teher a városi pénztárra nem háríttatik. *Guoth Gábort* illetőleg pedig, *Drágffy Sándor* városi ügyvéd úr megbizatik, miszerint a jelentményben felhozott körülményt kifürkészni s annak mi-ben-létéről a tanácsot tudositani, úgyszintén a szükséges lépéseket meg-tenni igyekezzék.

1855. febr. 17-kén a városház alatti boltok árverés utján ki-adatván bérbe, a mizeriek melletti elsőért 120 frt 15 kr, a 2-dikért 202 frt 30 kr., a 3-dikért 150 frt, a 4-dikért 195 frt, az 5-dikért 202 frt, a 6-dikért 210, 7-dikért 210, 8-dikért 184, 9-dikért 170, s a 10-dikért 150 pfrtok ajánltattak a legtöbbet ígérők által. — Cs. kir. megyei főbiztos úr *Guoth G.* adótári számadásairól befejezett vizsgálati munkálatot előterjesztvén, ennek folytán a tanácsot vagy e munkálatbani megnyugvása kijelentésére, vagy a *Guoth Gáborral* ki-egyezkedésre hittá föl, nyiltan kijelentvén, miszerint tek. *Richwalszky Antal* urnak munkálata épen nem volt kielégítő. A márc. 16-ki ülés fontolóra vevén, mikép ez ügyet tárgyalás alá vette, s a felsőbbbség-től nyerendő megerősítés reményében csakugyan olykép egyezett meg a már sokszor érintett *Guoth Gáborral*, hogy az a fölmerült számadási hiányok teljes megtérítéseül a városi főpénztárba összesen 3536 frt s 45 krt ppnzben, a felsőbbbség részéről teendő jóváhagyás után 14 nap alatt befizessen. Mi megtörténvén, a vagyon a zár alól feloldatni s neki a végkép felmentő irat kiadatni fog.

Plgrmstr úr máj. 26-kán előterjesztvén, mikép az üresedésbe jött aljegyzői, a negyedik irthoki és szószólói hivatal utáni rendsze-resített fizetéseknek a tanácsnokok és irthokok közti felosztása tekin-tetésében általa felsőbb helyre felterjesztett kimutatás avégből küldet-tett vissza, miszerint a községi ügyek ideiglenes szabályozását ma-gában foglaló utasítás 55-dik szakasza értelmében a községi választ-mányi tanács-ülésen a felmerült kérdés tárgyalatván, a községi tanács jkönyvével a közlött iratok újra felterjesztessenek. — A köz-ségi tanács a nevezettek mindinkább terhesülő állását elismervén, nehogy azok csekély fizetésök mellett családjuk föntartartását ille-tőleg szorult helyzetbe essenek, a községi választmánynyal egyetér-

tőleg ama felosztásba annálinkább is beleegyezett, mivel az új terhet a városi pénztárra nem hárít. Ennélfogva ama felosztási kimutatás a többséghez felterjesztetni elhatároztatott és a fizetési javítások aszerint kérelmeztetni. — A cs. kir. főnökség azon átiratról értesíti a plgmrsteri hivatalt tek. *Parniczky* főszbiró úr, mely szerint a *tanácsnokok és irnokok által drágasági pótlék megnyerése végett tett folyamodványukban kérelmöknek hely nem adatik.*

Elnöklő plgmrstr úr előterjesztvén, miszerint a naponként szaporodó tolvajlások és kihágások miatt szükségesnek látná a házan-kénti koldulás megszüntetését, és azon intézkedés tételét, hogy az igazi szegények összeírván, hetenként a város közpénztárából nekik bizonyos segélyezés nyújtatnék. Ezen indítvány helyeseltetett s miután ez által a közpénztárra új teher nehezülné, az e címen évi kiadások az előleges költségvetésbe fölvételni s erről városi főpénztárnok úr utasíttatni végeztetett. — Az adótári hivatal 1854. évben levélviteli díjak fejében kifizetett 104 frt 31²/₅ krt, előfogatozásokra pedig 212 frt 36 krt, vagyis összesen 317 frtkat 7²/₅ krt ppnzben. Főpénztárnok úr utasíttatott, mikép ezen összeget a két városi számadásba rendesen bevezesse s erről az adótári hivatalnak az illető okmányt szolgáltatassa ki. — Az 185³/₄ évre szóló országos adó a városi tisztviselők és a város épületei után hibásan tétellett 861 pfrt s 21²⁰²/₂₄₀ kr-ra, azért is ezen összeg az előterjesztett számvevői észrevételek nyomán 827 pfrt s 27¹⁸⁰/₂₄₀ kr-ra igazíttatott ki, mely összeg kifizetésére a főpénztárnok utasíttatott.

Felsőbb rendeletnél fogva, az állami rendes évi fizetéssel ellátott hivatalnokok és szolgák a városi adófizetéstől mentesek lévén, a nmlgú httö-tanács intézvényében foglalt ezen kedvezménynek részesesül *Serédy János* városi fő- és *Stróber János* seborvos, úgyszintén *Dvorsák Anna* váczkerületi bába is tekintendők voltak. — A cs. kir. megyei főnökség rendelete (f. évi febr. 20. 899. sz.) szerint az adó, a telekkönyvi munkálat szerint, *P. Vác* városa által kezelletni rendeltetvén, az oly meghagyással adatott ki a pgrmrstri hivatalnak, miszerint a két város közt történt számtétel befejezése után, a *K. Vác várostól átveendő adókezelés napjától* az átvételi leltár lehető meghítelestése végett a szbirói hivatal értesíttessék. Minek folytán a rendeletben meghagyottak eszközzésére kiküldendő hivatalnok utasítandó legyen.

A cs. kir. megyei főnökség múlt évi, 13,099. sz. a rendelete folytán, a *vácz* „lámpa-egyesület” megszüntettetik, s az éjjeli világítási ügy a 2560 pfrtkat tevő tőke átadása mellett a községi tanács által kezelletni meghagyatik. Miről az illető tagok értesíttetvén, oda utasíttattak, hogy az átvétel eszközölhetése végett, a számadást minél előbb elkészítsék. — *Cacciári Alajos* ácsmester úrnak, ki a püspöklaki kert alatti *Regele Józsefné*-féle házat megvévén, kérelmére a tanács megengedte ugyan, hogy a dunai védfalat, miután a *Regele József* úr által régen építtetett már dűlő-félben volt, házának bizto-

sítására, a „Fehér hajó” vendéglő előtti védfallal egyenes vonalban, akár egészen alapjából ujan felemeltetheti, de az azon térség fölötti rendelkezést neki át nem engedheti, lévén az községi tulajdon. — A községi választmány részéről határozatilag kimondatott, mikép jövőre tartandó évnegyedes üléseken mindenkor és mindenekelőtt a kiadott községi utasítások felolvastassanak, hogy minden vál. tag hatásköréről bő tudomást szerezhessen.

A cs. kir. megyei főnökség 2953. sz. a. rendelete folytán, a *csörögi rétekre nézve a városi közönség* birtoklási joga elismertetvén, azok addig is, míg a szervezendő úrbéri bizottság által a főnforgó kérdés eldöntetnék, többet ígérés útján haszonbérbe adadni rendeltetnek. — *Cacciári Alajos* úr főntebb említett kérelmére hozott községi választmányi határozatot a tek. cs. kir. főszbiró úr fölülvizsgálván, az ezen ügyben 3717. sz. a. határozata első pontjában megjegyezvén, miszerint „a *kérdéses partrész tulajdoni joggal a várost, haszonélvezeti joggal azonban Cacciári urat illetendi.*” Mire a községi választmány kijelenti, hogy miután a kérdéses térséget sem haszonbérbe, sem egyébként oda engedni nem kívánja, az érintett szbirói határozatot fölbebizni s az ügynek fölülvizsgálatát ezennel kérni fogja. — Városi póttadóul az 185⁵/₆ közigatási évre 14,522 pfrtok találtattak kivetendőeknek. — Miután különben is a tűzoltó eszközök a városi főpénztárból földözttetnek, az *u. n. tűzi-pénztár a gyámi hivatalból a városi főpénztárba helyezettvén át, a főpénztárnoki hivatal által kezeltetni rendeltetett.* — A községi vál. tanács méltányolván az irnok urak fáradalmaít, a megüresült (*Vajzer Károly* úr ezen évi aug. 24-kén történt lemondása folytán) első irnoki állomásra *Varázseji Gusztáv*, a 2-dikra *Lázár István*, a 3-dikra pedig az eddig díjnoki minőségben működött *Veszeloovszky János* urakat nevezte ki s erről a főpénztárnoki hivatalt értesíteni rendelte.

A *dunagőzhajózási társulat* benyújtott két iratában az iránt esedezik, hogy a kiállási helyiséget fölbebb elhelyezni kívánván, e végböl a *lutheránus hitközség imaházától kezdve, a Dunavédfal építését folytatni és mintegy 15 ölnyi kiterjedésre vezetni akarná.* Minthogy ez által a várost 1400 pfrtnyi teherviseléstől megmenti, mind az állomás áthelyezése megengedessék, mind pedig az eddig fizetett 60 pfrtnyi évi haszonbér fizetésétől fölmentessék. Mire a községi vál. tanács végzése ez lön: „A kérelmező társulatnak két levelében foglalt előterjesztése méltánylatra találván, részére mind az állomás áthelyezésére szolgáló engedély megadatik, mind pedig az eddigi 60 pfrt haszonbéri fizetéstől, azon időtől kezdve, midőn a 15 ölnyi hosszú Dunavédfal tökéletesen felépítve leend, 10 évre fölmentettnék kijelentetik a tisztelt gőzhajó társulat. — A cs. kir. megyei főnökség f. évi 3291. sz. a. rendeletében jóváhagyta azon kiegyezést, miszerint *Gouth Gábor* adótári számadásai fogyatkozásából eredett marasztalásul összesen 3536 pfrtokat fizessen a városi közpénztárba.

Réty Ignác plgrmr úr aug. 31-kén tett indítványa folytán,

miután a községi szervezet szerint a *letelepedési ügy a községi képviselőség elé tartozik*, ez annak intézésére egy bizottmányt (*Pencz Ferencz, Mitterhoffer Ádám, Millmann János, Gálík János és Filó Pál*) alapított, melynek kötelmévé tétetett a szegényebb letelepülők²től 2, a középtehetségűektől 5 s a tehetősebbektől 10 pfrtnyi letelepülési díjt venni a kórház javára, e díjak a városi főpénztárnok által kezeltetvén. — A felsőbbbileg jóváhagyott 3536 frt s 45 kr. pbnbi egyezkedési összegből *Guoth G.* 338 frt 7²²/₄₀ kroatat még le nem fizetvén, a zár alóli fölmentés még neki ki nem adható. — Miről a cs. kir. főszbiró úr tudósíttatni rendeltetett. — Az árva- és gondnoksági ügyek ellátása tárgyában az 1851. aug. 1-jén kiadott felsőbb rendelet 4. §. értelmében, a 6. sz. a. határozat módosításával szervezett *árvabizottság okt. 19-kén így alakíttatik s egészítettik ki:*

A bizottmány ülnökeivé *P. Vác* város részéről *Réty Ignác* plgrmrstr, *Makay Imre* tanácsnok, *Meisner Ferencz* kereskedő, *Filó Pál* magánzó és községi képviselők; *K. Vác* részéről pedig: *Vereszky Antal* tancsnok, *Ernyey Imre* kereskedő s községi képviselő, — továbbá törvénytudó ülnökök *Drágffy Sándor* ügyvéd urak választattak. Pénztárnokul *Mitterhoffer Ádám* kereskedő, ellenőrül pedig *Pencz Ferencz* gyógyszerész urak szemeltettek ki; számadónak eddigi gyámnok *Vadass Pál* jeleltetett ki. Tollnokul 200 frt évi fizetéssel *Szalkai Jakab*, irnokul meg a káptalanváczai irnok *Dakovil Antal* 100 pfrtnyi fizetéssel választattak meg. A fizetés-nélküli ülnökök tisztóket három éven át viselni ajánlkoztak; a pénztárnok és ellenőr ugyanannyi ideig ingyen szolgálni ígérkeztek. Számadó *Vadass Pál* részére, ki eddig is a városi pénztárból 308 pfrtnyi évi fizetést húzott, ezen illetménye helyett most, mint árvabizottmányi számadónak véleményeztetik 300, s az irodai költségekre 100 pfrt, s így az összes kiadás tenne 1,100 pfrtokat. Ezen alapon e szervezett a felsőbb hatóság által megerősíttetni s ezen fizetés folyóvá tétetni kéretik.

A cs. kir. httói osztály f. hó 3-ról 17,431, sz. a. kiadott rendeletével a városi tanács által javaslatba hozott, s a cs. kir. megyefőnökség által pártolólág fölterjesztett változtatásokat, jelesen *egy aljegyzői állomás, 4-dik irnoki és népszószólói állomások megszüntetését jóváhagyni, ezenfölül pedig még a városi ügyvédi és a betöltetlenül levő 3 tanácsnoki állomások megszüntetését is elrendelni méltóztatott. További fizetési javításként, a városi előljároság személyzetét illetőleg, megállapíttatott a plgrmrstr részére 60 pfrt, s így annak összes járandóságai 269 frt 12 kr, a 3 tanácsnoknak külön-külön 80 frt, a kiknek összes járandóságaik teendnek évenként, egyenként véve 219 frt 12 kr, az irnokoknak a javaslat szerint szintén, és pedig az 1-nek 30, a 2-diknak 40 és a 3-diknak 20 pfrt évi fizetési javítás jóváhagyatott. E fizetési javítások f. évi aug. 1-vel lépnek életbe. — Egyszersmind a városi pgrmrstr úr, mint az előljároság főnöke, mikép az ezen átalakítás alapjául szolgáló újabb munkabeosztást a*

városi tisztviselőkre nézve azonnal életbe léptesse, minden egyes tisztviselő körét és teendőit előírja és általában rendes és gyors ügymenet eszközzésére fő figyelme legyen. (Kelt Váczott aug. 24. 1855.)

A rendszeres adóztatás és a lakosság folytonos terhelhetése, úgy-szintén az állami kölcsönből eredő nagy teher, arra birták a községi képviselőiséget, hogy készsággel beleegyeztek a plgrmrstr úr által tett azon indítványba, mikép több községek példáit követve, az állam-kölcsön eladassék, minek eszközzésével Réty I., Meiszner F., Pencz F. és Mitterhoffer Ádám urak bizattak meg. — Az 1854 $\frac{1}{2}$. évre a városi hivatalnokok, épületek és földek után kivetett országos adó 923 frt s 1 krt tévén, ezen összeget Pauer János adótárnok úr a városi főpénztárból az adótárba befizettetni kérte. — A cs. kir. megyefőnök ő nga f. évi okt. 3-kán 2331. sz. a. rendelete folytán, az adókezelés rendszeresítendő lévén, az adó behajtásával foglalkozó két egyenruhás végrehajtónak alkalmazása, az adótárnok rendelkezése alatt meghagyatott. A községi vál. tanács az ily két adóvégrehajtó részére évi fizetésül külön-külön a 200 pfírtot megajánlotta, de oly kérelemmel, hogy az egyenruházati költséggel a főpénztár ne terheltesék.

Plgrmrstr úr nov. 3-kán előterjesztette, hogy a heti és országos vásárok alkalmával *felsőbbileg* ujabban szabályozott helypénz-szedés tekintetében az intézkedést azon körülmény teszi szükségessé, hogy a felsőbb rendelet értelmében, az eddig kivétel alatt állott kiváltságolt osztály és a helybeli lakosság is, minden különbség nélkül, a helypénzi illetőség fizetésére kötelezettnek kimondatott; mi által a községi pénztárra nézve ezen jövedelmi forrás tetemesen bővült, mely is már nov. 1-től kezd gyümölcsozni. — Ugyancsak a magas cs. kir. belügyministerium rendelete következtén, az eddig érvényben volt előfogatozási díjak is fölemeltetvén, ugyanazon plgrmrstr úr előterjesztése folytán, a községi képviselőiség ezen ügyben is a kellő intézkedést azonnal megtette. — Ekkor az előfogatozást bérlő Vadass Pál úr, az előfogati biztos pedig Varázségi Gusztáv úr volt.

1856. febr. 23. Makay I. tanácsnok és Pruner A. urak az iránt adtak be folyamodványt a városi plgrmrstr úrhoz, hogy nagyobb-mérvű hivatali elfoglaltságuk — s a folyton tartó drágasághoz képest fizetésök csekély lévén, kérik tehát a községi vál. tanácsot, hogy ez nekik oly drágasági pótlékot ajánlana meg, melynélfogva családjuk föntartását kielégítőleg eszközölhetnék. A válaszmány hangsúlyozá ugyan, miszerint természetményi járandóságai, a főnálló szabályzat értelmében, a városi közpénztárból folyó piaci áron készpénzben fizettetvén a többi tisztviselőknak, ez által rajtok némileg segítve van, de másként áll a dolog a kérelmező tanácsnokokra nézve, miután ezek csak is évi 219 frt s 12 krnyi összeget huznak, és semmi egyebet, mely járandóság oly csekély, hogy kedvező idő-

ben is bájos volna abból családot föntartani. Ennélfogva a tanácsnokok részére külön-külön 100 pfrtot, a három őrnek pedig egyenként 40 pfrt drágasági pótlékot ajánlotta meg, s jóváhagyás végett fölterjeszteni elhatározta. — A város három őrnek saját kérelmére egy őr 13 frtjval, összesen 39 pfrtok, kiadatni rendeltettek.

Drágffy Sándor váczai ügyvéd úr, 1846-ban tanácsnökká lévén kitüntetve, ezen tisztségének idejére édes anyja a rábizottakért 2400 pfrt erejéig jót állott s *Vadkert* mvárosában (Nógrád vgyben) fekvő curialis birtokára azon összeg a bgyarmathi közgyűlésen be is tábláztatván, most, miután már 1849. sept. 7-ke óta tanácsnoki működését megszüntette és hivataloskodása idejére nézve mi kötelezettség és felelősséggel sem tartozik, minden megbízásokkal pontosan beszámolt és hivataloskodása tekintetében soha senki ellene keresetet nem indított, ama biztosító irat mindkét példánya, melyek egyike a városi, másika pedig az uradalmi irattárban őriztetett, saját kérelmére neki visszaadatni végeztetett. — *Cacciári Alajos előtti térség elfoglalása s rendezése tárgyában* benyújtott föllebbezésről, a a város, időmulasztás miatt, kérelmétől elűtetvén, nehogy ezen tér a nevezett ácsmester által, mint kizárólagos tulajdon tekintessék és használtassék, tekintetbe véve az általa tett hasznos ujításokat, a m. évi 65. sz. a. határozatát a képviselői ülés ekkép módosította:

„1. Tartozzék *Cacciári* úr a nevezett téren, a járókelők kényelmére egy elegendő, mintegy hétlábnyi széles útát mindkét oldalról akkép elkorlátoltatni, hogy a lerakott fenyők és egyéb fane-műk a kényelmes átkelést ne akadályozzák. — 2. A kérdéses part-rész tulajdoni joggal mindenkor a várost, haszonvéti joggal azonban *Cacciári* urat illesse. Minek elismeréseül tartozzék a városi pénztárba évenként 10 pfrtkat befizetni. — 3. Történhető szerencsétlenség esetén tartozzék ezen egész térséget közhasználatra átengedni. — E pontok kitűzése mellett az említett tér jövőbeni föntartásának költségei, hogy ki által és mimódon viseltetnek, egy külön köteendő szerződvénynyel leszen meghatározandó.“

Makay és *Prunner* tanácsnokok kérvénye következtén, miután a hivataláról lemondott és huzamos betegeskedése miatt, azt úgy sem vihető *Pencz József* úr helyett is a tanácsosi tisztelet ők teljesítették, anélkül, hogy hivatali hátramaradás mutatkozott volna, s így az üresedésbe jött 3-dik tanácsosi állomás betöltésére szükség nincsen, a községi választmány elhatározta, miszerint a volt *Pencz József* tanácsnoknak járt évi összeg, a 219 frt 12 kr. a már köztök megosztott teher után, a lemondás idejétől nekik kiszolgáltassék. Illetőleg ezen 219 frt s 12 krból fizetési javításul egyenként 100 pfrtot, a fönmaradó 19 frt s 12 krt pedig az első őrnek részére ajánlotta meg a választmányi ülés.

Serédy K. főpénztárnok úr hivatalos jelentésében előadja miszerint a p. váczvárosi község által az 1854. évben az államköl-

csönre aláírt 5,500 pfrtokból, a város jövedelmeiből 9 rata-fizetések, vagyis összesen 12,375 pfrtok a cs. kir. adótárbai befizetéssel letörlesztettek. Azonban a folyó évben, felsőbb rendeletek értelmében, a befizetendő államkölsön az egyes lakosokra vettetvén ki, ennek beszédésével *Vadass Pál* úr oly utasítással bizatott meg, hogy a beszedett pénzt a következő ráták befizetésére a városi pénztárba befizesse. Minek következtén *Vadass Pál* úr az 1855. aug. 2-tól dec. 12-ig részletenként befizetett 6282 frt $1\frac{3}{4}$ krt. Ezen összegből 1855. aug. 22-kén a 10-dik ráta befizetésére a cs. kir. adótári hivatalnál letétetett 1375 frt; sept. 28-kán a 11-dik ráta befizetésére 1375 frt; összesen 2750 frt. Ennek levonása után jelenleg a főpénztár kezelése alatt van 3532 frt $\frac{2}{4}$ kr.

Mivel pedig a városi hatóság az államkölsön befizetésére nézve kereskedő *Brüll Henrik*-kel Pesten megegyezvén, és ez a kölcsönfizetést a történt írásbeli egyezség szerint, magára vállalván, azt teljesen le is fizette, mely alkalommal a lakosságra 1855. évre kivetett kölsön, a város által befizetett 9 ráta, 12,375 frt, a városi pénztárnak megtérítettett, ennél fogva utasítást kér az iránt, hogy a főntebb megmaradt 3532 frtkat hova fordítsa. Továbbá előterjeszti, mikép *Brüll Henrik* az államkölsön elvállalása iránt kötött szerződés nyomán a főpénztári hivatalba befizetett 5775 pfrtot, mely összegből tek. plgrmstr úrtól nyert utasítás következtén *Filser József* úr által már rég fölmondott tőkehitel, 4000 pfrtban, az eredeti kötvény visszaváltásával kifizettetvén, a városi pénztár kezelése alatt maradt 1775 frt ppnzben, mely összegnek, valamint *Vadass* úr által e cim alatt még befizetendőnek hova leendő fordítása iránt tanácsi utasítást kér. Ezen összegeket a vál. ülés a város szenvedő terhei kifizetésére rendelvén fordítani, *Serédy* főpénztárnok úr tudósíttatni végeztetett. — A volt adótárnok *Guoth G.* által az egyezség szerint befizetett összegből fönmaradott 1936 frt 45 kr. is a város szenvedő adósságai törlesztésére fordíttatni határoztatott. — Az adótárnoki jelentésben megnevezett cs. kir. tisztek városi adófizetéssel nem tartoznak, egyébként is oly szegények, hogy tőlök az adótartozás beszedhető nem volna, ennél fogva az összes, 175 frt 59 krt tevő tartozásaik törlesztetni végeztettek.

Plgrmstr úr előadván, mikép a vál. tagok közül *Rács Antal* időközben elhalván, *Viltsek József*, *Docskál János* és *Neumann Izsák* pedig kineveztetésük óta a tanácskozásokban részt venni nem akaráván, helyettük más, hivatásuknak kellőleg megfelelő polgárok lennének kijelölendők, — erre az említett vál. tagok állásaiktól fölmentetvén, helyettük *Bolgár Antal*, *Jazitsek Ignác*, *Haidfeld Ferencz*, *Budai Dávid* s *Krottentaller Ferencz* helybeli polgárok kinevezendőkül véleményeztetettek s megerősítésük végett felsőbb helyre kérelem intéztetni végeztetett. — Cs. kir. szbirói hivatal által a *feloszlátott nöégylet és kisdédóvó intézet alaptőkéi tárgyában* kiadott 1184. s 4835. sz. a. rendelet következő tartalomban felolvastatván:

„Plgrmrstr úrnak k. m. évi 489. számú cs. kir. httöség útján a megyei hatóságtól nyert rendelet folytán, a helybeli nő- és kisdéd-óvó-egyleti végső tanácskozás tartatván, s annak határozatához képest, e két egyletnek kötelezvényei s egyéb készpénzei a városi kórházra átruháztatván, e részben pedig az átvétel *Piliszy Béla* segédbíró úr elnöklete alatt f. évi jul. 29-kén fogantositva lévén, az arról szóló jkönyv s hozzácsatolt kisdédóvó-egyleti számadások oly utasítással tétetnek át plgrmrstr úrhoz, hogy 1-ör az Alpha alatti jkönyvet a volt kisdédóvó-egyleti jegyzőnek, *Vadass P.* úrnak térítvény mellett kézbesitse. 2-or az átvételi jkönyvnek II. sz. a. s a nőegyletet érdeklő számtételt hiteles kivonatban *Morlin János* tanár úrnak szintén átadja. 3-or a nőegyleti számadásokat, melyek az átvételi bizottmány kezénél maradtak, átvegye. 4-er végre az átvett kötelezvények biztosítása iránt a felelőség plgrmrstr urat annyival inkább sujtván, miután a kórház alapítására szánt tömeg állásáról kellő számadás évenként a nmlgú kir. httö-tanácsnak fölterjesztendő léssen. Kelt *Vácson*, sept. 11. 1855. *Párniczky sk.* cs. kir. szlgbíró.“

Mihez tartás végett *Serédy főpénztárnok* úrnak az utasítás kiadatott, hogy egy új kórház alapítására szánt tőkéket, amennyire a szükség kívánná, rögtön szedje be, a kötelezvényeket biztosítsa s az ezekről vezetett számadást minden év végével mutassa be. — *Guoth G.* iratai közt a várost érdeklő adótartozásokról szóló kötelezvények szám szerint 9 találtatván, ezek főpénztárnok úrnak oly utasítással adattak át, hogy azon összegeket, ha beszedhetők volnának, behajtsa s ezekről annak idején kimerítő számadást tegyen. — Plgrmrstr úr indokolván a városi szolgaszemélyzet fizetésének felemelését is, erre végzetett: „Mielőtt a városi összes szolgaszemélyzet rendszerezítése és bérfizetések aránylag történendő felosztása iránt a plgrmrstr úr által előterjesztett javaslat helybenhagyathatott volna, szükségesnek láttatott a város összes szolgaszemélyzete mostani évi fizetés állapotának, a czélbavett változtatással összehasonlítása, e tekintetből az ezen fizetési kiadást tárgyazó városi főpénztári hivatalos kimutatas megvizsgáltatván, kiderült, mikép:

a) az ajtónálló évi bére 101 frt; b) hét hajdué fejenként 129 frt 17 $\frac{1}{7}$, krral véve 905 frt; c) négy negyedmesternek fejenként 81 frtjval 324 frt; d) két kisbírónak 84 frtjval 168 frt; e) egy dobosnak 77 frt; s f) egy kocsisnak 120 frt; összesen tehát 1695 frt pengőbeni kiadásra terjed. Azonban az előadott javaslat szerint, a megszüntetendő három cselédállomás, és ugyan: a) az ajtónállónak évi fizetése 101 frt, b) hajdué 129 frt 17 $\frac{1}{7}$ kr, c) egy kis-bíróé 84 frt, vagyis összesen 314 frt 17 $\frac{1}{2}$ krok ppénzbn, lenne a többi megmaradt összes szolgaszemélyzet munkaköréhez képest felosztandó, s e szerint a 6 hajdúnak, havonként egynek 12 pfrtval évi bére lenne 864 frt; 4 negyedmesteré havonként 10 pfrtval 480 frt; egy kisbíróé havonként 9 frt 54 krjval 103 frt 30 kr; egy kocsisnak havonként 12 pfrtjval 144 frt, összesen 1695 frt pengőben. Méltányosnak talál-

tatván, hogy a szolgálati bér a munkaterhéhez alkalmaztassék, ezen fizetés-javítási tervet jóváhagyta s megerősítés végett felsőbb helyre felterjeszteni rendelte a vál. tanács, mely *plgrmrstr urat megbizta, miszerint, hogy a negyedmesterek hivatali személyekül tünjenek fel, részökre egyenruházatról gondoskodják.*

Pigrmrstr úr által előterjesztett azon körülmény, hogy a *pénztári helyiségek kellő biztonságban csakugyan nincsenek*, elismertetvén, mi méginkább nagyobb figyelmet igényel, mivel az árva- s gyámi pénz- és levéltár szintazon épüldenben elhelyeztetni fognak; valamint arra is fehitte a figyelmet, hogy a többi hivatalos helyiségekben is ajtók, ablakok részint egészen romlott, részint pedig rosz karban lévén, jelen helyzetökben a célnak meg nem felelnek, — erről is a képviselők meggyőződtek. A kérdéses pénztárak kellő biztonságba tétele, valamint a rosz állapotban találandó ajtók és ablakoknak kiigazítása, oly megjegyzéssel, hogy mivel ezen előre föl nem számítható apróbb igazításokról költségvetést fölvenni nem lehetne, a lehető legcélszerűbb módon és gazdálkodás melletti eszközzése ezennel elrendeltetik. E munkákrai felügyelés és ellenőrzéssel *Berecz Ferencz* kamarás ur bízott meg a tanács által. — Elnöklő plgrmrstr ur *jul. 30-kán* előterjesztvén, miszerint a város tulajdonához tartozó összes földek haszonberleti ideje már végéhez közeledik, azért ezeknek ujabban történendő haszonbérletökre nézve a nyilvános árverés e mai napra tüzetik ki. Mi a következő eredménynyel ejtetett meg:

1) A *homoki földek* Raticzky Mártonnak három egymást követő évre, évi 66 pfrton; — 2) a *somosi földek* ugyanannyi évre évi 50 pfrton Träxler Andrásnak; — 3) a *kálváriai földek* évenként fizetendő 125 pfrtokért három évre Zimmermán Árminnak; — 4) a *felső-vámházi földek* három évre évi 56 pfrton Tokody Mihálynak; — 5) a *sz. Mihály kápolnai földek* három évre évi 60 pfrton Kurdy Mihálynak; — 6) az *első számú mészárszéki földek* Lajer Jánosnak évi 85 pfrton, a *2-dik számúak* Mitterhoffer Ádámnak 65 pfrton, a *3-dik számúak* Augustin Mártonnak 92 pfrton, a *4-dik számúak* Raticzky Mártonnak 76 pfrton, az *5-dik számúak* Millmán Jánosnak 90 pfrton, a *6-dik számúak* Korpás Istvánnak 69 pfrtért s végre a *7-dik számúak* Nyáry Jánosnak 61 parton; továbbá *7-dszer a kőspallagi földek* Csereklye Mihály és társainak évenként 85 pfrton három évre; — 8) a *katalinai rét* Csereklye András és társainak 223 pfrt évi haszonbérért kiadattak, az árverési jegyzőkönyvek, szerződvényi példányok és az árverés alkalmával hozott határozatok megerősítés végett fölterjesztetni rendeletvén a felsőbb helyre.

A kir. kisebb haszonvételek nyilvános árverés utján leendő bérbe-adása ezen évi okt. 2-ra tüzetvén ki *sept. 3-kán*, ezen határidő a „*Budapest*” című hivatalos lapban háromszor s helyben a szokott módon kihirdettetni rendeltetett. A vál. tanács helyeselte egyzsersmind plgrmrstr ur azon indítványát, hogy a városi pénztár javára *oly kisebb haszonvételek, melyek eddig együttesen adattak bérbe, most,*

külön adassanak ki, ha találkoznak így haszonbérlok. — A Dunapart kőfala csekélyebb részletekbeni kiépítésére előbb fölvéve volt 306 frt 29 krnyi kiadás elégséges többé nem lévén, e célra 1000 pfrt előírányoztatott. Azon viszonyok, melyek az előbbi években a lovak tartását szükségessé tették, elenyészvén, a lovak eladatni s mindennemű fogatoknak pénzeni felfogadások elhatároztatott. — A hús-mérési jog az 1851. évben kibocsátott kormányrendelet értelmében megszűnván kir. kisebb haszonvétel lenni, és által a városi közpénztár jövedelme csökkent, miután csak a húsárulásnál használt boltokért fizettetett egy évi 160 pftrnyi haszonbér.

A mérték-igazolási jövedelmek, felsőbb rendeletnél fogva, eddig házilag történt kezelésénél a haszonbér sokkal hasznosabbnak találtatván, azért ennek jóváhagyásaért felsőbb helyre felterjesztéstétetni végeztetett. — Maklay Imre úr indítványa folytán, a városi tisztviselők természetményi járandóságainak kiszámítása, valamint az ennek alapjául szolgáló piaci természetményi jegyzékek elkészítésének plgrmstr úr által küldendő községi képviselők közbejöttével jövőre leendő eszközösbe-vétele ezennel elhatároztatott.

A helybeli lámpa-egylet ily tartalmu jelentése felolvastatván: „Tisztelt városi község Tanács! Plgrmstr Tek. Réty Ignác-nak szóbeli kijelentésénél fogva, miután a nmlgú cs. kir. httö-tanács k. rendeletéhez képest, a váczi est- s éjvilágítási társaságnak ebbeli magára vállalt foglalkozása megszüntetett s az utcai világítást jövőre a tisztelt Város látandja el; tisztelettel tesszük által sáfárcodásunkkul a t. c. közönség bőkezűsége által öszszeszerzett pénzösszeget részínt kötvényekben, részínt készpénzben, a számadás szerint 2583 frt 27⁹/₁₀ krt.” Aztán a világításnál szükséges eszközök és tárgyak leltára a véleményes becsár kivételével együtt, melyek 1000 pftrnál föllebb rúgnak, adatott át. E leltár után megjegyeztetik, hogy mielőtt a világítás létesíttethetett volna, némely váczi polgárok azzal segíték azt elő, hogy saját költségökön egész lámpákat szerelvén fel, átadták a község használatára oly föltétellel, mikép azok noha már a község tulajdonát képezik, azon helyen maradjanak, hová a rendezés alkajmával az ő vagy meghatalmazottjaik s a városi tisztelt tanács befolyása és közbejárása mellett fölszegeztettek. Azok névjegyzéke a következő:

Meisner Ferencz úr 1 lámpát, Görög János úr egyet a magok házára, a mlgos püspöki uradalom egyet a kormányzói lakra, Koch Jakab úr egyet a maga házára, Szendefy János úr egyet a nagyhid-utcába az Ernyey-házra, Traxler András úr egyet, Meisner János úr egyet a serház-utcába, Werner Imre egyet, ki-ki a maga házára; a püspök-uradalom egyet a kegyesrendi-társoda szegletére s ugyanazon uradalom egyet a püspöki palotára. Ama leltárban említették egy díszes halottas-kocsi a legjobb állapotban 200, egy ily kisebb 100 pftrnyi értékkel a hozzátartozókkal együtt. Mire a határozat ez lön: „Az egész terjedelmében felolvasott jelentés folytán

Pruuner Antal tanácsnok, *Pencz Ferencz* és *Vadkerty Ferencz* községi képviselő urak oly utasítással küldetnek ki, hogy az ezen jelentésben foglalt kötvényeket, valamint a készpénz-összeget, ugy a többi összes tárgyakat is felveendő s az illetők által aláírandó jökönyv mellett átvevén, azokat jelentés kíséretében mielőbb bemutassák.

Egy a fősbíró úr által áttett rendeletben az foglaltatik, hogy miután a városi telekbirtokosak által a múlt évben bemutatott főbbezés által a csörögi és derecskei rétek iránt a cs. kir. megyei hatóságnak a város javára hozott 2953. sz. a. végzése jogerőre nem emelkedhetett, a kérdéses rétek kezelését illetőleg az eddigi szokásos állapot föntartatik. — Egy ezen évi febr. 8-kán kelt megye-főnöki iratban volt adótárnok *Guoth Gábor* már mint elhalt említettik. — *Zimmermann Armin* elhalván, miután az ő huzamos betegeskedése alatt s elhunytá óta is a katonaszállási és előfogati biztos tisztét *Varázséji Gusztáv* úr, városi őrnök ideiglenesen buzgón teljesítette, ezt s azon körülményt is tekintetbe véve, hogy az említett a német nyelvet is bírja, e hivatalra ő az első helyre jelöltetett ki a három őrnök közül sept. 22-kén, s a felsőbb helyeni megerősítés esetében azoknak fokozat szerinti előléptetésök a fizetésre nézve elhatározatván, ez is felterjesztetni rendeltetett annak idején a felsőbb helyre.

A vámszedési jog *Ernyey János* úrnak a köv. évi jan. 1-től három évre évenkénti 6150 pfrton; az országos és hetivásári, meg a piaczi-helypénz-szedési jog *Vadkerty Ferencznek* három évre évenkénti 4155 pfrton; a serházi épület serfőzési joggal s ehhez megkívántató lakrészek s üzlethelyiségekkel három évre *Domaniczky Antal* urnak évi 2300 pfrton, oly föltétel alatt, hogy a sörház helyiségében eddig hiányzott s legalább 150 közönséges szekérnyi jeget befogadható jégvermet for a város saját költségén még ezen évben készíttetni; a városi serház-épületben gyakorolt bor-, pálinkamérés és korcsmálatási jog szintén *Domaniczky Antal* urnak évi 1457 pfrton; az „*Aranyhordó*“-hoz címzett korcsma *Korpás Pálnak*, az öregebbnek, 530 frt évi haszonbérért; az alsó-városi félévi úrbéri korcsma *Vaczek Józsefnek* évi 220 pftért; a felsővárosi urbéri korcsma *Weisz Ferdinandnak* évi 315 pfrton; a rév- és karópénz-szedési jog *Németh Jánosnak* évi 900 pfrton, mint legtöbbet ígérőknek a város által haszonbérbe három egymást követő évre okt. 2-án kiadatván, az árverési jökönyvek, szerződések s idetartozó árverési határozatok mielőbb leendő jóváhagyások kieszközlése végett jelentés kíséretében fölterjesztetni rendeltettek.

A tüzi-pénztár, Duna-kőfal- s ujoncozási pénztárak állapotának mibenléte végett, a számadásoknak 14 nap alatti bemutatására pénztár-kezelő *Vadass Pál* úr személyes-felelőség alatt utasittatik nov. 30-kán. — Ennek folytán szóba hozatván, miszerint volt közgyám-nok *Vadass P.* úrtól, a kezelése alatt volt árvaszámadásokat e város részéről felállított árvabizottmány már által vévén, az e részben kibocsátott felsőbb rendeletek értelmében minden ez ügyben támadható kérdésekre nézve a községi tanács a felelős. Amennyiben tehát volt

gyámnok úr által kezelt gyámságról, mely eddigelé az illető uradalom felelőssége alá volt helyezve, e város községtanácsának, mint hozzá nem tartozó tárgyról mi tudomása sem lehetett, a városi árva-bizottmánynak átadott ügykezelési állapotról e község tanácsának tudomást szerezni, annnyival is inkább érdekében áll, minthogy a volt gyámnok úr vagyonának egy része az általa kezelt gyámsági tömeg biztosítására biróilag lezáratoltatott. Mire nézve határozatott: „Az előadott fontos körülmények figyelembe vételével, volt gyámnok *Vadass Pál* úrtól átvett árvaügy-kezelés állapotáról adandó körülményes jelentés-tételre a városi árva-bizottmány felszólítandó.“

A következők 185⁵/₆ évben egészen visszszakapták az özszeszen 12,560 pftot tevő kölcsönpénzeiket a várostól, melynek *Pauer János* úr 1849. nov. 12-kén 1400, *Filser József* úr 1852. jan. 7-kén 4000, báró *Mattenloitt Gottfrid* 1850. ápril 1-jén 2800, *Freund Antal* úr 1849. nov. 7-kén 1400, néhai Belánszki tömegéből a helybeli *pap-növelde* 1849. sept. 15-kén 720, *Krakovitzer Ferdinand* úr 1850. ápr. 14-kén 800, a *fidő káptalan* ismét a Belánszky-tömegből 1850. febr. 22-kén 240, s az ajtatos-alapítványi kezelő a Bodonyi-tömegből 1831. aug. 7-kén 1200 pftat kölcsönzött. A *Serédy Károly* úr által bemutatott ide tartozó 8 darab eredeti kötvény megőrzés végett a városi irattárban letéetni rendeltetett, s az ezekben foglalt 12,560 pftnak kiadásbani tételére e határozat főpénztárnok urnak kiadatott.

A f. évi sept. 3-kán tartott tanácsülésen határozatilag kimondatott, miszerint azon oknál fogva, hogy a *bikák és kanoknak a város által házilag történt tartása a közpénztárnak nagy megterheltesére esik, azok házilagi kezelés megszüntetendő, s az a marhatartó gazdák által lenne eszközzendő. Azonban figyelembe véve, hogyha a bikák és a kanok kezelése egyesek magán gondviselésére bíztnék, a jelenleg örvendetes állapotban levő marhatenyésztés csökkenést szenvedne, azok kezelése ismét csak a város által eszközöltetni határozatott, és amennyiben a szükséglethez képest hiányok mutatkoznának, azoknak azonnali megszerzése kimondatott. — Ugyanezen ülésen határozattá lön az is, hogy gazdasági szempontból a város két igás lova is eladattassék, s jövőre a naponként előforduló vontató munkákat felfogadott fogatok teljesítsék, mivel azonban így a város pénztára méginkább terhelve lön, s másképen is több oknál fogva szükségesnek látszott, hogy a városnak saját lovai legyenek, ezek meghatni határozattak.*

Makkay Imre, Pruner Antal tanácsnok, *Lázár István* és *Veszelszky János* irnok, mint adóvégrehajtó uraknak a cs. kir. szbirói hivatalhoz beterjesztett iratuk, melyben azon oknálfogva, hogy teendőik szerfölött fölszaporodván, jelenlegi csekély évi fizetésök mellett azokat teljesíteni alig képesek, a tanácsnok urak évi fizetéseiket fejenként 500, az irnokok pedig 300 pfrtra fölemeltetni és megalapíttatni kéri, — a szbirói hivaltól átvéve felolvastatván, határozatott: Mielőtt a városi tiszviselők évi illetőségeik megállapítása mun-

kába vétethetik, egy bizottság küldetett ki avégre, hogy *Serédy Károly* főpénztárnok urral egyetértve, az összes városi tisztviselők s mindazoknak, kik a városi közpénztárból évi fizetést s természetményi illetőséget húznak, mindezen járandóságai s a városi pénztár által helyettők adóösszszegről 6 évet véve föl, közép-számítást készítsenek s e kimutatást véleményes jelentésük mellett mielőbb bemutassák.

1857. febr. 9. A városi összes tisztí személyzetnek a városi közpénztárból fizettetni szokott 185⁵/₆ évi országos adója összesen 401 frtot 7²/₄ krt tett ki. — *Krenedits György* úr kérvényére a határozat ez lön: „Tekintve, hogy folyamodó havataláról önkényt lemondott, és hogy családí meg vagyoni állapota a legkedvezőbb helyzetben van, melynélfogva kizárólag nyugdíjra támaszkodni nem kénytelen, leköszönése idejétől kért szabályszerű nyugdíj részére meg nem szavaztatik. Azon körülményeknél fogva azonban, hogy a kérvényező ur 1811. évtől, a gyakornokságtól kezdve, fokenkénti előléptetés mellett különböző állomásokban, utóbb pedig 10 évig, mint városi főpénztárnok, hivataloskodván, e város közügyeiben 39 évig folytonosan tanusított feddhetlen hűség, pontosság és becsületességgel szolgált, ily szolgálata közelismeréseül, e naptól fogva évi nyugdíj- ul ezennel 100 pfrt részére megállapittatik.

A volt lámpaegylet által kezelt tömeg és eszközökv átvételével megbízott küldöttség eljárása eredményéről szóló jkönyvet bemutatta, a melyben foglalt kötelezvényi összegek 2220 pfrtra rúgnak. Az összes kötelezvényi és készpénzi átadás 2668 frt s 13 kr-ra van téve. Azon esetre, ha a halottas-kocsinak házilag történendő kezelése célszerűnek nem mutatkoznék, a nyilvános árverés útján haszonbérbe adadni rendeltetett. — A városi tisztviselők fizetésökv javítási táblázat, a melynek alapjá: a természetményi járulékok s az eddig divatozott adómentesség is megszüntetendő lévén, bemutatattott az illető bizottság által. Eszerint a plgrmstr 900, főjegyző 800, *Makay Imre* tanácsnok 600, *Pruner Antal* 600, főpénztárnok 600, adószedő 500, ellenőr 400, hadnagy 400, városi-gazda 400, piac- s előfogati biztos 350, fő-orvos 200 (alacsony állomás megszüntetett, de később megint viszszaállittatott), írnöknek 250, ily másíknak is 250 frtot véleményezett évenként húzni. E javallat, mely szerint az összes személyzet készpénzi illetősége 6282 frt 16 krban állapittatott meg; a jelen évi 4704 59 krt tesz, s így az újabb teher csak 1577 frt 17 krnyi lenne, elfogadtatván, felsőbbi jóváhagyás végett, alázatos kérelem mellett, fölterjesztetni elhatároztatott.

Felolvastatott az előfogat- és szállásbiztosi állomás betöltése tárgyában fölterjesztett s a cs. kir. szbirói hivatal által felvilágosító jelentés végett leküldött megyefőnökségi irat. Erre fölvilágosításul felhozatott, miszerint az előfogati és szállásolási biztosí hivatal 1848—1849. évben előfordúlt folytonos katonai átkelés és elszállásolás mi-

att külön hivatal volt ugyan; azonban a hivataloknak mult években történt némi rendezésével, tekintettel a jelen körülményekre, az előfogati és szállásolási biztosí állomás, a szinte külön-álló piac- és vámbiztosí hivatalal összszakapcsolatván, az ezekhez tartozó teendők néhai *Zimmermann Armin* volt biztos által, ki egyszersmind az ígtató és kiadóí munkálatokat is teljesítette, kezeltettek. S minthogy ezen több-rendbeli összszakapcsolt hivatali szakmák oly bő munkálati anyagot szolgáltatnak, hogy az ezekkel megbízott tisztviselő folyton elfoglalva tartatik, ezen kérdéses biztosí állomás egy személybeni meghagyása, melyhez jelenleg a paci, kiadóí ígtató s vámbiztosí évenként mintegy 5000 számra menő munkálatok is tartoznak-, okvetlen szükséges, és amennyiben *Zimmermann Armin* elhunytával *Varázséji Gusztáv* a rábizott ezen állomásban kellő képességet tanusított, az e részben mult évi sept 22-ről 42. sz. a. tett felterjesztés alapján ezen állomásra Varázséji G., ennek előléptetésével pedig a 2-dik ırnoki állomásra *Veszelszky János* 3-dik ırnok olyképpen ajánlatik, hogy miután a 3-dik ırnoki állomásra alkalmas egyén jelenleg nincsen, ez alkalmas időig betöltetlen hagyassék. E nyilatkozat a szbirói hivatalhoz kellő jelentés mellett felterjesztetni végeztetett.

Jul. 28-kán felolvastatott a megyei főnökség által kibocsáttatott s a községekben tartandó tenyészállatok kötségei fődözésére vonatkozó kör-rendelet (márc. 28, 3164. sz. a.), ugyszintén a szbirói hivatal utján érkezett egy másik (jul. 8., 4483.) is, melynek értelmében az ígtató-, kiadó- és szállásbiztos állomásra első ırnok *Varázséji G.* első ırnökká *Lázár István* s másodikká *Veszelszky János* urak kinevezve lévén, erről az illetők kinevezési okmánynyal értesítendők, egyuttal pedig erről a városi főpénztári hivatal is utasítandó azon megjegyzéssel, hogy Varázséji G. úr részére külön, egyszer mindenkorra megalapított 80 pfırtot adja ki. A 3-dik ırnoki állomásra eddig alkalmas egyén nem jelentkezvén, annak betöltése függőben hagyatott. — A cs. kir. 3 sz. felszólalási felülvizsgálati bizottság által f. évi jun. 5-től ezen hó 27-keig tartott helyi vizsgálatok alkalmával a kasteri bizottmányi tagok, valamint a határt ismerő hegymesterek is alkalmazásba vétetvén, miután folyton igénybe vétettek, a választmányi tagok részére naponként 1 frt 30 kr. ppnzben, a hegymesterek részére pedig 1 pfırt állapittatott meg s e cimen öszszesen 122 frt s 30 kr. ppnzbn határozttatott kifizettetni a városi közpénztárból.

A városi t. árvabizottmányynak ezen tartalmu hivataloslevele felolvastatván, „²⁸⁷/9 VI. Vác város árvabizottmányától. Vác város tisztelt községi választmányának! A városi hatóságnak f. évi febr. 10-kén 40. sz. a. kelt hivatalos megkeresvényére nézve, melyben *Vadass Pál* úr, városi volt közgyámnok m. évi nov. 8-kán az általa kezelt gyámságot ezen bizottmányynak átadta, s az átadás tünýéről fölvett jkönyv alapján a gyámság biztosítása íránt a bizottmány a ./. alatt ide csatolt végzéssel határozott. — „Ezen végzés következén, a cs. kir. tek. szbirói hivatal a ./. alatt ide kapcsolt“ végzés

szerint, a volt közgyám összes vagyonára birói zárlatot rendelt, s azt a cs. kir. országos tsvszék telek-könyvi tanácsánál vezetett nyilvankönyvbe is bejegyeztette.“ — A felhívott végzésekből kitetszik, hogy a volt közgyámnok 1852. évben megvizsgált számadásaiban, számvevő-vizsgálat alapján, 8226 vfrt s 57 kr-ra terjedő kártalanítási összeg találtatott, s a m. évi nov. 8-kán történt gyámság átvételekor 5149 vfrt s 40 kr-ra menő s a gyám által részben értékvesztett, részben kétséges kötvények adottak át.“

„A kérdéses gyámság most kerül vizsgálat alá, s azt még nem tudhatni, vajjon a volt gyámnok képes leendő a számvevői észrevételek ellen magát igazolni, valamint azt sem lehet előre látni, hogy az átvett gyámságra, vagy a gyámnok által netán elő nem adott gyámesetekre vonatkozólag mily körülmények fordulhatnak elő. Kelt Vácson, a városi árvabizottmányynak 1857. febr. 21-kén tartott üléséből. *Pesko* mk. h. sz. elnök mk.“ — *Határoztatott*: „A tárgy jelen fekvésénél fogva, a gyámi számadások megvizsgálásának bevégezteig, a célba vett intézkedhetés eszközölhető nem lévén, a felolvasott hivatalos levél mellékleteivel együtt szükséges használat végett az irattárba teendő.“ — *A sept. 28-ki ülés szerint*, az 1857¹/₈-diki előleges költségvetési munkálatnál fogva, az összes kiadás tenne 38,125 frt s 33 krt, melyből levonván a bevételi összeget, vagyis 34,914 frt 31 krt, a fedezendő pótlékadó útjáni hiány tesz 3211 frtot s 2 krt.

Okt. 17-kén felolvasatott a pest-pilis-megyei cs. kir. 1. bir. úrbéri törvényszéknek f. évi sept. 23-kán tartott 1266. sz. a ülési végzése, mely szerint, miután a *Pesttől Váczig a vaspálya-vonalba eső úrbéri földek kisajátítása tárgyában* a két város és uradalmak közt támadt s végítéssel ellátott per végrehajtásának folytatását-, a P. és K. Vác város községének, mint felpereseknek, a váci püspökség és káptalan, mint volt öldesuraik és alperesek ellen, 1838. júl. 20-kán tartott közös úrbéri úrszéken folyamatba tett urbéri rendezési per, melylyel a másik per is ügy összzecsatoltatott-, a polgári p. r. t. 442. s köv. §-kei értelmében nem gátolván, ugyanazért a tek. cs. kir. szbirói hivatal utján f. évi aug. 28-kán 2063. sz. a. felterjesztett iratokat, az ahhoz csatolt 9 db. s 9714 pftrnyi értékű takarékpénztári könyvecskéa a megkezdett végrehajtás folytatása végett a tek. cs. kir. szbirói hivatalhoz ismét visszaküldettek.

Egyszersmint az 1856. évi dec. 24-ről 289. sz. a. kelt végzésben az 1853. márc. 2-kán 51. sz. a. kelt cs. kir. nyiltparancs 47. és az urb. ü. r. t. 174. §-ke értelmében Vác város felperessége alatt a váci püspökség és káptalan ellen indított és még első bírósági ítélettel el nem látott urb. rendezési pernek a fentebb idézett cs. kir. nyiltparancsban foglalt elvekhez képesti átalakítására tárgyalási határnapúl f. évi nov. 13-nak d. e. 9 órája kitűzetvén, Vác város községe oly meghagyással rendeltetik idéztetni, miszerint a kitűzött tárgyalási határnapon egy kellelőleg felhatalmazott ügyvéd

által képviselve jelenjen meg. Erre közmegegyezéssel *Drágffy Sándor* hites ügyvéd úr, mint a ki különben is ezen peres ügyet a legjobban ismerte, szemeltetett ki a tanács-ülés által, egy részére kiállítandó meghatalmazási okmány mellett, hogy a mondott időben és helyen a bíróság előtt a város közérdekeit előmozdítani törekedjék a törvények értelmében.

Mivel a városi tisztviselők fizetése iránti javallat hozatala alkalmával a lakbér iránti kérdés a bizottmány és községi választmány figyelmét egészen kikerülte, tek. plgrmstr úr azon szóba-hozatala folytán, amennyiben a város öneki természetbeni szállást nem adhat, nem lenne-e hajlandó neki bizonyos évi lakbért megajánlani a bizottmány és községi választmány? E kérdés tárgyalás alá kerülván, plgrmstr úrnak lakbér címén, 150 pftrnyi lakbér ajánlatotott meg szavazattöbbséggel.

1858. febr. 4. *Serédy Károly* pénztárnok úr jelentette, miszerint néhai *Hoffmann Antal* orvos úr P. Vác városának 1832. okt. 12-kén 2000 vfrtkat kölcsönzött, mely összeg a halála után törént osztály szerint *Antal* nevű fiára, mint örökösére, háramlott, kinek elhunytá után bíróilag *Doppler János*-ra ruháztatott, s miután ennek ezen összeg 1856. dec. 22-kén teljesen kifizettetett, az erről szóló irat őrizet végett az irattárba tétetni rendeltetett. — *Vadass Pál* úr, adótári ellenőr, a neki már két izben tett meghagyás után, az ujonc-pénztári számadást bemutatván, e szerint a teljes összeg 1015 frt s 9¼ krt tett vpnzben. Ennek nagyobb része azonban egyeseknél lévén elhelyezve, a fizetni nem akarók elleni végrehajtás *Ensel József* városi ügyvéd urra bízott 1852. évben, később pedig, 1856-ban a város rendes ügyésze *Drágffy Sándor* úr által is szorgalmaztatott, de ismét siker nélkül.

A városház alatti 11 bolt haszonbéri ideje nemsokára lejárván, az újabb bérletre febr. 1-jén összesen csak 671 frt ppnzben, ígértetett, lévén azok összes haszonbére ekkor 1893 frt 45 kr. ppnzben; eszerint hát a város jövedelme 1222 frt 45 krral csökkent volna, a kereskedelmi forgalom hanyatlása miatt. Hogy mégis legalább ily tetemes kára a városnak ne legyen, e hó 8-ra új árverés tűzetett ki. — Az 1858/9 évi előleges költségvetés és leltár megvizsgálása, illetőleg megalapítása, az e részben bemutatott múlt 1857/8 évi előleges költségvetés, leltár, fizetési táblázat és számadások összehasonlításának alapján aug. 19-kén tárgyalás alá vétetvén, kitünt, hogy az összes bevétel 32,280 frtot tett; a kiadás 1857/8-ban 38,125 frt 33 kr., 1858/9-ben pedig 36,374 frtra rugott.

1859. febr. 12. A két város részéről mai nap tartott közös tanácsülés bevégezte után a k.-vácvárosi képviselők eltávozván, fel-

olvastatott *Vadass Pál* úrnak, mint a *tüzi-pénztár kezelőjének* hivatalos jelentése, mely szerint e pénztár tömege tőkében 2491 frt 36 dénárt, kamatokban 1517 ftt 42^{11/12} drt, és így összesen 4008 frt 78^{11/12} drt tett vpnzbn, o. é. pedig 1683 frtot 96 krt. Mire ez lön a határozat: „Noha a kérdés alatti tüzi-pénztárhoz tartozó tömeg még a jelentést-tevő pénztárnok édesatyja, néhai *Vadass József* úr által kölcsönöztetvén ki, mégis a jelentés szerint bizonytalanságban lévő ezen tömegnek be nem szedhetéseért jelentő pénztárnok tartozik felelőséggel annyiban, amennyiben a beszedést és biztosítást annak idején eszközölni s a kölcsönök biztosítatlan helyzetéről jelentést adni elmulasztott, következkéskép e pénztárnok terhére 1995 frt 71^{31/100} kr. o. é. lenne beszámítandó.“

„Tekintetbe vévén azonban azt, hogy a pénztárnok édesatyja 1805—1835. s így 30 évig, a jelentő pénztárnok 1835-től a jelenig, és így 23 évig ezen pénztárt minden fizetés nélkül, ingyen, a gyámsági pénzekkel együtt, kezelték, s 6^{0/0} kamattal számoltak, holott a gyámsági tőke után kamat hatodrésze fizetés gyanánt mindenkor a pénzkezelőt illette, — ennél fogva a községi választmányi tanács méltányosnak találja, hogy a 312 frt 2^{31/100} kr-ra menő azon különbség, mely a kezelő pénztárnok számadása és a városi árvabizottmányi számadó ülnöke által készített számtétel összehasonlításából mutatkozik, kezelő pénztárnok terhére be ne számítassék, hanem az eddig nem élvezett fizetésül adassék neki. Ennek e szerint történendő kiegyenlítésével a 4008 vfrt 78 kr., vagyis o. é. 1683 frt 69 kr. biztosítására ajánlott s egy telek földjére betáblázandó kötvény elfogadhatónak, valamint az 5^{0/0} száztóli kamatoknak a kezelő jelenlegi fizetéséből leendő biztosítása elegendőnek találtatván, a tárgy-irat ezen javallat felsőbb helyen leendő elfogadása végett fölterjesztetni határoztatott. — A városi főpénztárnok jelentette, miszerint még a múlt 1858. év folyamában összesen 2610 frtra menő tőkepénzeket fizetett vissza.

A márc. 13-ki ülés előtt *Belicza* jkönyv-vezető úr által e megjegyzés igttatott be: „*Püspök és Káptalan Vác város egyesítése alkalmából ezen jegyzőkönyv e helyen félbeszakítatván, a további úgymenetről vezetett tárgyalások külön jegyzőkönyvbe igttatva feltalálhatók.*“

Márc. 13-ki teljes ülésen *Pármiczky Ede* cs. kir. szolgabíró ur elnökölvén, ő cs. kir. apostoli fősége által népeihez bocsátott felhívása folytán előadá, mily kényszerült helyzetbe jutott Uralkodónk akkor, midőn a trón jogai és a birodalom épsége elleni megtámadást látva, fegyveres erőhez nyúlni, és a szövetséges támadó fejedelmek ellen a háborút megindítani kénytelen volt. Aztán a feleséges fejedelem iránti hűség és ragaszkodás jeleül kívánja, miszerint

e város is hozná meg áldozatát, különösen önkénytes csapat kiállítása és pénz megajánlása által. Erre plgrmrstr úr a tanácskozást azon indítvánnyal nyitá meg, miszerint ismervén Vácz községe áldozatkészségét, 25 önkénytes kiállítását és felszerelését, s az erre szükséges költségnek, 3000 frtnak, megajánlását véli elhatározandónak, s a nevezett összszegnek kölcsön utjáni beszerzésére a felsőbbi jóváhagyást kieszközleendőnek. Mit az egybegyűlt községtanács és képviselőség egyhangulag el is határozott, s az említettek eszközlésére *Wohl Jakab* és *Träxler András* képviselő urak választattak meg a bizottság tagjaul plgrmrstr úr elnöklete alatt.

Ugyanezen hó 23-ról kelt iratában *Albrecht* főhg katonai és polgári főkormányzó ő cs. kir. fősége, a város előbb említett szép áldozataért, annak őszinte köszönetet és teljes elismerést nyilvánítván, az a nevezett hó 29-ki ülésén felolvastatott. E köszönő-irat nagy lelkesedéssel fogadtatott és örök emlékül, úgy a német eredetiben a jkönyvbe igttattni végeztetett.

Jun. 25-kén plgrmrstr úr előterjesztése folytán, a kir. haszonvételek bérleti ideje a f. év végével lejárandván, az újabb bérlet ügyébeni intézkedést indítványozza, azon megjegyzéssel, miszerint a város közjövödelmei szaporítása érdekében a kir. haszonvételek bérleti ideje az eddigi három évnél többre terjesztetnék ki. Az ujabban bérbe adandó kir. kisebb haszonvételek a következők voltak: a) A négy vámház a vámszedési joggal; b) a városi sörház alsó részében külön lakással, udvarral s üzlethelyekkel ellátott épület, a serfőzési joggal egygyütt; — c) ugyan a városi serház felső részében külön lakással, udvarral és kerttel ellátott serház, korcsmai helyiség, saját bor- és pálinka-méréssel, valamint ételkiszolgáltatással; — d) a dunai rév- és karópénzek jövedelmei; — e) az u. n. „aranyhordó“-i korcsma saját italmérési jog- s ételkiszolgáltatással; — f) a két úrbéri félévi korcsmai jog; — g) a városi földek haszonvétele; h) országos és hetivásárok alkalmávali helypénzszedési jog.

Előfordult a m. kir. httó-tanács kegyes intézvénye (1843. pünkösdhó 10., 17265. sz. a.), mely szerint a helypénzszedés a marhavásárkor, akár a váczzi határban, akár az illető tulajdonos megegyezésével a gödi pusztán tartatik, az mindig a helyszínen engedtetik meg, az eddigi gyakorlat mellett továbbá is a vámbérlettel lévén haszonbérbe adandó. — Cs. kir. szbíró úr elnöklete alatt tovább folytatattván a közülés, előadatott a megyei hatóság azon rendelete, mely szerint *a két város egyesítésével a tisztviselők kinevezési rendelménye eskütétel mellett kézbesítendő, s az egyesítésből kifolyólag a pénztári hivatalok és számadásokra nézve utasítások adatnak.*

A megyei hatóság rendelete szerint, *Sinich István* városi tanácsnok az országos katonai és polgári kormányzóság által, saját kérelmére, a pesti II. önkénytes zászlóaljhoz főhadnagygyá nevezetvén ki, eddigi tanácsnoki hivatalától fölmentetett s helyére csak helyettes tanácsnoknak javaslatba-hozása hagyatott meg, s erre

Pruner Antal úr, ki tanácsnoki hivatalt már azelőtt is viselt, 735 frt fizetéssel, az így megürült jegyzői állomásra, a nyugdíjas városi tisztviselők közül *Makay Imre* volt püspökvácz-városi, *Vereczky Antal* volt k. vácz-városi tanácsnokokat, és *Vadass Pál* előbb közgyámnok, később adószedői ellenőrt, a megyei hatóság által megálapított 630 frtnyi jegyzői illetménnyel fölterjesztetni határoztatott, az lévén a tanácsülés nézete, miszerint a két város egyesítése után alkalmazás nélkül maradt és fölöslegességöknél fogva nyugdíjazás végett felterjesztett némely hivatalképes tisztviselők adandó alkalmammal a hivatali állomásokra fölvétessenek, a városi pénztár könyvnyebbségére.

A községi választmány kijelentette, miszerint a tanácsi hivatalos teendők a tanácsi tagokra nézve felsőbbileg kimondott felelősséget magára nem vállalja. Ennek ellenében plgrmr úr, a községi szervezet 83. §-ke értelmében, külön szavazatát magának fentartotta. — Tek. *Párniczky* szbiró úr elnöklete alatt *jun. 18-kán* választmányi ülés tartatván, a megyei hatóságnak *Vácz város és a kerületi községek részéről eddig külön főállott árvabizottságok egyesítését megalapító rendelete* felolvastatott, melyben a községi eljárók megegyezése folytán a felmerülő tárgyakbani véleménykülönbség esetén, a kölcsönös érdekek kiegyenlítésére szolgáló eljárás kimondatik, s az egyesítés minélelőbbi életbe-léptetése azzal rendeltetik el, hogy a javaslatba hozott tollnok helyett az első irnok 350, a 2-dik 300 frt évi fizetéssel alkalmazandó legyen.

A szbirói ügyvezető tek. *Piliszy Béla* úr előadá, mikép a nevezett k. rendelet értelmében, a tanácskozás az árvabizottmányi személyzet fizetésének megalapítására is kiterjedne; ez ügyben már a kerületi községek is nyilatkozván, a jogtudó fizetését 700, a számadóét 470, a pénztárnokét 400, ellenőréét 380, az első irnokét 350, s a 2-dikét 300 frtban megalapítandónak hozták javaslatba. Egyszersmind egy bizottság kinevezését is célszerűnek nyilvánítván, annak tagjaiul *Réty Ignác*z plgrmr úr, *Pencz Ferencz*, *Filó Pál* képviselő urak neveztettek, feladatuk lévén, ezen ügyben a községi tanácsot képviselni.

Plgrmr úr püspök ő mlgnek leendő megjelenéséről a községi képviselőiséget értesítvén, ő mlga ünnepélyes fogadtatását a város részéről elhatározandónak véleményezte. Mire a községi képviselőiség valódi örömkifejezés mellett, az ő mlga ünnepélyes fogadtatása körüli intézkedések igényelte költségek viselését megszavazván, azokat a közpénztárból kifizetni elhatározta. — Olvastatott *jul. 19-kén* *Peitler Antal József* váci püspök ő mlgnek a plgrmr úrhoz intézett levele, melyben a nevezett új megyés főpásztor püspöki székfoglalása alkalmából a szenvedő emberiség, jelesül a váci szegények közt leendő aránylagos kiosztás végett 200 o. é. frtot küldött át, mint könyörületesszive némi nyilatkozványát. Ő mlga e nagylelkű adományát a képviselők méltó köszönettel fogadták.

A városi és kerületi árvabizottmány ismét felhitta a városi képviselőiséget, miszerint a két város egyesítése folytán hivatalaiktól elmaradt és nyugdíjazásra fölterjesztett tiszviselőkre tekintettel legyen az árvabizottsági személyzet megválasztásakor mind a városi közpénztár, mind pedig ama hivatalaiktól elesettek érdekében, mint a kik részére a jövőbeni alkalmazás reménye fejeztetett ki; és ezek ily esetekben a nekik följánlott hivatalokat elfogadni köteleztettek is az egyesítési kérdés megoldásakor.

Aug. 10-ki ülésen az 185⁹/₆₀ évi költségvetési munkát szerint, a bevétel 36,907 frtot, a kiadás pedig 44097 frt s 99 krt tévén, a 7190 frtt 99 krnyi hiány az országos adó szerinti forint után számítandó 23 kroból állapított meg pótdadóképen fődöztetni. — A sept. 1-sői ülésen a kir. kisebb haszonvételek ujabbi kibérlése e napra lévén kitűzve, ezen ügy képezte a tanácskozás tárgyát, kimodattván, mikép a haszonbérelni szándékozók, a mostani haszonbéri összegnek 100-tóli 10 kamatját bánatpénzül letenni tartoznak. A 4 vámház, ezeknél jómszedés, országos és hetivásárok alkalmával szedni szokott helypénz jogának haszonbérletére nézve az árverés megkezdéseül a mostani 10,820 frtnyi haszonbéri összeg kiáltatott ki. A dunai rév- és karópénzi jövedelmek szintén 6 évre 961 frt évi befizetés mellett özvegy Brechler Boldizsárné asszonynak adattak ki. A várház stb. 9 évre a legtöbbet, 5600 frtot ígérő Stephan József úrnak adatott volna ki, de Esztraicher Mór azon ajánlatot tévén, mikép, ha a sörházi épületben 1000 akóra való pinczének készíttethetése neki megengedtetik, úgy hogy az a szerződési évek leteltével hásszerinti átvétel mellett elfogadtatik, úgy ő a serház stb. haszonbérlet címén 6360 frtot ajánl meg. Ez a városi pénztárra nézve kedvező lévén, ajánlata elfogadtatott, Stephan pedig bánatpénzét visszavette.

A középvárosi félévi u. n. urbéri korcsmajog Csekó Pál-nak adatott 407 évi forinton, a kisváci ily urbéri jog pedig Král Jánosnak 380 frton. Az ide vonatkozó iratok jóváhagyás végett a cs. kir. megyei hatósághoz fölterjesztetni elhatározták. — Olvastatott sept. 23-kán a megyei hatóság azon rendelete, mely szerint az előbb említett kir. kisebb haszonvételek kibérlését tárgyzó szerződévények jóváhagyatnak s némi utatítások adatnak. Az igazán császári megyének ezen leirata is németül van szövegezve s így bevezetve a városi jkönybevebe. . . . — Pencz Ferencz úr, saját kérelmére, a felsőbbség által árvapénztári felügyelői tisztétől fölmentetvén, ezen állásra jóváhagyás végett Krezsák György terjesztetett föl a képviselőség által.

Dec. 21-kén a váci mészárosok (Jeszenszky István, Pintér Dávid, Vadkerty István, Lencs Ferencz, Holldampf János) folyamodványt olvastatott fel, melyben azt kéri, hogy a közvágó-híd használatából támadt költségek tekintetéből Vácra nézve a hus ára egy krral mindenkor különbséget mutasson, mint az Pesten méretik, fokonként. Felolvastatott egyszersmind a megyei hatóság ide vonatkozó rendelete (f. év, 11,567.) is. Végre abban lőn megállapodás, hogy a

hús ára $\frac{1}{2}$ krral felemeltetvén, a folyamodók a haszonbérliő részére fizetendő 80 kron kívül, még minden vágó-marha után a kórodai alapra 40 krt fizetni kötelesek leendének.

A szbirói hivatal áttette a megyei hatóság azon rendeletét, mely által a két város egyesítése alkalmával tanácsnok *Makkay Imre*, adótári ellenőr *Vadass Pál*, kamarás *Berecz Ferencz*, tanácsnok *Molnár József* és *Vereczky Antal* városi tisztviselő nyugdíjaztatása tárgyában keletkezett községtanácsi határozat felsőbbi megerősítést nyervén, tanácsnok *Makay Imre* évi nyugdíja 400, *Vadass* úré 140, *Bereczé* 210, *Molnár* és *Vereczkyé* egyenként 300 frtban, *Wohl Jakab* tiszteletbeli tanácsnoknak pedig élte fogytáig használatul 7 holdnyi föld állapítottatott meg.

Plgrmtr ur a szenvedő emberiség javára azon indítványnyal lépett fel, miszerint a mostani kóroda rendes ápolddává alakittatnék át ő mlga kegyes hozzájárulása mellett, s ennek eszközzésére egy bizottság választatnék meg, melynek kötelme lenne a közégi tanács nevében az ő mlga kegyes rendelkezésénél fogva előforduló kölcsönös értekezletbe bocsátkozni, azokban részt venni. Az indítványt a községi képviselők lelkesedéssel fogadván, a bizottság tagjaul *Réty Ignác* plgrmstr, *Pencz Ferencz* és *Filó Pál* községi képviselő urak neveztettek ki.

Itt mar bezájuk a városi jkönyvek kivonatolását, melyekből annak történelme merithető jó részben, és itt csak megérintjük, mikép Vázott 1856-ban a régi Convictus (nemes ifjak növelddéje) helyén igen nagyszerű állami fegyház keletkezett mindkét nemű fegyencek javítására. Nemsokára azonban a nőfegyencek *Mária-Nostrá-ra* vitettek. A legujabb büntető tvkönyv szerint a vácsi fegyház m. kir. kerületi börtönné alakittatott át. E város székhelye a járásbírósnak is, melyhez 1881-ki aug. 1-je óta a Pestről ide attett telekkönyvi hivatal is kapcsoltatott, azon új épületben helyezettvén el ezen két jeles hivatal, mely a régi hirhedt „arany-hordó” koresma helyén a m. kir. kincstár költségén emeltetett. — A régi kosdi vámháználi városi major telkén igen derék és jó tágas honvéd-huszár laktanya keletkezett. — M. kir. közjegyzői hivatalt is kapott Vác, s a legujabban szervezett csendőrségnek is lesz itt állomása. — A nagy-gymnasium, főgymnasiummá lön, s az elemiskolai tanítók száma is növekedett. — Az elaggott szegények ápolddája a sz. Vince leányaira bizatott, valamint a vácsi derék nőegylet által fñntartott kised-óvoda is; a városi kóroda pedig előbb ezen intézet épületéből egy, a „Burgundia” nevű városnegyed elején létező tágas, ittott fákkal beültetett udvarú városi házba, az u. n. kis-palinka-házba helyezettetett át.

Keletkezett itt az ötvenes években takarékpénztár, utóbb jött létre a hitel- s iparbank, majd meg a népbank, mely pénzintézetek részvényekre alapítvák s jó hírnévnek örvendenek. — Van áldásdúsan működő jótékony nőegylet, állandó színházi bizottság, dal-

kör, zeneklubb, önkénytes tűzoltó egyesület, stb. stb., mint ezekről a zár-, vagyis az V-dik kötetben a magok helyén tüzetesen leendő szó majd.

Vác város is, mikép eddig láttuk, sok változásokon ment át . . . 1872-ig. Ekkor ugyanis az 1871. tvcikk rendelete értelmében a municipiumot újjászervezték; mert, mikép a „Vácvidék“ 1876. évi 29. számában olvashatni, a régi városi rendszer már lejárt a magát, midőn az említett törvény meghozatott. Belátta ki-kí annak tartatlan kor túlhaladottságát s azért nem is igen védelmezték azt már. Az átalakulás „rendezett tanácsú“ várossá tette a 14000 lakossal bíró várost. Azonban jelenleg nem hiányzanak többen, kik a „nagyközség“-re való törekvés mellett buzgólkodnak örömet; vajjon helyesen-e vagy nem, azt az olvasó ítélje meg ezen itt következő kimutatásból, mely a város anyagi erejét híven tünteti elő:

„Vác rendezett tanácsú város költségvetési előirányzata az 1881. évre. — A) Bevételi cím, 1881. évre előirányoztatik. Pénztári maradvány 1879. év végével 10152 frt. Kisebbszámú haszonvételekből: Vám- és helypénz szedési jog bérletéből 10152 frt. Városi nagyszínház bérletéből 5000, a „Hordó“ című vendéglő bérletéből 170, a „Korona“ című vendéglő bérletéből 905, az alvárosi úrbéri korcsma bérletéből 100, felvárosi úrbéri korcsma bérletéből 70, Rév- és karó-pénz szedhetési jog bérletéből 1539, országos vásárok alkalmával sátorok jövedelméből 24, közbiztonsági hid bérletéből 820, mértékhitelítő hivatal jövedelméből 751 frt, 20 kr. — Községi származékok bérletéből: Kenderföld után 357 frt 50 kr.; vasúton belüli földek után 35 frt 50 kr.; akasztófa-dűlői földek után 324, homoki dűlői földek után 1029, kálvária-alatti földek után 13, agyagbánya feletti földek után 15, közös iskolai földek után 39 frt.

Községi rétek bérletéből: nagy derecskei rét után 1373, kis derecskei rét után 173 frt 50 kr., nagy lágyasi rét után 669 frt. — Községi legelők bérletéből: kis derecskei és vágóhídi legelő után 205, homokbányai legelő után 38, csörgői bányai legelő után 130, kis lágyasi legelő után 61, kavicsbányai legelő után 29 frt. — Egyéb, a város tulajdonához tartozó haszonvételek s jövedelmekből: térfelületek ideiglenes bérletéből 20, városi füzes bérletéből 16, a köhídi sziget fűszedéseinek szedhetése után 14, a köhídi szigeten termő fű árából 4, a derecskei sziget bérletéből 6, halottas közti jövedelméből 364, katonai nagy laktanya kert bérletéből 56, a piaci nagy pincze bérletéből 53, czédulához lakbéréből 60, kis sörház jövedelméből 320, városház alatti borpincze bérletéből 102 frt. Városház alatti boltok jövedelméből: 1-ső számú bolt után 60, 2-dik után 100, 3-dik u. 40, 4-dik u. 40, 5-dik után 73, 6-dik u. 80 frt 50 kr., 7-dik u. 100, 8-dik u. 180, 9-dik és 10-dik után 300 frt, 11-dik u. 60 frt.

Mészárszéki boltok jövedelméből: 1-ső számú bolt után 80, 2-dik sz. bolt u. 40, 3-dik sz. bolt után 20, 4-dik sz. b. u. 20, 5-dik sz. b. u. 75, községi marhák eladásából 100, gőzhajói kikötés jövedelméből 60 frt, városház és juhakolban összegyűlt trágya után 63 frt

76 kr, tolonczköltségekre és letartóztatottak élelmezése után 300, városi dob használatából 23 frt, késedelmi kamatokból 53 frt 20 kr., előlegek visszatérítéséből 300, bika-hágatási díjakból 110 frt, városi faiskola jövedelméből, — — duna melléki trágya-szedési jog bérletéből 10 frt 50 kr., vásártéri trágya, és szemet szedhetési jog bérletéből 37, adóvégrehajtási költségek jövedelméből 2000 frt. — *Térhelyiségek bérletéből*: Neumann Reginától a Sipos-féle ház előtti tér után 15, Ernyey Jánostól tűzifa lerakó hely után 20, Payerl Károlytól kőfaragói hely után 10 frt, az előbbi térhelyiség mellett felszántott föld után 8 frt 50 kr, Filzer Ferencztől a háza előtti faragóhely után 15, Müller Miklóstól a háza előtti tér használatáért 5 frt, Goldberg Guttmantól épületfa telep után 767 frt 50 kr., Holzmann és Neuwirth cégétől épületfa telep után 360, Neuwirth Joákimtól épületfa-telep után 160, Welzer Jánostól kávéháza előtti tér után 5 frt, Rostetter Keresztélytől kávéháza előtti tér után 5 frt, vadászati jog bérletéből 4 frt 57 kr., a város tulajdonát képező úrbéri kötvény évi kamata a jövedelmi adó levonásával 48 frt 82 kr., a helyben állomásozó m. kir. honvédségtől katona-tiszti szállások után 400, a honvéd laktanya után jogelismerés czimen 1 db. arany = 5 frt, vegyes bevételekből 190 frt, bor- és hús fogyasztási adó bérletéből 19500 s az 1879. évi városi pótdadó-hátrálékból 5000 frt. *Az előírányozott bevétel összege*: 57241 frt 21 kr.

B) *Kiadási cím 1881. évre előirányoztatik. Cultus-kiadások*: A két róm. kath. plébános járandósága 921 frt 16 kr., kántor fizetése 126 frt, harangozók fizetése és termény illetőségük 139 frt 93 kr., plébánosok, kántorok és harangozók failletőségük és azok befuvarozása és vágatása 300, egyházi ünnepekre 80 frt. — *Közüktatási kiadások*: a nagy gymnasium VI. osztály tanárának fizetése 600, rajztanító évi fizetése és pótléka 310, középvárosi nótanító fizetése 315, annak failletősége 36, al- és felvárosi nótanítók fizetése 100 frt. — *Országos adóba* 1947 frt 43 kr., egyenértéki adóba 287 frt 88 kr. — *Tisztviselők, segédek- és kezelő személyzet fizetése*: tisztviselők fizetése 9300, segéd- és kezelő-személyzet fizetése 2640, hivatalsszolgáké 1800, két lovas rendőre 600, 12 gyalog rendőre 3600 frt, városi kocsis bére 242 frt 40 kr., mértékhitelcsitő 500, mértékhitelcsitő hivatali szolga fizetése és kezelési költségei 400, két városi tűzoltóé 600, városi kertesztész fizetése és lakhére 130 frt.

Nyug- és kegydíjakra: nyugdíjakra 300, kegydíjakra 400, jegyzői nyugdíj-alapra 99 frt 84 kr. — *Irodai kiadások*: hírlapi hirdetményekre 50, törvénykönyvek és nyomtatványokra 350, irodai szükségletekre 200, bélyegek és jogügyi előlegekre 50 frt, a pestmegyei könyomdára 8 frt 8 kr. — *Adakozások és ajánlatokra*: a vácsi nőegyletnek 210, a pesti honvéd-menház javára 20, a házi ipar-tanmühely házberére 100, rendkívüli adakozásokra 135 frt. — *Uradałmi bérletekre*: a vácsi püspöki uradalomnak regálék után 3360, a vácsi idösb alapitványú káptalannak 315 frt. — *Szenvedő tőkék kamataira*:

36,038 frt 43 kr., államadó tőke utáni 7% kamat 2522 frt 69 kr., 2115 frt állandó tőke után 8% kamat 169 frt 20 kr. Az 1861, 1868, 1869, 1870, 1872, 1874-ik években közgyűlési határozatok alapján felvett 11,508 frtnyi ideiglenes kölcsön-tőke kamataira 805 frt 38 kr.

Gazdasági kiadások: városi negyedmesterek ruházatára 160, hivatalszolgák ruházatára 100, lovas-rendőrök ruházata és lótartására 344, gyalog-rendőrök és tűzoltók ruházatára 560, kémények seprésére 50, városházi világítás, tisztogatás, a hivatali helyiségek, börtönök, tűzoltó-laktanya fűtésére 650, toronyórák felhuzására 36, tűzoltói eszközökre 200, tűzoltás körüli díjazásokra 120, utcák és terek ki-világítására 1525, tolonczköltségekre és letartóztatottak élelmezésére 400, városi faiskolára 50, lóusztató és jégelékek vágatására 60, terek és utcák tisztántartására 865, gyászkocsik igazítására 100, országos ünnepélyekre és letartóztatottak élelmezésére 400, városi faiskolára 50, lóusztató és jégelékek vágatására 60, és utcák tisztántartására 865, gyászkocsik igazítására 100, országos ünnepélyekre 30, a hely-ben állomásozó m. kir. honvédségre 440, szénakaszáztatás, gyűjtés és betakarításra 140, a város marhái részére zab-, szalmavétel, széna, szalma kötözésére 150, a város részére marhák vételére, kocsis és ló-szerszámra 100, a város részére előfogatok után 140, tisztviselők hi-vatalos utazására 200 frt.

Építkezési kiadások: városi épületek javítására és igazítására 600, azoknak tűzkár elleni biztosítására 150, utcák kövezésére, és mel-lékutak javítására 1500, a dunai kőfalra 100, határbeli kő- és fahi-dakra 120, városi kórház átalakítására 1800 frt. — *Egészségügyi kiadások:* a városi cselédek és szegények gyógyszerre 70, idegenek és helybeli holttestek eltakarítására 100, házi szegények segélyezésére 1320, törvényhatósági betegápolási alap javára 38 frt 96 kr., idegen kórházakban ápoltak után 100, vegyes és rendkívüli kiadásokra 3500, bor- és húsfogyasztási adóbérletre 19500., már utalványozott össze-gek 1879. végével mint fizetetlenek 1202, kir. járásbíró-ság lakbér-jutaléka, illetve a telekkönyv áthelyezési költségekre 400, a város mint erkölcsi testület adóhátráléka 1879. év végével . . . , városi adóvégrehajtók díjazására és egyéb költségekre 2000, be nem foly-ható községi pótdadó-hátráléka 500 frtok.

Az előirányzott kiadás összege: 73491 frt 95 kr. — *Összesi-tése Vác-város 1880-dik évi egyenes országos adóinak. Adónemek ne-vei:* földadó 18,590 frt 62½ kr., házadó 13,978 frt 61 kr., I. II. III. és IV. oszt. kereseti adó 24,677 frt 5 kr., tőke-kamat s járadéki adó 6,665 frt 31½ kr., fegyveradó 28 frt. Összesen 63,939 frt 60 kr. *Pótdadó alapjául szolgál:* földadó 17,372 frt 57½ kr., házadó 13,609 frt 83 kr., I. II. III. IV. oszt. ker. adó 24,490 frt 05 kr; tőkekamats jár. adó 5939 frt 8½ kr., fegyveradó 28 frt. Összesen: 61,439 frt 54 kr., — Az 1881. évre előirányzott bevétel tesz 57,241 frt 21 krt, az ezen évre irányzott kiadás tesz 73,491 frt 95 krt; mutatkozik tehát fedezetlen kiadási többlet 16,250 frt 74 kr.!!

Érdekesnek tartjuk e helyen a város 1881. évi népesedési mozgalmát is közölni, annál is inkább, minthogy „a nép anyagi jóléte, a közgazdasági állapotok kedvező volta, a közmívelődés emelkedése ép úgy, mint minden társadalmi viszály, politikai rázkódtatás, a népvagyonosság hanyatlása és bármínemű közgazdasági válság a népmozgalmaiban hiű kifejezést talál.” Vác lakossága 1857. évben 12,799, 1870-ben 12,894, 1881. év elején 13,299, és 1881. év végén 13,318 lélekből állott, vagyis összes szaporodás az 1857. évtől kezdve 519 lélek, és ebből az utolsó, 1881. évre esik 19 lélek.

1857—1870. év közötti összes szaporodás 13 évre 0.73% , egy évi átlag 0.456% ; míg 1881. évben egy évi szaporodás 0.15% . Ha összehasonlítjuk a szaporodás arányát 1857—1870-ig Magyarországon, hol 0.99% volt, az Osztrákhonban észlelt aránynyal, hol 0.91% volt, azt találjuk, hogy városunk szaporodási aránya emézekénél sokkal kedvezőtlenebb volt; ellenben mostani arányuk jóval kedvezőbb. Így bár az utolsó, 1881. évi szaporodás abszolút száma (19) igen csekély sz., mégis nyugodtan lehet rá tekinteni, ha meggondoljuk, hogy hasonló szaporodás mellett 10 évi átlagunk 1.5% , vagyis egy száztolinál magasabbra emelkednék. — Hogy annyi nyomor és oly sok baj után ezen kedvező arány minek tulajdonítható, a korábbi évekről részletes adataink nem lévén, — alig találhatjuk el. Mindenesetre azonban számításba veendő, hogy az 1857—1870-dik évek közötti átlagot, az 1859. és 1866-diki hadjáratok, valamint az 1866. évi cholera-járvány áldozatainak száma nyomta annyira alá. Minélfogva a mult évi szaporodás nem feltétlenül javulást jelez, mint inkább a normális állapot megközelítését.

Befolyása volt erre mindenesetre az 1879. és 1880. évek termésének is, valamint szintén azon körülménynek, hogy a boszniai hadjáratból az 1879. évnek tavaszán tömegesen hazabocsátott katonáink közül (kik 1878. évből elmaradtak) számosabban nősültek. — Ezzel belenyultunk az esketések viszonyaiba, — bár a főntebbi szaporodás okaira nézve, a mult évi esketések számaránya befolyással nem lehetett: mindazonáltal lássuk, hogy e tekintetben miként változtak a családi terhek elviselésére ifjaink: *Házasodott* a) *római katolikus* 94 pár, és pedig: nőtlen hajadonnal 63 pár, nőtlen özvegygel 8, özvegy hajadonnal 14 s özvegy özvegygel 9 pár, kikből a férfi polgári állása szerint: honoratior 6, kereskedő és iparos 40 és földmives 48 pár volt. — b) *Református* 14 pár, és pedig: nőtlen hajadonnal 13, nőtlen özvegygel 1 pár, kikből honoratior 2, kereskedő és iparos 6 s földmives szintén 6 pár volt. — c) *Lutheránus* 3 pár a földmives osztályból mint nőtlen hajadonnal. — d) *Zsidó* 11 pár, és pedig nőtlen hajadonnal 8, az egyik özvegy 3, kereskedő és iparos 11 pár. *Összesen 122 pár.* És pedig nőtlen hajadonnal 97, nőtlen özvegygel 9, özvegy hajadonnal 17, özvegy özvegygel 9; ezekből honoratior 8, kereskedő és iparos 57 s földmives 57 pár.

Ezekből: a) az *alvárosi plebánián* 54 pár, és pedig nőtlen haja-

donnal 36 pár, nőtlen özvegygyel 7, özvegy hajadonnal 6, özvegy özvegygyel 5; kikből honoratior 3, kereskdő és iparos 24 s földmives 27 pár. — b) *A felvárosi plebánián* 40 pár; és pedig: nőtlen hajadonnal 27, nőtlen özvegygyel 1, özvegy hajadonnal 8 s özvegy özvegygyel 4 pár. Ezekből horatior 3, kereskedő és iparos 16 s földmives 21 pár. c) *Orthodox-zsidó* 1 pár, és pedig nőtlen hajadonnal a kereskedő és iparos osztályból. — d) *Haladó-párti zsidó* 10 pár, és pedig nőtlen hajadonnal 7, egyik özvegy 3 pár, a kikből kereskedő és iparos 10 pár.

Ezen táblázat szerint egy esketés nálunk 109 lélekre esett. Az egész Magyar-államban 1852—65 évi átlag egy esketés 108,7 lélekre, 1867. évben 89,9, 1868. évben 72,3, 1869. évben 87,6 lélekre: minélfogva e tekintetben utolsó évi viszonyaink a Magyar-állam átlagos viszonyaival szemben kedvezőknek egyáltalán nem tekinthetők. Hogy ennek az általános hadkkötelezettségnek 1868. évben történt behozatala és ez által ifjainknak a házassulásban törvény általi akadályoztatása is az egyik ok, ezt kiki tudja. Mert míg egyrészt a 23. életévének betöltése előtt a törvény rendelkezésénél fogva ki sem házasodhatik, addig másrészt a besorozottak katonai kötelezettségek tartama alatt önkényt tartózkodnak eme fontos lépéstől. — Ezen számaránynak különben még az absolutkorszak számarányánál is kedvezőtlenebb volta minden esetre arra enged következtetni, hogy a család alapításának és fentartásának azon előfeltételei, melyekre a magyar eddigelé mindenkor bizton számított, ma már mindegyre kevesbűlnek.

Jóllehet a magas esketési arány magában nem feltétlen bizonyítéka a jólétnek, de mindenesetre természetes folyománya valamely nép összes gazdálkodási rendszerének. A magyar nép földmivelő nép, nála a megélhetés feltételét egyrészt apai kezekből maga a természet adja, másrészt pedig két kezében bízva a még szükségesekeket ő maga teremti hozzá, főfoglalkozása lévén az őstermelés, a házasság nemcsak hogy nincs terhére, sőt sikeres munkásságához az nemcsak elkerülhetlen, feleségének karjaiban és a gyarapodó család ujoncaiban kínálkozáván gazdasága számára a legolcsóbb és mégis legbiztosabb munkaerő: annál sajnosabb tehát, ha arra a tapasztalatra kell jutnunk, hogy a mik eddig nálunk a fiatalat a házasságra sarkalták, azok az indokok ma már nem elég erősek arra, hogy a család alapítását magára vállalja.

Még kedvezőtlenebb színben tünteti fel viszonyainkat azon körülmény, hogy bár városunk jobbára föld- és szőlőmivesek által lakott város, mégis a honoratior, kereskedő és iparos osztályokba tartozók közt kötött házasságok összege (8 + 57) 65 jóval fölmúlja a földmivelők között létrejött házasságok számát, az 57-et. Pedig általános tapasztalat szerint, a földmivelők között a köznyomor hatása az esketések számának csökkenésénél nem annyira észlelhető, mint az iparosok között. — A házassági arányról legyen

elég ennyi. *Lássuk a születések számarányait.* Született: római kath. 420, kikből férfi 219, nő 201; ezekből törvénytelen gyermekek 29, törvénytelen nőgyermek 21, összesen 50. *Református* 41, ezekből férfi 18, nő 23, kikből törvénytelen 3 nőgyermek. *Lutheránus* 15, kikből férfi 5, nő 10. és pedig törvénytelen 1 nőgyermek. *Zsidó* 58, kikből férfi 32, nő 26. — *Összesen*: 534, kikből férfi 374, nő 260, törvénytelen 29 fi- és 25 nőgyermek, összesen ilyen 54. — Ezekből az alsóvárosi plébániára esik: 209, kikből férfi 100, nő 109 és pedig törvénytelen gyermekek 13, ily nőmagzat szintén 13, összesen 26. A felsővárosi plébániára 211, kikből férfi 119, nő 92, törvénytelen fi 16, ily nőgyermek 8, összesen 24. *Orthodox zsidó* 9, ezekből fi 5, nő 4. *Huladó párti zsidó* 49, kikből férfi 27, nő 22.

Egy újszülött esik nálunk minden 24₃ lélekre; Magyarországon átlag esett 1852—1865. években minden 22₃, 1867-ben minden 24₃, 1868. évben minden 22₄, és 1869. évben minden 22₄ lélekre egy újszülött: tehát e tekintetben is kedvezőtlenebb viszonyaink, mint Magyarország átlagos viszonyai. — Összehasonlítván az esketések átlagos számát a születések ily számával, kitűnik, hogy míg egy esketés csak minden 109 lélekre, addig születés minden 24₄ lélekre esik: vagyis az esketések átlaga úgy viszonylik a születések átlagához, mint 1: 4₅₆-hoz; t. i. míg egy házasság kötöttet a múlt évben, addig 4₅₆ gyermek született. Ezen arányból az következik, hogy egy család átlagos szaporodása összesen 4₅₆ gyermek. Az általános tapasztalat szerint mindig több gyermek születik, mint nőmagzat, minek okát eddig semmiféle ember-életteni és pszichológiai elmélet meg nem állapíthatta.

Igy például, a fentebbi táblázat szerint, is míg 274 fiu született, addig leány csak 260. Amíg egy gyermek születése esik minden 48-dik, addig egy leánymagzat születése esik minden 51-dik lélek után: minden 100 leányra esik 105 fiú. Ezen arány valamivel változik a törvénytelen születésűek között, ahol 100 leány után esik 116 fiúgyermek születése. A törvénytelen ágyból született gyermekek száma nálunk az összes születéseknek 10%-jét teszi ki; és a törvénytelen születésűek száma úgy aránylik a törvényesen születettekéhez, mint 54: 480-hoz; vagyis majdnem minden 9-dik törvényes születés után esik egy törvénytelen. E tekintetben is viszonyaink sokkal kedvezőtlenebbek a Magyar-állam átlagos viszonyainál; mert Magyarországon 1854—1870. évek között beállott törvénytelen születések az összes születéseknek csak 7₆%-ját teszik; míg nálunk majdnem minden 9-dik törvényes születésre, addig a Magyar-állam átlaga szerint csak minden 13-dik törvényes születésre esik egy törvénytelen születés. Hogy ez minden esetre káros állapot, és hogy okai a házasságok kevesbültével közvetlen, a köznyomor emelkedésével pedig közvetett viszonyban állanak, és az erkölcstelenség terjedésének is tulajdonítandó, azt kiki beláthatja.

Vessünk néhány pillanatot még a halálozásokra. Meghalt a)

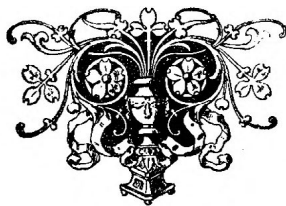
római kath. 412 (férfi 210, nő 202), öt éven alul 207, 5—15 éves 30, 15—25 éves 27, 25—35 éves 22, 35—45 éves 27, 45—55 éves 24, 55—65 éves 24, 65 éven felül 41. — b) *Református* 40 (férfi 21, nő 19), 5 éven alul 20, 5—15 éves 2, 15—25 éves 4, 25—35 éves 2, 35—45 éves 10, 45—55 éves 13, 55—65 éves 10, 65 éven fölül 20. — c) *Lutheránus* 22 (férfi 13, nő 9), 5 éven aluli 5, 5—15 éves 1, 15—25 éves egy sem, 25—35 éves 3, 35—45 éves 1, 45—55 éves 1, 55—65 éves 1 és 65 éven felül 9. — d) *Zsidó* 41 (férfi 28, nő 13), 5 éven aluli 25, 5—15 éves 1, 15—25 éves 6, 25—35 éves 3, 35—45 éves egy sem, 45—55 éves egy sem, 55—65 éves 5 és 65 éven felül 8. — Ezekből az alsóvárosi plébánián 220, a felvárosiban 192, orthodox-zsidókból 12, a haladó-pártiakból 29 volt a halálozási eset. Az egész város területén a halottak száma összesen 515-re rúgott.

Viszonyaink a halálozás tekintetében a legkedvezőtlenebbek mert míg Osztrákhonban csak minden 35 lélekre, a Magyar-államban átlag minden 29 lélekre, addig Váczott már minden 25³/₈ lélekre esik egy halálozás. Azon különös jelenséget, hogy mindig több fi-gyermek születik, mint nőmagzat, kifejezve találjuk halálozásuknál is olykép, hogy mindig több gyermek hal meg, mint nő; a termé-szet tehát azon különbséget, melyet a születéseknél a gyermekek javára ad, azt a halálozásoknál kiegyenlíti. Mikép fentebb kimuta-tók, meghalt 272 férfi és 243 nő. Egy férfi halála esik minden 43³/₈ lélek után, egy nő halála pedig minden 54⁷/₈ lélek után. Ha már most felvesszük, hogy már Magyarország viszonyai is sokkal ked-vezőtlenebbek a halandóság tekintetében, mint az európai átlag; mert míg az európai átlag szerint csak minden 39—40-dik lélekre, addig Magyarország átlaga szerint minden 29 lélekre számíthatunk egy halálesetet: mennyivel kedvezőtlenebbül kell nyilatkoznunk Vác város viszonyairól.

Ezen kedvezőtlen állapotot minden esetre a roppant nagy gyermekhalandóság okozza; de ez meg éppen a gondatlan ápolásnak és a köznyomornak a közvetlen folyómánya! Hiszen az öt éven aluli életkorban elhalt gyermekek száma (257) úgy aránylik az összes halálesetek számához (515), mint 1: 2; minden második temetésnél olyan koporsót sirat az anya, melyben 5 éven aluli gyermek tete-mei fekszenek! Ha már most ezen eredményt összehasonlítjuk a születéseknek az esketésekhez való viszonyából levont eredménnyel, mely szerint, egy család szaporodásának átlagos számát 4⁴⁶/₆ gyer-mekben állapítottuk meg: úgy arról kell meggyőződünk, hogy ezek közül is fele 5 éves korának elérte előtt halván el, egy család 5 éven túlra átlag csak 2⁴⁶/₆ gyermeket képes felnevelni.

Álljanak itt ezen rideg számok intő például arra, hogy a gyermek-gondozásra több gond és igyekezet fordítandó. Szolgáljanak ezen kedvezőtlen számarányok jelen szomorú viszonyaink constata-lására, és következetesen belőle kiki saját tapasztalata és belátása

szerint a bajok igazi okaira. De mert, mint előrebocsátottuk, a népesedési mozgalom hű kifejezője a társadalmi, politikai és gazdasági viszonyoknak, sajnosan kell bevallanunk, hogy népesedési mozgalmunk adatai szerint legutóbbi éveink igen megrongálták társadalmi és közgazdasági életünk összes ereit. — *Segítsen a bajon kiki saját tehetségéhez mértén és vegyék lelkiismeretesen lelkőkre az ügyet azok, kiknek állásuknál fogva hatalmukban áll megszűnhető intézkedésekkel egész rendszereken és bajokon segíteni!* — (Lásd a „Váci Közlöny“-t 1882. jan. 3. sz. hol Dr. Csányi János úr kitűnő tolla után van adva e jeles népmozgalmi értekezés.)

TARTALOM.

	Lap.
A Szabadság-harctól az újabb időkig (1848—1861.)	1—105
A város legújabb történetének rövid áttekintése	105—106
Vác rendezett tanácsu város költségvetési előirányzata az 1881. évre .	106—108
A város népesedési mozgalma az 1881. évben.	109—113

